

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARK-YL-2014-0006**

ALABANDA KLASİK DÖNEM ODA MEZARI

HAZIRLAYAN

Emrah ÖZDEMİR

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Suat ATEŞLİER

AYDIN - 2014

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARK-YL-2014-0006

ALABANDA KLASİK DÖNEM ODA MEZARI

HAZIRLAYAN
Emrah ÖZDEMİR

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Suat ATEŞLİER

AYDIN 2014

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Arkeoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Emrah Özdemir tarafından hazırlanan “*Alabanda Klasik Dönem Oda Mezarı*” başlıklı tez, 29. 09. 2014 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı ve Soyadı :

Doç. Dr. Suat ATEŞLİER

Doç. Dr. Hüseyin ÜRETEN

Yrd. Doç. Dr. Aynur CİVELEK

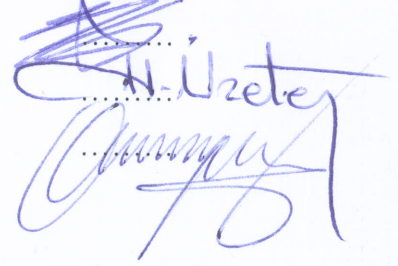
Kurumu :

ADÜ

ADÜ

ADÜ

İmzası:

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulununsayılı kararıylatarihinde onaylanmıştır.

Doç. Dr. Fatma Neval GENÇ
Enstitü Müdürü

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Adı Soyadı : Emrah ÖZDEMİR

İmza :

YAZAR ADI-SOYADI: Emrah ÖZDEMİR

BAŞLIK: ALABANDA KLASİK DÖNEM ODA MEZARI

ÖZET

Alabanda antik kenti içerisinde ortaya çıkarılmış Klasik Dönem oda mezar yapısı, konumu ve mimari özellikleriyle oldukça ilgi çekicidir. Söz konusu mezar yapısı, Karia Bölgesi genelinde çeşitli mezar yapılarıyla gerek mimari açıdan gerekse işçilik açısından benzerleri ile karşılaştırılarak ele alınmıştır. Konumu ve tarihi açısından önemli ipuçları barındıran oda mezar yapısı, Alabanda antik kentinin tarihi ve coğrafyasını belirlemede çok önemli bir yer tutmuştur. Karia Bölgesi'ne özgün mimari tarzıyla, bölgenin ve Alabanda antik kentinin ölü gömme adetlerini sosyo-ekonomik açıdan anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Bu tarz mezar yapılarının siyasi bir gelişme ile bölge genelinde yaygınlık kazandığı düşüncesi ile siyasi tarihe değinilmiştir. Oda mezarın konumu ve yapı malzemesini anlamak amacıyla Karia Bölgesi coğrafyası, siyasi tarihi ve Alabanda antik kenti tarihi coğrafyası geniş çaplı araştırılmıştır. Mezar yapısını anlamak için bölge genelindeki çeşitli tarzda mezar yapıları belirli başlıklar altında incelendikten sonra Alabanda oda mezarında ayrıntılı bir şekilde anlatım yapılmış ve benzer örnekler eşliğinde karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Alabanda, Karia, Klasik Dönem, Oda Mezar, Ölü Gömme Geleneği

NAME: Emrah ÖZDEMİR

TITLE: CLASSICAL CHAMBER TOMB FROM ALABANDA

ABSTRACT

Burial chambers of classical period which is brought to light in Alabanda antique city is pretty interesting with its location and style of architecture. The structure of the tomb is handled by comparing it with other similar tombs according to the structures of several tombs in Karia area, architecture and workmanship. The burial chambers which has significant clues about the location and the history has a great importance on identifying the history and geography of Alabanda antique city. With its architectural style peculiar to Karia area it helps us to understand burial traditions of Alabanda antique city in socioeconomic terms.

Political history is mentioned according to the thought about this kind of tomb structures' being widespread in the area with the political development. To understand the location of the burial chamber and the construction material, the geography of Karia area, its political history and the historical geography of Alabanda antique city are searched thoroughly. To understand the tomb structure, after various styles of tomb structures in the area are analyzed under particular titles Alabanda burial chamber is explained in detail and is commented on by comparing similar designs.

KEYWORDS

Alabanda, Caria, Classical Period, Chamber Tomb, Burial Custom

ÖNSÖZ

Alabanda antik kenti içerisinde agora yapısının yaklaşık 100 m. doğusunda yer alan oda mezar yapısı ilk olarak; Osman Hamdi Bey'in Kardeşi Halil Edhem Bey tarafından 1904 -1905 yıllarında kazılmıştır. Yöre halkı tarafından tarım ilaçları ve ölen hayvan leşlerinin mezar içerisine atılması ile tamamen dolmuş olan mezar yapısını, gün ışığına çıkarmak ve koruma altına almak amacıyla 2011 yılında Alabanda Kazı Ekibi tarafından temizleme çalışması yapılmıştır. Son derece kaliteli işçiliği ve mimari özellikleriyle bölgeye özgü tarzı olan, bölgenin ölü gömme gelenekleri adına önemli bir yer tutan mezar yapısında koruma ve sergileme çalışmaları yapılarak arkeoloji dünyasına kazandırılmıştır.

Tez konumu seçmemde ve çalışmalarım sırasında, değerli katkılarıyla destek olan, sayın Doç. Dr. Suat ATEŞLİER'e teşekkürlerimi sunarım. Arkeoloji öğrenimim boyunca, maddi ve manevi desteklerinden dolayı saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Abdullah YAYLALI ve Prof. Dr. Serap YAYLALI'ya teşekkürü borç bilirim. Tez çalışmalarımda beni yönlendiren, katkılarıyla bana yol gösteren saygıdeğer hocam Doç. Dr. Hüseyin ÜRETEN'e, tez çalışmalarımda kaynak desteği, ilgisi ve görüşleriyle önemli katkılarda bulunan saygıdeğer hocalarım Yrd. Doç. Dr. Fatma BAĞDATLI ÇAM ve Arş. Gör. Dr. Murat ÇEKİLMEZ'e, sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Hazırladığım çalışma süresince, desteklerini esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Aydın ERÖN'e, her daim yanımda hissettiğim yakın dostlarım Öğr. Gör. Ayhan GİRGİN'e, Gencay GÜLOĞLU'na, Osman AYDIN'a, Müzeyyen YILMAZ'a, her konuda sonsuz desteğini gördüğüm Büşra KAVAK'a ve teşekkür ederim. Özellikle büyük yükümlülükler altına girip, maddi ve manevi destekleriyle her daim arkamda olan aileme sevgi ve saygılarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
LEVHALAR LİSTESİ	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
1.SİYASİ TARİH	6
1.1. KLASİK DÖNEM SİYASİ TARİHİ	6
1.2. KARİA BÖLGESİ SİYASİ TARİHİ.....	10
1.3. ALABANDA ANTİK KENTİ TARİHİ COĞRAFYASI	13
İKİNCİ BÖLÜM	
2. KARİA BÖLGESİ MEZAR YAPILARI	20
2.1. ANIT MEZARLAR	20
2.1.1. Halikarnassos Mausoleumu	20
2.1.2. Knidos Aslanlı Mezar	22
2.1.3. Labraunda Anıt Mezarı	23
2.1.4. Uzunyuva Anıt Mezarı.....	24
2.2. HEROONLAR	25
2.2.1. Mezargedığı Heroonu.....	25
2.3. KHAMOSORİONLAR.....	26
2.3.1. Basit Khamosorion.....	27
2.3.2. Podyumlu Khamosorion.....	27

2.3.3. Anıtsal Khamosorion	28
2.4. TÜMÜLÜS MEZARLAR	29
2.4.1. Alabanda Tepecik Tümülüsü (TM-01)	29
2.4.2. Alamut Maltepe Tümülüsü (TM-02)	30
2.4.3. Altıntaş Tümülüsü (TM-03).....	31
2.4.4. Arablı Tümülüsü (TM-04)	32
2.4.5. Harpasa Asarlık Tepe Tümülüsü (TM-05).....	32
2.4.6. Harpasa Tümülüsü (TM-06)	33
2.4.7. Hyllarima Tümülüsü (TM-07)	34
2.4.8. Kavaklı Tümülüsü (TM-08).....	35
2.4.9. Kavaklı Sultanlar Tepesi Tümülüsü (TM-09).....	36
2.4.10. Murat Tepesi Tümülüsü (TM-10)	36
2.5. YERALTI ODA MEZARLARI.....	37
2.5.1. Alaçam-1 Yeraltı Oda Mezarı (YOM-01)	37
2.5.2. Alaçam-2 Yeraltı Oda Mezarı (YOM-02).....	37
2.5.3. Alinda (MM4) Yeraltı Oda Mezarı (YOM-03).....	38
2.5.4. Beçin Yeraltı Oda Mezarı (YOM-04).....	39
2.5.5. Labraunda Yeraltı Oda Mezarı (YOM-05)	40
2.5.6. Mylasa Ortaokul Yeraltı Oda Mezarı (YOM-06)	41
2.5.7. Mylasa Damlacık Yeraltı Oda Mezarı (YOM-07).....	42
2.5.8. Mylasa Yeraltı Oda Mezarı (YOM-08)	42
2.5.9. Otrhosia Yeraltı Oda Mezarı (YOM-09).....	43
2.5.10. Tekekale Yeraltı Oda Mezarı - Piramidal Mezar (YOM-10).....	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ANADOLU KÜLTÜRÜNDE ODA MEZAR ANLAYIŞI.....46

3.1. KÖKEN VE GENEL GELİŞİM ÖZELLİKLERİ46

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ALABANDA KLASİK DÖNEM ODA MEZARI..... 52

4.1. Konumu, Kazılar ve Araştırmalar 52

4.1.1. Oda Mezar Çevresinde Yapılan Jeofizik Çalışmaları 53

4.2. Mezarın Mimarisi..... 55

4.2.1. Ön Oda 55

4.2.2. Asıl Mezar Odası..... 58

4.2.3. Plan Tipi 61

4.2.4. Malzeme ve İşçilik 62

4.2.5. Kapılar..... 66

4.2.6. Tavan Kirişleri 68

4.2.7. Üst Örtüsü 71

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER..... 73

KAYNAKÇA 77

LEVHALAR

ÖZGEÇMİŞ

LEVHALAR LİSTESİ

- Harita 1: Antik Karia Bölge Haritası.
- Levha I: a: Alabanda Antik Kenti Master Planı.
b: Eski Alabanda Kent Suru.
- Levha II: a: Alabanda Sikkesi,
http://www.wildwinds.com/coins/greece/caria/alabanda/BMC_15.jpg/ 18.09.2013.
b: Halikarnassos Mausoleumu, Rekonstrüksiyonu.
- Levha III: a: Knidos Aslanlı Mezar, Rekonstrüksiyon ve Plan, Berns 2003,, Kat.22A1, Abb. 36, s.230.
b: Labraunda Anıt Mezarı, Yamaç Görünümü; Henry 2005, T01, pl. 222.
- Levha IV: a: Labraunda Anıt Mezarı, Isodomik Duvar Örgüsü; Henry 2005, T01, pl. 222.
b: Labraunda Anıt Mezarı, TonoZ Yapısı; Henry 2005, T01, pl. 222.
- Levha V: a: Labraunda Anıt Mezarı, Kesit; Henry 2005, T01, pl. 224.
b: Labraunda Anıt Mezarı, Plan; Henry 2005, T01, pl. 224.
- Levha VI: a: Uzunyuva Anıt Mezarı, Podyum Kısım1.
b: Uzunyuva Anıt Mezarı, Tahmini Çizim Çalışması.
- Levha VII: a: Uzunyuva Anıt Mezarı Tahmini Kesit Çalışması.
b: Mezar Gediği Heroonu, Varkıvanç 1996, Çizim-2, s. 201.
- Levha VIII: a: Basit Khamosorion, Henry 2010, s.102.
b: Basit Khamosorion, Latmos Örneği, Peschlow 1989, s.163, Abb.6
- Levha IX: a: Basit Khamosorion, Latmos Örneği, Henry 2005, pl. 236.
b: Basit Khamosorion, Latmos Örneği, Henry 2005, pl. 235.
- Levha X: a: Basit Khamosorion, Düz Kapaklı Latmos Örneği, Peschlow 1989, Abb. 46.
b: Podyumlu Khamosorion, Çizim, Henry 2005, Labraunda T03, pl. 227.

- Levha XI: a: Podyumlu Khamosorion, AA” Kesiti, Henry 2005, Labraunda T03, pl. 227.
b: Podyumlu Khamosorion, Henry 2008, Fig. 7.
- Levha XII: a: Anıtsal Khamosorion, Ancin Köy, Henry 2008, Fig. 23.
b: Anıtsal Khamosorion, Ancin Köy, Plan, Henry 2008, Fig. 24.
- Levha XIII: a: Anıtsal Khamosorion, Ancin Köy, Rekonstrüksiyon, Henry 2008, Fig. 25.
b: Anıtsal Khamosorion, Labraunda, Kalıntı Fotoğrafı, Henry 2008, Fig. 9.
- Levha XIV: a: Anıtsal Khamosorion, Labraunda, Rekonstrüksiyon, Henry 2008, Fig. 28.
b: Anıtsal Khamosorion, Teke Kale, Ateşlier 2006, Çizim 1.
- Levha XV: a: Anıtsal Khamosorion, Teke Kale, Ateşlier 2006, Çizim 2.
b: Alabanda Tepecik Tümülüsü, Dış Görünüş.
- Levha XVI: a: Alabanda Tepecik Tümülüsü, Plan; Yener 1997, Çizim-1, s.241.
b: Alabanda Tepecik Tümülüsü, Kesit; Yener 1997, Çizim-2, s.241.
c: Alabanda Tepecik Tümülüsü, Mezar Odası, Kapı Fotoğrafı.
- Levha XVII: a: Alamut – Maltepe Tümülüsü, Plan; Henry 2005, pl. 11.
b: Alamut – Maltepe Tümülüsü, Kesit; Henry 2005, pl. 12.
- Levha XVIII: a: Alamut – Maltepe Tümülüsü. Semerdam Üst Örtüsü; Henry 2005, pl. 11.
b: Altıntaş Tümülüsü, Paton 1900, fig. 2, s.66.
- Levha XIX: a: Altıntaş Tümülüsü, Plan; Paton 1900, fig. 3, s.67.
b: Altıntaş Tümülüsü “AA” Kesiti; Henry 2005, pl. 39.
- Levha XX: a: Altıntaş Tümülüsü Semerdam Örtüsü; Henry 2005, pl. 39.
b: Araplı Tümülüsü Plan; Paton 1900, fig. 6, s.69.
- Levha XXI: a: Harpasa Asarlık Tepe Tümülüsü; Henry 2005, Harpasa T106, pl. 156.
b: Harpasa Asarlık Tepe Tümülüsü, Plan; Henry 2005, Harpasa T106, pl. 156.

- Levha XXII: a: Harpasa Asarlık Tepe Tümölüsü, “AA” Kesiti; Henry 2005, Harpasa T106, pl. 156.
b: Harpasa Asarlık Tepe Tümölüsü, “BB” Kesiti; Henry 2005, Harpasa T106, pl. 156.
- Levha XXIII: a: Harpasa Tümölüsü; Henry 2005, Harpasa T108, pl. 157.
b: Harpasa Tümölüsü, Plan; Henry 2005, Harpasa T108, pl. 157.
- Levha XXIV: a: Harpasa Tümölüsü, “AA” Kesiti; Henry 2005, Harpasa T108, pl. 157.
b: Harpasa Tümölüsü, “BB” Kesiti; Henry 2005, Harpasa T108, pl. 157.
- Levha XXV: a: Hyllarima Tümölüsü, Plan ve “AA” Kesiti; Henry 2005, Hyllarima T01, pl. 165.
b: Hyllarima Tümölüsü, Üst Kat Çizimi; Henry 2005, Hyllarima T01, pl. 166.
- Levha XXVI: a: Kavaklı Tümölüsü, Plan; Henry 2005, Kavaklı T01, pl. 207.
b: Kavaklı Tümölüsü, Sanduka Nişleri; Henry 2005, Kavaklı T01, pl. 208.
- Levha XXVII: a: Kavaklı Tümölüsü, Üst Örtü Kiriş Blokları; Henry 2005, Kavaklı T01, pl. 208.
b: Kavaklı Sultanlar Tepesi Tümölüsü. Henry 2005, Kavaklı T03, pl.209.
- Levha XXVIII: a: Kavaklı Sultanlar Tepesi Tümölüsü, Plan. Henry 2005, Kavaklı T03, pl.209.
b: Kavaklı Sultanlar Tepesi Tümölüsü, “BB” Kesiti. Henry 2005, Kavaklı T03, pl.210.
- Levha XXIX: a: Kavaklı Sultanlar Tepesi Tümölüsü, Semerdam Üst Örtüsü. Henry 2005, Kavaklı T03, pl. 210.
b: Kavaklı Sultanlar Tepesi Tümölüsü “AA” Kesiti. Henry 2005, Kavaklı T03, pl.210.
- Levha XXX: a: Murat Tepesi Tümölüsü, Diler 1998, Res.11, s.420.
b: Murat Tepesi Tümölüsü, Diler 1998, Plan, Res.10, s.419
- Levha XXXI: a: Alaçam YOM-1, Henry 2009, T01, Plan, Fig.34, s.105.

- b: Alaçam YOM-1, Henry 2009, T01, Kesit, Fig.35, s.108.
- Levha XXXII: a: Alaçam YOM-2, Dış Görünüm, Henry 2009, T01, Fig.65, s.200.
b: Alaçam YOM-2, Taş İşçiliğini Gösteren Fotoğraf, Henry 2009, T01, Fig.65, s.200.
- Levha XXXIII: a: Alinda(MM4) YOM-3 Plan, Özkaya-San 2000, Çizim-1, s. 190.
b: Alinda (MM4) YOM-3 BB”-“CC” Kesiti, Özkaya-San 2000, “, Çizim-3, s. 191.
- Levha XXXIV: a: Alinda(MM4) YOM-3 “AA” Kesiti, Özkaya-San 2000, Çizim-2, s. 190.
b: Alinda (MM4)YOM-3 “DD”-“EE” Kesiti, Özkaya-San 2000, Çizim-3, s. 191.
- Levha XXXV: a: Beçin YOM-4 Plan, Kızıl 1995, Çizim-1, s. 261.
b: Beçin YOM-4 “BB” Kesiti, Kızıl 1995, Çizim-2, s. 262.
- Levha XXXVI: a: Beçin YOM-4 “AA” Kesiti, Kızıl 1995, Çizim-2, s. 262.
b: Beçin YOM-4 Kapı, Kızıl 1995, Çizim-2, s. 262.
- Levha XXXVII: a: Labraunda YOM-5, “AA” Kesiti, Henry 2010, s.100.
b: Labraunda YOM-5, “BB” Kesiti, Henry 2010, s.100.
- Levha XXXVIII: a: Labraunda YOM-5, Kapı, Henry 2010, s.100.
b: Labraunda YOM-5, Tavan, Henry 2010, s.101.
- Levha XXXIX: a: Mylasa Orta Okul YOM-6, Plan, Akarca 1952, Lev.LXXV, s.387.
b: Mylasa Orta Okul YOM-6, “AA” Kesiti, Akarca 1952, Lev.LXXV, s.387.
- Levha XL: a: Mylasa Orta Okul YOM-6, Gravür, Akarca 1952, Lev.LXXVI, s.388.
b: Mylasa Orta Okul YOM-6, Kapı, Akarca 1952, Lev.LXXVII, s.389.
- Levha XLI: a: Mylasa-Damlacık YOM-7, Plan, Akarca 1952, Lev.LXXVIII, s.390.
b: Mylasa-Damlacık YOM-7,“AA” Kesiti, Akarca 1952,

Lev.LXXVIII, s.390.

- Levha XLII: a: Mylasa YOM-8, “AA” Kesiti, Henry 2005, Mylasa T04, pl. 259.
b: Mylasa YOM-8, Plan, Henry 2005, Mylasa T04, pl. 259.
- Levha XLIII: a: Orthosia YOM-9, Plan, Henry 2009, Orthosia T225, Fig.34, s.105.
b: Orthosia YOM-9, Kesit, Henry 2009, Orthosia T225, Fig.35, s.107.
- Levha XLIV: a: Tekekale YOM-10, Plan, Öncü 2009, Çizim – 2.
b: Tekekale YOM-10, Üstten Görünüm, Öncü 2009, Resim – 11.
- Levha XLV: a: Tekekale (YOM-10), İçten Görünüm, Öncü 2009, Resim – 14.
b: Tekekale (YOM-10), Tavan Kirişleri, Öncü 2009, Resim – 15.
- Levha XLVI: a: Tekekale (YOM-10), Gravür, Öncü 2009, Çizim – 3.
b: Tekekale (YOM-10), Piramidal Üst Örtü, Öncü 2009, Resim – 12.
- Levha XLVII: a: Alabanda Oda Mezarının kent içindeki yeri.
b: Alabanda Oda Mezarının üstten görünüşü.
- Levha XLVIII: a: Alabanda Oda Mezarı kazı sonrası çizim.
b: ARES GF çok kanallı rezistivite (elektirik) cihazı ve ekipman.
- Levha XLIX: a: Jeofizik ekibi tarafından oda mezar etrafında oluşturulan karelaj.
b: Alabanda Oda Mezarı etrafındaki A alanı rezistivite (elektirik) üstten görünüş haritaları.
- Levha L: a: Alabanda Oda Mezarı etrafındaki B alanı rezistivite (elektirik) üstten görünüş haritaları.
b: Oda Mezar ön oda doğu sanduka.
- Levha LI: a: Oda Mezar ön oda batı sanduka.
b: Oda Mezar sanduka korkuluklarının duvara geçtiği nişler.
- Levha LII: a: Oda Mezar sandukalarının duvar çıkıntıları.
b: Asıl mezar odası.
- Levha LIII: a: Asıl mezar odası güney sanduka.
b: Alabanda Oda Mezarı, Plan.

- Levha LIV:
- a: Oda Mezar bloklarındaki sivri uçlu alet izleri.
 - b: Asıl mezar odası güneydoğu köşe kilitleme tekniği.
 - c: Ön oda kuzeydoğu köşe kilitleme tekniği.
 - d: Ön oda kuzey duvar üzeri kilitleme tekniği.
 - e: Ön oda kuzey duvar üzeri kilitleme tekniği.
- Levha LV:
- a: Karadağ'da bulunan Klasik Dönem sur sistemindeki kilitleme tekniği.
 - b: Karadağ'da bulunan Klasik Dönem sur sistemindeki kilitleme tekniği.
 - c: Oda mezar giriş kapısı.
- Levha LVI:
- a: Asıl mezar odasına geçişi sağlayan kapı aralığı.
 - b: Asıl mezar oda kapısı üst mil yuvası.
 - c: Asıl mezar oda kapısı alt mil yuvası.
- Levha LVII:
- a: Asıl mezar odası çift kanatlı kapının ele geçmiş sol kanadı çizimi.
 - b: Ön oda taş giriş bloğu alttan görünüm.
- Levha LVIII:
- a: Asıl mezar odası taş giriş blokları üstten görünüm.
 - b: Oda mezar üst örtü kapama blokları.
- Levha LIX:
- a: Tiyatro'dan bulunan ante başlığı geniş yüz, Av sahnesi.
 - b: Tiyatro'da bulunan ante başlığı dar yüz, karşılıklı iki Sphenks.
 - c: Tiyatro'da bulunan ante başlığı ön yüz, Pegasus'a binen Bellerophon, altta Khimaira.
 - d: Tiyatro'da bulunan ante başlığı arka yüz, Griphon kabartması.
- Levha LX:
- a: Alabanda Klasik Dönem Oda Mezarı "Doğu Kesiti".
 - b: Alabanda Klasik Dönem Oda Mezarı "Batı Kesiti".
- Levha LXI:
- a: Alabanda Klasik Dönem Oda Mezarı, mezara giriş kapısı kuzeyden kesit çalışması.
 - b: Alabanda Klasik Dönem Oda Mezarı, asıl mezar odası giriş kapısı, güneyden kesit çalışması.

Levha LXII: a: Alabanda Klasik Dönem Oda Mezarı, asıl mezar odası giriş kapısı, kuzeyden kesit çalışması.

KISALTMALAR LİSTESİ

cm:	Santimetre
Çev.:	Çeviren
Çiz:	Çizim
Derl.:	Derleme
Dip:	Dipnot
Fig:	Figür/Figure
Edit:	Editör
Gen:	Genişlik
Lev:	Levha
m.:	Metre
M.Ö.:	Milattan Önce
M.S.:	Milattan Sonra
No/Nr.:	Numara
Pl:	Plate, Planche
Res:	Resim
s.:	Sayfa/Sayfalar
TM:	Tümülüs Mezar
Uz.:	Uzunluk
Vb:	ve benzeri/ve bunun gibi
Vd:	Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler/ve diğerleri
YOM:	Yeraltı Oda Mezarı
Yük:	Yükseklik

GİRİŞ

Karia bölgesi antik dönem coğrafi sınırlarını, kuzeyde Ionia ve Lydia, kuzeydoğuda Phrygia, doğusunda Pisidia, güneydoğusunda Lykia bölgeleri oluşturmaktadır(Harita 1). Strabon¹, Karia Bölgesi kıyılarının başlangıcını Rhodos, bitimini ise Miletos'un oluşturduğunu; iç kesimlerde ise sınırların Toroslar'ın etekleri ile Menderes'e kadar ulaştığını belirtmektedir. Bir başka deyişle, kuzeyde Maeandros Nehri (Büyük Menderes) ve Messogis Dağları (Aydın Kestane Dağları), kuzeydoğuda Salbakos Dağı (Babadağ), doğuda Kızılhisar-Acıpayam Ovası, güneyde Indos Nehri (Dalaman/Kocaçay), batıda ve güneyde Ege Denizi ile çevrilidir². Günümüzde Aydın ilinin güneyi, Denizli ilinin güneybatısını ve Muğla ilinin Fethiye ilçesi dışında tamamı Karia sınırları içerisinde yer almaktadır.

Karia bölgesindeki dağlar, tüm Ege Bölgesi'nde olduğu gibi denize dik uzanır. Bölgedeki dağları kuzeyden güneye üç sıra halinde inceleyebiliriz. Öncelikle Karia'nın batısında yer alan dağlar kuzeyden güneye doğru şu şekildedir: Messogis (Aydın) Dağı, Mykale (Samsun) Dağı, Latmos (Beşparmak) Dağı, Çomak Dağı, Gökbel Dağı, Madran Dağı, Grion (Ilbıra) Dağı, Kurukümes Dağı, Soda Dağı, Akdağ, Asardağ, Marcal Dağı ve Karadağ. Biraz daha doğuda bölgenin orta kesiminde Kıran Dağı yer almaktadır. Karia'nın doğu sınırına yakın olan bölümünde kuzeyden güneye doğru Salbakos (Baba) Dağı, Kadmos (Honaz) Dağı bulunmaktadır.

Bölgenin kuzeyi Messogis (Aydın Kestane Dağları), kuzeydoğusunda Salbakos (Baba Dağ), kuzeybatısında Latmos (Beşparmak Dağları), batısında Giron (Kazıklı ve Paşalı Dağları) ve Thoraks (Gümüş) Dağı ile Ephesos arazisindeki Paktyes³ (Ovacık) Dağı, bu dağın güneybatı ve batıdaki uzantıları olarak karşımıza çıkmaktadır. Dağların denize dik konumundan dolayı kıyı şeridi girintili çıkıntılı olup gemiler için korunaklı limanlar oluşturur. Bölgede görülen Akdeniz İklimi dağların konumundan dolayı iç kesimlere kadar etkisini gösterir. Fakat yüksek dağların bulunduğu alanlarda Karasal İklim etki göstermektedir.

Karia Bölgesi'nde bulunan en önemli akarsular, Maiandros (Menderes Nehri) ve Indos (Dalaman Çayı)'tur. Plinius'a göre Indos Nehri çıkışı Kibyrtis Bölgesi'dir ve

¹ Strabon, XIV, II. 1.

² Umar 1999, 1.

³ Strabon, XIV, I, 13.

yaklaşık 60 kolla beslenmektedir⁴. Bunun dışında batı yönünde akarak Maiandros’a karışan Morsynos (Vandalas), *Harpagos* (İndos) ve *Marsyas* (Çine Çayı) nehirleri, dağlar arasında geniş düzlükler oluşturur. Ayrıca kuzeyde Messogis Dağı’ndan kaynaklanan Bozyurt (Mastaura) yakınındaki Sekendere (Khrysaoras) ile Tralles yakınındaki Tabakhane Deresi (Eudonos) ve küçük kolu Thebaites gibi bir takım dereler de bulunmaktadır⁵. Güneyde Kybersos (Sarıçay), Mylasa civarında denize dökülür. Bölgenin güneydoğusunda Kaunia Gölü’ne dökülen Kalbisde (Dalyan Çayı) önemli akarsular arasında yerini alır.

Karia Bölgesi’nde bulunan en önemli düzlük Maiandros’un oluşturduğu Menderes Ovası’dır. Bunun dışında Çine ve Milas ovaları bölgenin beli başlı önem arz eden ovalarıdır. Herodotos; *Marsyas*’ın oluşturduğu bu düzlük alandan “Idrias Ülkesi” olarak bahseder⁶. Strabon, Mylasa ovasının oldukça verimli olduğunu da vurgularken,⁷ kuzeydoğuda da Tabai ovası önemli bir yer tutmaktadır.

Karia adı M.Ö. 2. bin yılın ikinci yarısına ait Hitit ve Mısır metinlerinde, Kadeş Savaşı’na katılan Karkışalılar olarak geçerken, M.Ö. 1. bin yılın Pers kayıtlarında ise Karka olarak geçmektedir⁸. Hellen ağzında biraz çarpıtılarak “Karia” biçiminde söylenen adın aslı, batı ve güney Anadolu’nun en eski halkı olan Luwilerin dilinden gelir. “Uç” (baş, başkan, bey; dağ başı, doruk; kara çıkıntısı, burun) anlamlarını belirten Kar (çeşitlemeleri: Akra, Kra, Akro, Kro, Kor) kök sözcüğünü içerir. Adın aslının iki biçimi vardır. Eski İranlılar’ın aynen kullandığı birinci biçim, Karka, -yeri anlamına gelen ve benzerleri çağdaş Farsçada -gĀh, Luvi dilinin -yeri anlamında ki takısı -ka ile türetilmiştir. Hellenlerin kullandığı Karia adının aslı olan ikinci biçim, Luvi dilinin -lık anlamındaki takısı -uwa ile türetilmiş “Karuwa” idi. Luvi dilinin “Assuwa” sözcüğü de Hellen ağzında “Asia” olmuştur. Böylece adın birinci biçimi, doruk -yeri; ikinci biçimi, doruk -luk (Doruklar ülkesi) anlamını belirtir⁹.

⁴ Plinius, XXXVIII, 14.

⁵ Sevin 2001, 111.

⁶ Herodotos, V, 118.

⁷ Strabon, XIV, II, 23.

⁸ Sevin 2001, 105.

⁹ Umar 1993, 1–2.

Karca¹⁰ henüz tam anlamıyla çözülememiştir. Alfabeti Fenike alfabesine benzer. Kökeni ile ilgili iki farklı görüş öne sürülmüştür: Bunlardan birincisi Lydce ve Lykçe gibi otokton ve Hint-Avrupalı bir dil olmadığı; diğeri ise komşu bölgelerdeki gibi, Hint-Avrupa kökenli eski bir Anadolu dili olduğudur¹¹. Son araştırmalar da Kar(?) dilinin Hitit-Luwi dilinden geldiğini ortaya koyar ve Karların Anadolu kökenli oldukları doğrulanır¹².

M.Ö. 8. yüzyılda yaşamış olan Homeros “İlyada” adlı eserinde Karia halkından bahsederken onların Miletos’ta Maeandros nehri kıyısında yaşayan ve Troia Savaşı sırasında Priamos’un yanında savaşan bir kavim olduğunu belirtir¹³.

Thukydides, Karları “adalı bir kavim olarak” belirtmekte, onlardan adalarda korsanlık yapan ve anakaraya Minos tarafından yollanan bir kavim olarak bahsederek Karia-Girit bağlantısına değinir¹⁴. Peleponnesos Savaşları sırasında Atinalılar’ın Delos Adası’nı temizlemek amacıyla açtıkları mezarları buna kanıt olarak gösterir. Nitekim mezarların gömü düzeninin yanı sıra ele geçen silahların biçimlerinden de ölülerin en az yarısının Kar olduğunu aktarır¹⁵.

Halikarnassos’lu Herodotos ise Karların adalardan Anadolu kıyılarına yerleştiklerini, daha önceleri ise adalarda Leleg adı altında Minoslular için savaşarak ün kazanmış bir ulus olduklarını söyler. Giritliler de Karlar için adalardan Anadolu kıyılarına göçtüklerini söyleseler de Karlar bunu kabul etmeyip kendilerinin bölgenin yerlisi olduklarını ve hep aynı adla anıldıklarından söz eder¹⁶. Ayrıca Karların savaş başlığı üzerine konulan sorgucu, kalkanların üzerine işaretler kazımayı, eskiden boyundan geçirilen bir kayış ile sol omuz üzerinde tutulan kalkana kulp yapmayı buldukları ve Hellenler’in de bu donanımları onlardan aldıklarını anlatır. Karia’da yaşayan ikinci bir halk da Lelegler’dir. Homeros Lelegler’in, Troas’ın Güneybatısında Satnioeis Çayı yakınında yaşadıklarını ve savaşçı olduklarını bildirmiştir¹⁷. Strabon¹⁸ da, Karia halkının bazıları tarafından Leleg olarak gösterildiğini belirtir.

¹⁰ Henüz çözülememiş olan Karca, Büyük İskender’in Hellenleştirme politikasıyla Anadolu’yu ele geçirene kadarki zaman dilimi içerisinde, bölgede yaşayan Karlar tarafından yoğun olarak kullanılan bir dil olmalıdır.

¹¹ Sevin 2001, 105.

¹² Henry 2010, 71.

¹³ Homeros, *Ilyada*, I, VI, 38–39.

¹⁴ Thukydides, I, 4, 1.

¹⁵ Thukydides, I, 8, 1; Mansel 2011, 20.

¹⁶ Herodotos, I, 171.

¹⁷ Homeros, I, VI, 38–39.

Texier, Karların Menderes'in sol kenarından Toroslar'ın en yüksek tepelerine kadar olan arazide antik dönemde en savaşçı ve en gürültücü kabileler olan Leleg kabilenin egemenliğine girdiğini söyler. Daha sonra da bu kabileden daha güçlü olan ve başlarında Kar adında bir krala sahip kabilenin bölgeye egemen olduğunu ve böylece bölgenin adının Karia olarak anıldığından söz eder. Karların bu adı almalarının nedeninin şapkalarına "Kara" adını verdikleri sorguç takmaları nedeniyle aldıkları iddia edilir¹⁹.

Leleglerin Altes adında bir kralları ve Pedasos isminde bir kentleri vardır. Troia Savaşı'ndan sonra güneye göç etmiş ve Halikarnassos çevresinde yaşamışlardır. Lelegler'in yaşadıkları Pedasa, Telmessos, Termera, Sibda, Ouranion, Madnasa, Eski Myndos, Syangela kentlerinin ortak özelliği bir tepe üzerinde yer almaları, bir kule ile korunan merkezi bir kalenin etrafında yayılan yerleşmenin yuvarlak planlı bir sur ile çevrilmesidir. Theangelalı Philippos'a göre Lelegler, Karlar tarafından köle olarak kullanılmıştır²⁰. Strabon'a göre Karlar ile beraber sefere çıktıktan sonra Hellas'a dağılıp karışmışlar ve böylelikle tüm soy ortadan kaybolmuştur²¹.

M.Ö. 1. binyılda Batı Anadolu'ya gelen Aiol ve Ion göçlerinin ardından Karia kıyıları da Dor göçlerine sahne olmuştur. Peloponnessos Yarımadası'nda yaşayan bu halk, adalara ve güneybatı Anadolu kıyılarına gelirler²². Genel olarak Rhodos ve Kos adaları ile bu adaların karşısındaki Knidos ve Halikarnassos yarımadalarına yerleşmişlerdir²³. Kos ve Rhodos adaları ile anakaranın belirli birkaç bölgesinde yerleşebilen Dorlar, göç ettikleri bu yerleri güçlendirebilmek için bir birlik oluşturmuşlardır. Herodotos'un "*Dor Pentapolis*" diye bahsettiği, beş kentten kurulu bir birlik çevresinde toplanmışlardır²⁴. Birlikteki üyeler, belirli aralıklarla Knidos topraklarında düzenlenen Triopionlu Apollon şenliğinde bir araya gelirdi. Apollon onuruna düzenlenen törenlerde kazananlara eskiden ödül olarak bronz üçayaklar verilir, bunu kazanan alıp tapınaktan dışarı çıkaramaz ve tanrıya adak olarak orada bırakırdı. Fakat Halikarnassoslu Agasikles adında birisi bu âdeti umursamamış, kazandığı üçayağı evine götürüp asmıştır. Bunun üzerine, diğer beş kent yani Lindos, Ialysos, Kameiros,

¹⁸ Strabon, VIII, I, 58.

¹⁹ Texier 2002, 215.

²⁰ Bean 2000, 3.

²¹ Strabon, XIII, 1, 59.

²² Sevin 2001, 106.

²³ Strabon, XIV, 2, 6.

²⁴ Herodotos, I, 144; Bean 1987, 13.

Kos ve Knidos altıncı kent olan Halikarnassos'a tapınağın kapılarını kapatmışlar ve böylelikle onu cezalandırmışlardır²⁵.

²⁵ Herodotos, I, 144.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SİYASİ TARİH

1. 1. KLASİK DÖNEM SİYASİ TARİHİ

M.Ö. 6. yüzyılın en önemli gelişmesi M.Ö. 546 yılında Pers Kralı Kyros'un Sardeis Kralı Kroisos'u yenerek Lydia Krallığı'na son vermesi ve iki yüzyılı aşkın bir süre Batı Anadolu'da hâkimiyet kurması olmuştur²⁶. Kyros'un ölümünden sonra M.Ö. 521 yılında başa geçen I. Dareios, Pers yönetiminde yüzyıllar boyunca sürecek olan satraplık sistemini uygulamaya koyar²⁷. I. Dareios'un M.Ö. 513–512 yıllarında İskitlere karşı düzenlediği sefer sonucunda boğazları alarak ticaret yollarının da kontrolünü ele geçirdi. Bu olay Karadeniz'de koloni kentleri bulunan Miletos'un ticaretine de engel teşkil eder²⁸. M.Ö. 5. yüzyıl başlarında Pers egemenliği altında ağır vergilerle ezilen Batı Anadolu kentleri Miletos önderliğinde ayaklanır²⁹. Atina'nın da desteğini alan³⁰ Ionia birlikleri Sardeis'e kadar ilerler ve kenti yağmalarlar³¹. Toparlanan Pers birlikleri, Ionia birliklerini geriye püskürtmeyi başarır. Ardından M.Ö. 494 yılında gerçekleşen Lade Deniz Savaşı'nda Ionia birlikleri kesin olarak yenilgiye uğrar ve Miletos'un yakılıp yıkılmasıyla ayaklanma sona erer³². Bastırılan Ionia ayaklanmasının ardından Persler, ayaklanma sırasında yakılan Sardeis'in intikamını almak ve Ionia ayaklanmasına destek verdiği için Atina'ya savaş açar. Pers Kralı Kserkses tarafından başlatılan M.Ö. 480 yılındaki Salamis Savaşı sonunda da Hellenleri yenilgiye uğratan Persler Atina Akropolü'nü yakıp talan ederler³³. M.Ö. 480-479' daki Plataia Savaşı'nda³⁴ ve M.Ö. 479 Mykale Savaşı'nda Hellenler, Persler'i yenerek³⁵ büyük

²⁶ Hornblower 1994, 57; Briant 2002, 35–36; Tekin 2011, 95.

²⁷ Briant 2002, 139–159; Bean 2005, 6–7; Tekin 2011, 97.

²⁸ Tekin 2011, 100.

²⁹ Briant 2002, 149; Mansel 2011, 266–267.

³⁰ Atina'nın Ion birliklerine destek vermesiyle, ayaklanma uluslararası bir noktaya taşınmış olur. Bu bağlamda Atina Miletos'a 20 gemi, Eretria ise 5 gemi ile destek verir. Mansel 2011, 268; Tekin 2011, 101; Memiş 1993, 47.

³¹ Sardeis'in Ion birlikleri tarafından yağmalanması Batı Anadolu halkları üzerinde olumlu bir etki yaratır ve Karia, Likya ve Kıbrıs ayaklanmaya destek verir. Herodotos, V, 98–126; Mansel 2011, 268.

³² Herodotos, VI, 7–17; Briant 2002, 148–155; Mansel 2011, 268–269; Tekin 2011, 101; Martin 2012, 177; Bean 1995, 7.

³³ Herodotos VIII, 51–106; Mansel 2011, 272–294; Tekin 2011, 101–103.

³⁴ Herodotos IX, 47–85; Develi 2009, 72–80.

³⁵ Herodotos IX, 90–107.

başarı elde eden Atina, Grek dünyasındaki önderlik mücadelesinde Sparta ile eşit duruma gelerek Batı Anadolu kıyılarında söz sahibi olur. Anadolu'daki Grekler, Pers baskısından kurtulmak amacıyla Atina yönetimine girerler ve yeni bir birlik oluştururlar³⁶. Atina, Delos Adası'nda Ege Adaları ve Batı Anadolu kentlerinin de katılımıyla Attika-Delos Deniz Birliğini (M.Ö. 478) kurar³⁷. Bu birliğin amacı Perslere karşı sürekli mücadelede bulunmak amacıyla adalar ve Anadolu'daki Yunan şehirlerinin bağımsızlığını sağlamak ve Perslerin Yunan ülkesindeki yaptıkları tahriplerin öcünü almaktır³⁸. M.Ö. 461 yılında Atina yönetimine Perikles geçtiğinde kent en parlak günlerini yaşamaya başlar³⁹. M.Ö. 450'de Atina'nın Kıbrıs'ta Persler'i yenilgiye uğratmasıyla imzalanan Kallias Barış Antlaşması'yla Atina, Persleri Batı Anadolu ve Ege kıyılarından uzaklaştırır. Bu antlaşmanın ardından Perikles Attika-Delos Deniz Birliği'nin merkezini Atina'ya taşır ve bu olaydan sonra Atina'da büyük bir imar faaliyeti başlar⁴⁰. Atina'nın Perikles Dönemi ile birlikte ekonomik anlamda gelişmesi, diğer Yunan kentlerini tedirgin etmiş ve bu gelişmeler sonucunda Sparta ile Atina arasında, M.Ö. 431'den M.Ö. 404'e kadar 27 yıl süren Peloponnesos Savaşları'na neden olmuştur. Perslerin de desteğini alan Sparta, Atina'yı büyük bir yenilgiye uğratır⁴¹.

Peloponnesos Savaşı sona erdiği sıralarda Pers Kralı II. Dareios ölür ve yerine Artakserkses geçer ve kardeşi Kyros, Artakserkses'e karşı ayaklanır⁴². Yunanlı paralı askerlerin de desteğini alan Kyros, Babil'e doğru harekete geçer. Bu ayaklanmanın sonucunda Kyros, M.Ö. 401 de Kunaksa'da yenilgiye uğrayarak öldürülür⁴³. Bu olaydan sonra, Sardeis satrabı Tisaphernes'in Kyros'un öcünü almasından korkan Batı Anadolu kentleri Sparta'dan yardım ister ve M.Ö. 400 yılında Anadolu'ya bir ordu

³⁶ Arslan 2009, 9; Mansel 2011, 299; Tekin 2011, 104;

³⁷ Briant 2002, 554–555; Mansel 2011, 299; Tekin 2011, 104

³⁸ Briant 2002, 554–555; Mansel 2011, 299; Tekin 2011, 104.

³⁹ Rhodes 2006, 54–70; Mansel 2011, 303–304; Tekin 2011, 105.

⁴⁰ Birlik Atina'ya taşındıktan sonra, diğer birlik devletlerine karşı hegemonyasını artıran Atina zamanla güçlenerek Atina İmparatorluğuna dönüşmüştür. Hornblower 1994, 48–50; Rhodes 2006, 46–50; Tekin 2011, 106.

⁴¹ Peloponnesos Savaşlarının ilk on yılı Arkhidamos Savaşı olarak bilinir. Arkhidamos Savaşı'ndan sonra M.Ö. 421 yılında Atina ile Sparta arasında Nikias Barışı imzalanır. Nikias Barışı'ndan sonra M.Ö. 413'te Sicilya Seferi olmuştur. Daha sonra M.Ö. 449 yılında imzalanan ve 35 yıl süren Kallias Barışı'ndan sonra Persler Spartalılar'ın yanında yer alarak Atinalılara karşı M.Ö. 410 yılında Notion Savaşı'nı açmıştır. Notion Savaşı'ndan sonra Perslerden destek alan Spartalılar, Atinalılara karşı, M.Ö. 406'da Argunissai Savaşı'nı kazanmışlar, bundan bir yıl sonra da M.Ö. 405 yılında Aigospotamai Savaşını da kazanarak Atinalıları büyük yenilgiye uğratmışlardır. Rhodes 2006, 81–154; Tekin 2011, 108–113; Mansel 2011, 314–339.

⁴² Rhodes 2006, 221; Kurt 2007, 347–349; ⁴² Hornblower 1994, 49–50; Tekin 2011, 108–113.

⁴³ Xenophon, *Anabasis*, I.1; Rhodes 2006, 221–222; Mansel 2011, 384; Tekin 2011, 314–316.

gönderen⁴⁴ Kral Agesilaos, M.Ö. 395 yılında Tisaphernes'e karşı önemli bir zafer kazanır⁴⁵. Agesilaos, Paphlagonya'ya ilerlemek ister ancak Aigospotamai Savaşı yenilgisinden sonra Kıbrıs'a sığınan Atinalı amiral Konon'u kendi saflarına çekmeyi başaran Persler, Sparta gerisinde cephe açmayı başarırlar. Bunun üzerine Agesilaos geri dönmek zorunda kalır ve M.Ö. 395'te Korinthos Savaşı patlak verir⁴⁶.

Atina ile birleşen Thebai'nin ayaklanması üzerine Sparta ordu göndermiştir. Haliartos Savaşı'nda, Sparta komutanı Lysandros ölür ve Sparta ağır bir yenilgi alır. Atina ile Thebai'nin bu zaferi sonrasında Korinth ve Argos'da onlara katılarak dörtlü bir ittifak oluşturarak Sparta üzerine bir ordu gönderirler. Koroneia'da meydana gelen savaşta ittifak ordusu yenilgiye uğrar. Fakat bu olaydan kısa bir süre önce Pers donanmasını komuta eden Konon, Sparta donanmasını Knidos'ta büyük bir bozguna uğratarak Sparta'nın Akdeniz'deki üstünlüğüne son verir⁴⁷. Bu bozgun sonrasında Sparta, Batı Anadolu kıyılarındaki Yunan kentlerinden vazgeçmek zorunda kalarak, Pers Kralı'nın bu bölgedeki hâkimiyetini tanır⁴⁸.

Korinthos Savaşı'nın sonlarına doğru Atina'nın nüfuzunu arttırması, deniz birliğini yeniden kurmak istemesi ve Perslere karşı ayaklanan Mısır ve Kıbrıs tarafını tutması gibi nedenlerden rahatsız olan Persler, Sparta ile yakınlaştı. Bunun üzerine Sparta donanmasının Çanakkale Boğazı'nı kapatması ile Atina barış istemek zorunda kalır. Böylece Sparta devlet adamı Antalkidas, M.Ö. 386 yılında Pers Krallığı ile Yunan şehir devletleri arasında barış yapılmasını sağladı. Bu barışa tarihte Kral Barışı/Antalkidas Barışı⁴⁹ denilmiştir.

Kral Barışı'ndan sonra Pers yönetimi ile Yunanlılar arasında iyi ilişkiler M.Ö. 4. yüzyılda gelişir. Bu gelişmeleri de Anadolu'daki bazı anıtsal mezar yapılarında gözlemleyebiliriz⁵⁰.

⁴⁴ Mansel 2011, 384; Tekin 2011, 116–118.

⁴⁵ Xenophon, *Hellenika*, III, 4, 2–6; ⁴⁵ Hornblower 1994, 70–72; Briant 2002, 643–645; Kuhrt 2007, 371–373.

⁴⁶ Seager 1994, 97–119; Tekin 2003, 92–93; Diakov-Kovalev 2010, 366.

⁴⁷ Rhodes 2006, 221–223; Tekin 20011, 116–118.

⁴⁸ Sparta ile Atina arasında M.Ö. 395 yılında başlayan Korinthos Savaşı, Haliartos, Knidos ve Koroneia gibi üç önemli çarpışmadan sonra, Perslerin Sparta'ya destek vermesi ile M.Ö. 386'da son bulmuştur. Ancak Korinthos Savaşı, Spartalıları yalnızca saygınlık kazandırdı; savaşın asıl galibi kuşkusuz Persler'di. Tekin 2011, 116–118; Mansel 2011, 387; Martin 2012, 301.

⁴⁹ Xenophon, *Hellenika*, V, I, 36; Seager 1994, 117–119; Mansel 2011, 386–388; Tekin 2011, 117.

⁵⁰ Briant 2002, 649–650; Rhodes 2006, 221–223. M.Ö. 4. yüzyılda Lykia'da, Ksanthos'ta görülen Nereidler Anıtı ve Gölbaşı Anıtı gibi önemli mezar mimarilerindeki plastik öğeler (Hornblower 1994, 274–275) ile Karia şehri Mylasa'daki Uzunyuva Anıtı'nın mezar odasındaki duvar resimlerinde ve Lahit üzerindeki kabartmalarda, Yunan ve Pers kültürlerinin sentezi rahatlıkla görülebilmektedir.

II. Artakserkses başa geçtiğinde, Lydia ve Karia satrabı olan Tissaphernes'in M.Ö. 395'te Spartalılar tarafından yenilmesinin ardından Anadolu'daki satraplık sisteminde yeni bir düzenleme yaparak M.Ö. 391 yılında Karia Bölgesi'ne satraplık verilir⁵¹.

Spartalılar'ın Pire'yi ele geçirme teşebbüsü üzerine Atina, Tebai ile bir ittifak yapar. Sparta'nın hegemonyası altında inleyen eski müttefiklerinin yardımı ile M.Ö. 378-377 yılında II. Attika-Delos Deniz Birliği kurulur. I. Attika-Delos Deniz Birliği Perslere karşı, II. Attika-Delos Deniz Birliği ise Spartalılar'a karşı kurulmuştu⁵². II. Attika-Delos Deniz Birliği, ilkinden farklı olarak birlik üyeleri arasında eşitlikçi ilişkilerin kurulması için gerekli hükümler kondu. Haraç kalktı ve birliğin bütçesi, üyelerinin serbest katkılarıyla sağlanıyordu. Buna rağmen II. Attika-Delos Deniz Birliği de ayrılımları önleyemeyerek M.Ö. 355 yılında birlik dağılmıştır⁵³.

M.Ö. 4. yüzyılın başlarından itibaren Makedonya, Epeiros, Arkadia gibi geri kalmış olan bölgeler önemli bir rol oynamaya başlar⁵⁴. Bunlardan Makedonya'nın askeri ve siyasi birleşmesi, özellikle M.Ö. 4. yüzyılın ortalarında Makedonya devletinin kurucusu kabul edilen Amyntas'ın oğlu II. Philippos (M.Ö. 359-336) Dönemi'nde gelişme gösterir. Bu dönemde II. Philippos, komşuları Illirya ve Trakya'yı ele geçirdikten sonra Yunanistan'a yönelir⁵⁵. Bu sırada Thebailerin Delphoi hazinesini çalmakla suçladığı Phokislerin tarafında Atina ve Sparta, Thebailer'in tarafında da Thesalia yer almaktaydı. Thesalia'nın yardım isteği üzerine II. Philippos, Yunanlıların iç çekişmelerinden faydalanarak, M.Ö. 353'te Thesalia'ya gelerek Phokislileri yener⁵⁶. Yaşanan birçok olayın ardından M.Ö. 338 tarihinde ortaya çıkan Khaironeia Savaşı sonucunda tüm Yunanistan II. Philippos'un egemenliği altına girer⁵⁷. Bununla beraber Makedonya kendini Grek ulusu olarak sundu. Makedonya'nın isteği ile M.Ö. 338-337 yılında II. Philippos başkanlığında Korinthos Birliği kurularak siyasi bütünlük sağlandı. Ancak M.Ö. 336 yılında II. Philippos bir suikast sonucu öldürülerek yerine oğlu Büyük İskender başa geçti⁵⁸.

⁵¹ Hornblower 1994, 49–50; McNicoll 1997, 15; Rhodes 2006, 222; Kuhrt 2007, 386.

⁵² Seager 1994, 163–176; Mansel 2011, 388; Tekin 2011, 118.

⁵³ Arslan 2009, 11; Tekin 2011, 118, Mansel 2011, 391.

⁵⁴ Diakov-Kovalev 2010, 371.

⁵⁵ Rhodes 2006, 241; Tekin 2011, 123.

⁵⁶ Tekin 2011, 123–124; Lloyd 2012, 146.

⁵⁷ Rhodes 2006, 78; Tekin 2011, 124; Mansel 2011, 403–405.

⁵⁸ Sönmez 2008, 7–8; Diakov-Kovalev 2010, 374–375; Martin 2012, 325; Lloyd 2012, 147.

1. 2. KARİA BÖLGESİ SİYASİ TARİHİ

Karia'nın bilinen tarihi, Kyros'un Lydia Krallığı'nı ele geçirdikten sonra başlamakla beraber, antik kaynaklar ilk önce Lydialılar'ın Karları erken dönem askeri olaylarında kullandıklarını gösterir⁵⁹. Plutarkhos, Herakleid Hanedanlığının son kralı Kandaules'a karşı ayaklanan Mermnad Hanedanlığı'nın ilk kralı Gyges'in (M.Ö. 687–652) Kariyalı ücretli askerlerin yardımıyla tahtı ele geçirdiğini söyler⁶⁰. Yine Gyges Kariyalıları M.Ö. 7.-6. yüzyıllarda Mısır ordularına ücretli asker olarak göndermiştir. M.Ö. 591 yılında Mısır firavunu II. Psammetikhos'un Nubialılar ile yaptığı savaşa katılan Kariyalı askerlerin ismi Abu Simbel Tapınağı'nda yazılıdır⁶¹.

M.Ö. 546 yıllarında Pers kralı Kyros, Lydia kralı Kroisos'u yenilgiye uğratar ve böylece Persler Ege Denizi'ne kadar olan bölgeyi egemenlikleri altına alırlar⁶². Herodotos, bu savaşın hemen sonrasında Kyros'un generallerinden *Harpagos*un Karia'yı boyunduruk altına aldığını ve Perslere karşı sadece Halikarnassos'un kuzeyindeki Leleg kasabası olan Pedasa'nın direndiğini anlatmaktadır⁶³. M.Ö. 5. yüzyıl başlarında Batı Anadolu'da Perslerin ağır vergi yükü altında ezilen İon kentleri ayaklanma başlatırlar⁶⁴. İon Ayaklanmasına Karlar da katılır. M.Ö 494'te Miletos, Persler tarafından ele geçirilir⁶⁵. Pers komutanı Dareios ile *Marsyas* Nehri yakınlarında savaşan Kariyalılar bozguna uğrar⁶⁶. Ne yapacaklarına karar vermek için Mylasa'ya bağlı bir kutsal alan olan Labraunda'da toplanan Kariyalılar Miletos'tan gelen yardım ile birlikte Persler'le bir kez daha çarpışır⁶⁷. Ancak bu savaş ikinci bir yenilgi ile sonuçlanır. Persler Mylasa'yı ele geçirir ve Halikarnassos üzerine yürür. Kariyalılar yolda pusu kurarak Pers ordusunu ağır bir yenilgiye uğratar⁶⁸. İonia Ayaklanmasını bastıran Persler, ayaklanmaya destek veren Atina üzerine M.Ö. 480'de düzenlediği sefere Karia'dan Tymnes'in oğlu Histiaios, Hyssaldomos'un oğlu Pigres ve

⁵⁹ Hornblower 1982, 15.

⁶⁰ Pedley 1974, 96–97.

⁶¹ Sevin 2001, 105–106.

⁶² Herodotos, I, 174.

⁶³ Herodotos, I, 176.

⁶⁴ Gezgin 2007, 27–29; Briant 2002, 149; Tekin 2011, 100–101; Mansel 2011, 266–269.

⁶⁵ Herodotos, VI, 7; Briant 2002, 148–155; Bean 2000, 6; Tekin 2011, 101.

⁶⁶ Herodotos, V, 119.

⁶⁷ Herodotos, V, 120.

⁶⁸ Herodotos, V, 121; Bean 2000, 6.

Kandaules'in oğlu Damasithumos gibi Kariyalılar Kserkses'in seferine katılmışlardır⁶⁹. Bunların yanı sıra Halikarnassos Hanedanlığını elinde tutan Artemisia beş gemi ile Salamis Savaşı'nda Kserkses'in danışmanı ve deniz müttefiki olmuştur. Karia ve Ionia birliklerine kumanda eden Persli Ariabignes'in amiralliği altında bulunan Artemisia, Halikarnassoslu, Koslu, Nisyroslu ve Kalymnoslu askerlere kumanda etmiştir⁷⁰.

Bu yıllarda kurulan I. Attika-Delos Deniz Birliği'ne M.Ö. 466'da Kimon Karia kıyılarına sefer düzenler ve Persler de Kimon'a karşı büyük bir donanma yollar. Kimon Pers donanmasını yener ve bu tarihten sonra Karia da birliğe katılmak zorunda kalır⁷¹. Özellikle M.Ö. 454 yılında başlayan Atina Vergi Listeleri bu konuda önemli bilgiler vermektedir. Bu listelerin M.Ö. 454–410 tarihleri arasındakiler günümüze ulaşabilmiştir. M.Ö. 446 yılında birlik, adalar, Trakya, Ionia ile birlikte beş vergi bölgesi tespit etmiştir⁷². M.Ö. 390'lı yıllardan itibaren ise Karia'ya satrap olarak Mylasalı Hekatomnidler atanmıştır. Karia'nın ilk satrapları olan Maussollos'un ailesinin göreve başlamasıyla birlikte, Karia için yeni bir dönem başlayacaktır⁷³.

Daha önce Lydia satraplığına bağlı olan Karia Bölgesi'ne M.Ö. 395–391 yılında satraplık verilir ve Hekatomnid sülalesinden Kindyalı Hyssaldomos'un oğlu Hekatomnos bölgenin ilk satrabı olur⁷⁴. Hekatomnos'un Maussollos, Idrieus, ve Piksodaros adında üç erkek çocuğu ile Artemisia ve Ada isminde iki kızı bulunmaktadır. Çocuklardan en büyük erkek olan Maussollos büyük kız kardeş Artemisia ile evlenir. Ortanca kardeş Idrieus'ta küçük kız kardeşi Ada ile evlenir⁷⁵. Hekatomnos'tan sonra Maussollos satrap olarak başa geçer⁷⁶. Maussollos'un satraplığı döneminde en önemli gelişmelerden biri; satraplığın başkentinin Mylasa'dan Halikarnassos'a taşınmasıdır⁷⁷. Kent uzunluğu 6.5-7 km.'yi bulan surlarla çevriliydi. Halikarnassos'un yeniden inşası ile Hekatomnid inşa programı da başlamış oldu⁷⁸. Maussollos bu inşa programı çerçevesinde tüm Karia'yı görkemli kutsal alanlar, geniş sur duvarları, yeni inşa edilmiş kentlerle donattı. Maussollos'un en büyük icraatlarından

⁶⁹ Herodotos, VII, 98.

⁷⁰ Herodotos, VII, 99.

⁷¹ Gezgin 2007, 60.

⁷² Boyana 2006, 28.

⁷³ Hornblower 1982, 34.

⁷⁴ Hornblower 1994, 49–50; McNicoll 1997, 15; Kuhrt 2007, 386; Diler 2007, 19.

⁷⁵ Strabon, XIV, 2, 17.

⁷⁶ Diodorus Siculus, XVI, 36, 2; Akurgal 2003, 400; Diler 2007, 19.

⁷⁷ Diodorus Siculus, XVI, 40, 3; Diler 2007, 19.

⁷⁸ Hornblower 1982, 234–341.

birisi de Halikarnassos Yarımadası'ndaki sekiz Leleg kentini boşaltıp buradaki halkı Halikarnassos'ta toplaması, yani *synoikismos* politikasıdır⁷⁹. Ayrıca Maussollos takip ettiği Hellenleştirme politikasına uygun olarak, bazı Leleg kasabalarını geniş yerleşim alanları üzerinde yeniden kurmuştur⁸⁰. Maussollos zamanında Karia satraplığı, oldukça güçlenmiş Erytrae, Kaunos, Miletos, gibi önemli kentlerin yanı sıra Ionia kentleri ile Lykia'nın tamamını alır. M.Ö. 362'de büyük krala karşı çıkan Satrap Ayaklanmasına katılır ve ardından II. Attika-Delos Deniz Birliğindeki şehirleri Atina'ya karşı kışkırtır. Böylece, Rhodos, Kos ve Khios'u da egemenliğine katar⁸¹.

Maussollos satraplığı sırasında Karia Bölgesi'ne en parlak dönemlerini yaşatmış ve M.Ö. 353'te ölmüştür⁸². Ölümünün ardından yönetimi karısı ve kız kardeşi olan Artemisia devralır. Fakat Artemisia da üzüntü ve dertten dolayı M.Ö. 351 yılında ölür⁸³. Artemisia'nın ölümünün ardından, erkek kardeşi Idrieus geçer⁸⁴. O da abisi Maussollos ve kız kardeşi Artemisia gibi diğer Halikarnassos ve yerleşim yerlerinde, imar faaliyetlerinde bulunur⁸⁵. M.Ö. 344 yılında ölünce karısı Ada yönetime geçer. Fakat küçük kardeşi Piksodaros M.Ö. 341 yılında yönetime el koyar ve Ada'yı Alinda'ya sürgüne gönderir⁸⁶. Strabon'a göre bir Persli olan Orontobates, Piksodaros'un ölümüne kadar kısa bir süre için satraplık yönetimine ortak olur. Orontobates Ada'yı yönetime geçiren Aleksandros'un gelişine kadar yönetimde kalmıştır. Strabon, Perslere karşı olumlu bir politika benimseyen Piksodaros'un yönetimi paylaşmak için Perslerin bir satrap göndermeye karar verdiğini belirtmektedir⁸⁷. Piksodaros M.Ö. 336 da ölünce satraplık tek başına Orontobates'e kalır ve o da M.Ö. 334 yılında Büyük İskender'in gelişine kadar yönetime hâkim olmuştur. İskender geldiğinde de yönetimi Ada'ya tekrar teslim etmiştir⁸⁸.

III. Aleksandros M.Ö. 323'te Babylon'da öldüğünde ardında vârisiz çok geniş topraklar bırakır. İmparatorluk dört generali tarafından paylaşılmaya başlanır; Fakat çok geçmeden aralarında çıkan anlaşmazlıklar yüzünden birbirleriyle sürekli bir savaş içine

⁷⁹ Strabon, XIII, 59; Hornblower 1982, 78.

⁸⁰ Strabon, XIII, 1,59; McNicoll 1997, 15–45.

⁸¹ Hellström 2005, 62; Rhodes 2006, 323–324.

⁸² Strabon, XIV, 2, 17; Hornblower 1982, 60; McNicoll 1997, 15–16.

⁸³ Diodorus Siculus, XIV, 45,7; Diler 2007, 19.

⁸⁴ Diodorus Siculus, XVI, 45,7; Diler 2007, 19.

⁸⁵ Plinius, XXXVI, 30; McNicoll 1997, 16; Hellström 2005, 65. Labraunda da bulunan bir yazıtta göre Idrieus, ağabeyi Maussollos gibi kutsal alanda inşa faaliyetlerinde bulunmuştur;

⁸⁶ McNicoll 1997, 16.

⁸⁷ Strabon, XIV, 2, 17. ⁸⁷

⁸⁸ Strabon, XIV, 2, 17; Rhodes 2006, 323; Hornblower 1982, 49; McNicoll 1997, 16; Akurgal 2003, 401.

girerler. Bu generaller arasında en meşhur ve hırslı olanları Antigonos ve Lysimakhos'tur. Karia ve Kilikia satraplığını alan Philotas'ın oğlu Assandros'a bırakılır⁸⁹.

Antigonos'un M.Ö. 301 tarihinde Ipsos'ta mağlup olması üzerine Karia bütün Anadolu ile birlikte Lysimakhos'un eline geçmiştir⁹⁰. Bölge M.Ö. 281'deki Kouripedion Savaşı'ndan sonra Seleukosların egemenliğine girer. Bu sırada Mısır'da hüküm süren Ptolemaioslar denizlerin de egemeni olunca Karia sahillerindeki bazı şehirleri ele geçirmişlerdir. Ege'de egemenlik kurma isteğinde olan Makedonya Kralı V. Philippos, Rhodos'u ve Ege'yi M.Ö. 205'te işgal eder. Fakat Romalılarla yapmış olduğu savaşta yenilgiye uğrayarak işgal etmiş olduğu yerleri M.Ö. 197'deki barış antlaşması gereği boşaltmak zorunda kalır⁹¹. Bu olaylardan sonra bu kez III. Antiokhos, Seleukos krallığının eski egemenliğini yeniden oluşturmak için harekete geçer. Roma, Pergamon ve Rhodos'un karşı direnci ile karşılaşan III. Antiokhos, M.Ö. 190 yılında Sipylös (Sipil) Dağı eteklerinde yapılan Magnesia Savaşı'nda mutlak bir yenilgiye uğrar⁹². Bunu takip eden yılda Phrygia Apameiası'nda toplanan on kişilik Roma heyeti Karia'ya (Menderes Irmağı'na kadar) Rhodos'a bırakır. Buna rağmen Mylasa, Euromos, Latmos Herakleiası, Iasos, Bargylia, Halikarnassos, Knidos gibi diğer önemli Karia şehirleri bağımsız konumlarını koruyabilmişlerdir⁹³.

1. 4. ALABANDA ANTİK KENTİ TARİHİ COĞRAFYASI

Alabanda antik kenti, Aydın İli, Çine İlçesi'nin yaklaşık olarak 7 km güneyinde, Gökbel Dağı'nın kuzeyinde, yöre halkı tarafından Karadağ olarak adlandırılan tepenin eteklerindeki Araphisar Köyü yerleşiminde ve *Marsyas* Nehrinin (Çine Çayı) batısındaki ovalık alanda kurulmuş (**Lev.Ia**) önemli bir Karia yerleşimidir⁹⁴.

⁸⁹ Akarca 1954, 54; Bean 2000, 8–9.

⁹⁰ Talbert 1985, 75; Mansel 2011, 465–466; Tekin 2011, 146.

⁹¹ Akarca 1954, 61; Bean 2000, 10.

⁹² Talbert 1985, 75; Akşit 1967, 96; Bean 2000, 11.

⁹³ Akarca 1954, 61.

⁹⁴ Bean 2000; 189.

Alabanda'nın kuruluş tarihi kesin olarak bilinmiyorsa da son ek olan “nda”, kentin eski bir yerleşim yeri olduğunun kanıtıdır⁹⁵. Byzantion'lu Stephanos'un bildirdiğine göre şehre bu ismi kral Kar, oğlu Alabandos'un at yarışı kazanması üzerine vermiştir. Karia dilinde ala = at; banda = zafer anlamına gelmektedir⁹⁶. Wilhelm Brandenstein'in yaptığı başka bir açıklama ise Alabanda'nın kelime kökeninin “Ahırlı” anlamında kullanıldığıdır⁹⁷. O'na göre, Karlar tarafından kurulan kent Menandros kızı Kalliarkhos'un oğlu Alabandos'un adını almıştır. Diğer söylenceye göre ise Euhippos'un (Kariyalı bir kahraman) oğlu Alabandos tarafından kurulmuştur⁹⁸. Strabon Stratonikeia ve Mylasa ile birlikte önemli bir iç Karia kenti olarak belirtir. Ayrıca Alabanda'nın konumu hakkında, Apollonios Malakos'tan duyduklarını ise şöyle aktarır:

*“Alabanda, birleşmiş iki tepenin eşiğinde kurulmuş, küfelerle yüklü bir eşek görünümünde olan bir kenttir. Apollonios Malakos, kenti hem bu görünümünden, hem de burada çok sayıda akrep bulunduğundan ötürü alaya alırken, kentin akrep küfeleri yükü bir eşek olduğunu söyler. Hem bu kent, hem de Mylasa bu yaratıklarla doludur ve bunların arasındaki bütün dağlık bölge böyledir. Alabanda'dan çok sayıda harp çalan kızlarla dolu, halkı lüks ve sefahat içinde yaşayan bir kenttir”*⁹⁹. Strabon'nun kenti görmediğini, ancak kendisine aktarılanlar kadar bilgi sahibi olduğunu ve bunları yazdığı düşünülebilir.

Alabanda hakkında en erken bilgiler Hitit yazılı tabletlerinde görülmektedir. Garstang ve Gurney yazılı tabletleri araştırarak hazırladıkları, Hitit İmparatorluğu'nun batıdaki sınırlarını ve o dönemki coğrafyayı tespit etmeye yönelik olan çalışmalarında II. Murşili'nin (M.Ö. 1345–1315) Ahhiyawa üzerine düzenlediği seferler sırasında izlediği yol güzergâhını, geçtiği kentleri belirtmektedirler¹⁰⁰. Bu araştırmacılar, İon ve Karia kentleriyle metinlerde geçen kent isimlerini özdeşleştirme önerisinde bulunarak bunlardan Waliwanda adının Marsyas'ın batısındaki Alabanda olabileceğini savunurlar¹⁰¹. III. Hattuşili Dönemi'ne (M.Ö. 1267-1237) ait olduğu düşünülen Tawagalawa Metninin başlangıç kısmında, Piyamaradu adlı kişinin Attarimma kentini

⁹⁵ Küçükveren 2005, 124.

⁹⁶ Bayburtluoğlu 1982, 124.

⁹⁷ Umar 1993, 43.

⁹⁸ Head, Catalogue of The Greek Coins of Caria, xxvi.

⁹⁹ Strabon, XIV.2, 26.

¹⁰⁰ Boysal 1971, 70–71.

¹⁰¹ Garstang-Gurney 1959, 75–88. Waliwanda'nın Alabanda olduğu görüşünü kabul edersek Alabanda'nın kuruluşunu M.Ö. 2. binyıla kadar geri çekilebilmektedir.

yakıp yıktığından Lukka insanların Ahhiyawa kralının kardeşi Tawagalawa ve Hitit kralına yardıma gelmeleri için ricada bulundukları anlatılır. Daha sonra Sallapa ve Waliwanda (Alabanda)¹⁰² üzerinden ilerleyen Hitit kralı, Waliwanda (Alabanda) kentine geldiğinde Piyamaradu'ya Iyalanda'yı (Alinda) boşaltmasını emreden bir mesaj gönderir:

“Eğer benim egemenliğimi istiyorsan, Waliwanda ve Iyalanda'ya geldiğimde, Iyalanda'da adamlarından hiçbirini bulmayayım; ve sen oraya hiç kimsenin gelmesine izin vermeyeceksin, ve benim bölgeye girmeyeceksin. Bana bağlı olanları göreceğim (?). Fakat Iyalanda'ya geldiğimde, düşman üç yerde bana saldırdı ... Ben yaya olarak gittim ve düşmanı [orada(?)] vurup öldürdüm...”¹⁰³.

Tawagalawa Metninden öğrendiğimize göre, yaklaşık M.Ö. 1250 yılı sıralarında Ahhiyawa kralına karşı Millawanda'ya (Miletos) bir sefer düzenleyen Hitit kralı III. Hattuşili (M.Ö. 1267-1237) sırası ile Atriya (Tralleis), Waliwanda (Alabanda) ve Iyalanda (Alinda) yolunu kullanmıştır¹⁰⁴. Günümüzde Bafa Gölü olarak adlandırılan gölün, antik çağlarda “Latmos Körfezi” olarak bilinen ve başta Miletos olmak üzere, Myous, Herakleia (Latmos) ve Priene (Arkaik Priene) gibi önemli kentlerin kıyısında kurulmuş olduğu önemli bir iç körfez olduğunu biliyoruz. III. Hattuşili'nin Millawanda'ya (Miletos) ulaşmak için Latmos Körfezi'nin kuzeyinden gelmesi mümkün değildi çünkü Latmos Dağı'nın (Beşparmak Dağı) engebeli ve geçit vermeyen yapısı buna engel teşkil ediyordu. En mantıklı yol güzergâhı Latmos Körfezi'nin kuzeydoğusundan dolaşarak Millawanda'ya ulaşmaktı. Karabel ve Akpınar'ın ardından Batı Anadolu'da bulunan üçüncü Hitit yazıtı Karia Bölgesi'nde, Latmos Dağı'nın Aydın Dağları'na kadar açık görüş olanağı olan Suratkaya mevkiinde yer almaktadır¹⁰⁵. Alabanda, Lykia Bölgesi'nden başlayarak Ionia içlerine kadar uzanan, yoğun trafiğe sahip ticaret yolu üzerinde de bulunmaktaydı. Bu yolla Mylasa, Alinda ve Miletos'a kadar ulaşılabilirdi¹⁰⁶. Alabanda bu konumunun verdiği avantajla, antik çağda önemli gelir kaynakları olan çevresindeki dağlardan elde ettiği zengin siyah mermeri ve orman ürünlerini kolaylıkla pazarlayabiliyordu. Bunun yanı sıra, yine konumu gereği taşımacılıkta da oldukça ileri gitmiş olan kent, kendi ürünlerinin yanı sıra diğer

¹⁰² Garstang-Gurney 1959, 79.

¹⁰³ Garstang-Gurney 1959, 111-112; KUB 14. 3 I, 1-74.

¹⁰⁴ Garstang 1943, 41-42, Pl. 17.

¹⁰⁵ Peschlow 2001, 255-258.

¹⁰⁶ Garstang-Gurney, 1959, 78.

kentlerin de ürünlerini dış pazarlara ulaştırıyordu¹⁰⁷. Hitit kralı III. Hattuşili'nin izlediği yol üzerinde adı geçen Atriya (Tralleis), Waliwanda (Alabanda) ve Iyalanda (Alinda) kentlerinin peş peşe sıralanmış olmaları, günümüzdeki coğrafi konumları ile bire bir benzerlik göstermektedir. Alabanda'nın söz konusu yol üzerinde yer alıyor olması şüphesiz kentin erken tarihinin de güçlü temellere dayandığını göstermektedir. Alabanda'nın yer aldığı Çine Ovası'ndaki en erken insan izleri ise Sağlık-Ancin Köy İlkokulu'nun üst kısmındaki kayalık alanlardaki bir kaya oyuğunda yer alan resimlerdir. Beşparmak-Latmos Dağları'ndaki kaya resimleri ile bire bir benzerlik göstermesi M.Ö. 5500 civarında bölgedeki insan varlığının kanıtıdır. Alabanda'nın 6 km. kuzeydoğusunda yer alan Tepecik Höyük'te 2004 yılında başlatılan kazı çalışmaları, aynı yıl içerisinde I/12 açmasında açığa çıkarılan M.Ö. 2. bin sur duvarı ve bu sur duvarı dışındaki kısımlardan ele geçen Kalkolitik Dönem kap parçaları Çine Ovası'nın erken dönemleri hakkında bilgi verir¹⁰⁸. İleriki yıllarda yapılan kazılarda M.Ö. 2. bin surunun Orta ve Geç Tunç Çağı'na uzanan bir kronolojisinin olduğu, I/13 açmasında Myken kap parçalarının bulunması¹⁰⁹, ele geçirilen seramiklerden M.Ö. 1. bine ait geometrik seramiklerin varlığı da Karia-Geometriği açısından oldukça önemlidir¹¹⁰.

Günümüze kadar kalıntıları ulaşan Alabanda antik kenti, Karadağ eteklerinde ova içlerine kadar uzanan surlar ile çevrilidir. Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Suat Ateşlier'in başkanlığında 2011 yılından itibaren yürütülen kazı çalışmalarında, kazı ekibi tarafından yapılan çevre araştırmaları sırasında Karadağ'ın sırtlarından kuzey eteklerine, bugünkü Alabanda'yı çevreleyen ve M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenen surların güney kısımlarına organik olarak bağlanan erken sur sistemi tespit edildi. Kentin güneyinde yer alan yerleşime uygun tepeleri batı, kuzey ve doğu yönlerden saran Arkaik Dönem öncesi (?), Arkaik Dönem (**Lev.Ib**) ve M.Ö. 4. yüzyılın başları veya birinci yarısına ait sur duvarları bu düşüncenin kuvvetlenmesine neden olmuştur. Bu sur sistemi yapılan bu tespit sonucunda Alabanda'nın erken dönemlerde daha yüksek tepelerdeyken, M.Ö. 4. yüzyıl içerisinde, muhtemelen Mausollos Dönemi'nde birçok kentte görülen düzenlemelerde olduğu gibi Alabanda'nın da tarıma elverişli ve ticaret yoluna hâkim

¹⁰⁷ Magie 1950, 52.

¹⁰⁸ Günel 2005, 21-22.

¹⁰⁹ Günel 2005, 22.

¹¹⁰ Günel 2006, 236.

olan Çine Ovası kenarına indiği anlaşılmıştır. Herodotos, M.Ö. 480 yılında Perslerin Yunanistan üzerine yaptığı sefer hakkındaki anlatılarında Euboia yakınlarında yapılan deniz savaşında, Yunanlıların esir aldığı Pers gemilerinden birinin içerisinde Karia'daki Alabanda Tyranı Aridolis'in yakalandığından bahseder¹¹¹. Aridolis'in yakalanmasının ardından Alabanda'ya yönetici olarak Amyntas¹¹² geçirilir¹¹³. M.Ö. 3. yüzyıla gelindiğinde bölgeye Seleukoslar hâkim olur ve birçok kent III. Antiokhos'u onurlandırmak için ismi ANTİOKEİA olarak değişir. Bunu Alabanda'da ele geçirilen sikke (**Lev. IIa**) verilerinde yazan ΑΛΑΒΑΝΔΕΩΝ yazısının yanı sıra ANTIOXEΩΝ yazısı da desteklemektedir¹¹⁴. Bu isim değişikliği M.Ö. 190 yılındaki Magnesia Savaşı ardından Seleukhos egemenliğinin sona ermesiyle gerçekleşir. M.Ö. 188 yılında imzalanan Apamea Barışı ile Seleukhoslar'ın egemenliğinde bulunan Menderes'in güneyindeki Karia ve Lykia bölgeleri Rhodos egemenliğine verilir. Aynı yıl Alabanda da Rhodos hâkimiyetine girer¹¹⁵. M.Ö. 167 yılına gelindiğinde ise Roma ve Rhodos arasındaki anlaşmazlıkları fırsat bilen Alabanda ve Mylasa kentleri Rhodos'a saldırır ve kazanılan zaferin ardından Roma Senatosu, Karia ve Lykia bölgelerine özgürlük verir¹¹⁶. Alabanda, M.Ö. 170 yılında Roma'ya elçi göndererek Iuppiter'e zengin adaklarda bulunur ve senatonun olumlu kararıyla kent özgürlüğüne (*asylia*) kavuşmuştur. Özgürlüğüne kavuşan Alabanda kentine Tanrıça Roma adına bir tapınak yaptırılır ve çeşitli festivaller düzenlenir. Ancak bu kez, Rhodos himayesinden kurtulsa da Roma hâkimiyetine girer¹¹⁷.

Çine'deki Ahi İbrahim Türbesi'nde bulunan bir yazıtta, Alabanda'nın Rhodos himayesinde olduğu kısa dönem içerisinde, kente Helios Tapınağı yaptırıldığı ve Rhodos'ta egemen olan Helios kültürünün yaygınlaştırılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

¹¹¹ Herodotos VII, 195. M.Ö. 2. bindeki Hitit metinlerinden sonra M.Ö. 5. yüzyıla kadar olan zaman süreci içerisinde Alabanda hakkında bilinen bir antik metin yoktur. Herodotos'un bu anlatımından anlaşıldığı kadarıyla, M.Ö. 5. yüzyılda Alabanda'nın Perslerin yanında savaştığı ve onlarla iyi ilişkiler kurduğu görülür. Ayrıca; bahsedilen Karia Tyranı Aridolis, yukarıda bahsettiğimiz Alabanda kentinin güneyindeki tepeler üzerinde bulunan ve Alabanda'nın erken yerleşimi olarak düşünülen Alabanda'nın tyranı olmalıdır.

¹¹² Amyntas; Makedonyalı Amyntas'ın kızı Gygea ve Persli Bubares'in evliliklerinden olan oğulları. Amyntas anne tarafından dedesi olan Amyntas'ın ismini almış ve Anadolu'da yaşamıştır.

¹¹³ Herodotos, VIII, 136; Herodotos bu pasajında, Kserkes'in Amyntas'ı Phrygia'da büyük bir kent olan Alabanda'ya vali olarak atadığından bahseder. Yukarıda da anlattığımız gibi Alabanda'nın sonundaki (–nda) eki Karca bir kent ismidir. Burada adı geçen Phrygia kenti Alabanda aslında *Marsyas* Nehri'nin batısında bulunan Karia kenti Alabanda olmalıdır.

¹¹⁴ Pounder 1978, 49–57.

¹¹⁵ Magie, 1950, 104–109.

¹¹⁶ Habicht 1989, 335; Bean 2000, 18.

¹¹⁷ Magie 1950, 130–131.

- [Ὁ]δῆμος ἐτείμησεν πάλιν ταῖς
 2 [μ]εγάλαις τεύμαῖς καὶ ἀνέθηκεν - χ
 [Ἀ]ριτογένεν Μενίσκον του Ἀριστογέ –
 4 [ν]ους ἱερέα διὰ γένους Ὑγείας τε καὶ
 [Σ]ωτηραῖς Αὐτοκράτορος Καίσαρο[ς]
 καὶ Ἡλίου ἀνδρα μεγαλόφρονα
 καὶ εὐσεβῆ καὶ δαιοσύνη διαφέ –
 8 ροντα καὶ εὐεργέτην τῆς πόλεω[ς]
 [ἀ]ρχιερατευσαντα ἐν τῇ πατρίδι
 τῆς τε Ῥώμης καὶ τοῦ Σεβαστοῦ
 [κ]αίσαρος καὶ τὰς μεγιστας καὶ με -
 12 γαλομερίς ἐπιτελέσαντα φιλοδο -
 Ξίας

Str. 2: (ἀπό) χ(ιλίων δραμών) ?

Çevirisi: “*Halk Meclisi, vatanında Roma’nın ve Augustus Caesar’ın başrahibi olmuş olan en büyük ve en özverili görevleri, üne susamış bir biçimde tamamlamış olan; sağlık ve kurtuluş tanrısı İmparator Caesar’ın ve Helios’un aile boyu rahibi, dindarlığı adaletiyle farklı, kentin velinimet, yüce gönüllü bir adam olan, Aristogenes’in torunu, Meniskos’un oğlu Aristogenes’i yine büyük onurlarla onurlandırdı ve bin drahmilik(?) adak adadı*”¹¹⁸.

M.Ö. 61 yılından itibaren Roma, adına vergi toplayan Publicani’nin ağır vergisine katlanamayan Karia kentleri ayaklanır¹¹⁹. Augustus Dönemi ile başlayan İmparatorluk ve “*Pax Romana*” ile gelen huzur ortamının ardından M.S. 4. yüzyıla gelindiğinde kent Hristiyanlığı kabul eder. 2011–2012 yıllarında Dor Tapınağı’nda¹²⁰ yapılan kazı çalışmalarında, tapınağa ait blokların tiyatro yapısının M.S. 4. yüzyıl evresinde *skene* bölümündeki düzenlemelerde kullanıldığı saptandı. Aynı dönem içerisinde Alabanda, Aphrodisias Piskoposluğuna bağlandı¹²¹. Alabanda 2012 kazı

¹¹⁸ Bağdathı 2001, 5–6. Bknz. Dip.; 30.

¹¹⁹ Magie 1950, 258.

¹²⁰ 2011–2012 yıllarında Dor Tapınağı’nda sürdürülen kazı çalışmalarında kutsal alan içerisinde ve etrafında bulunan Labris kabartmalı altarlarda Karia Zeus’unu simgeler. Bunun yanı sıra *Stylobate* ve *Eitunteri* bloklarının üzerine kazınmış olan 3 adet “Δ” yazısı Zeus’un Kutsal Alanı’nı ithaf etmektedir. Buradan da kentteki Dor Tapınağı’nın yazılı belgelerden varlığı bilinen Zeus Khrysaoris Tapınağı olduğu tespit edilmiştir.

¹²¹ Bean 2000, 193.

sezonu çalışmalarında, Araphisar köyüne girişi sağlayan yolun iki yanında yapılan kazılarda, Bizans Dönemi'ne ait yuvarlak kulelerle desteklenmiş sur sistemi açığa çıkarıldı. Bu sur sisteminin doğu ve batı yönlerine yay çizerek M.Ö. 4. yüzyıl surlarına bağlandığı tespit edildi¹²².

1261 yılında Anadolu'nun güney sahil ucundan harekete geçen Menteşe Beyliği'nin Bizans idaresindeki Karia Bölgesi'ni ele geçirmesi ile başlayan genel fetihler pek çok farklı aşamadan da geçerek 1313 yılında Saruhan Beyliği'nin Manisa Magnesia'sını fethi ile birkaç küçük şehir hariç, bütünüyle tamamlanmış¹²³. Bu tarihten itibaren de kentte Türk hâkimiyeti devam etmektedir.

Strabon, Alabanda'da sözünü etmeye değer gördüğü konuşmacıları, Menekles ve Hiorokles¹²⁴ adında iki kardeş ile daha sonra Rhodos'ta yaşamış olan Apollonios Malakos ve Molön'dan bahseder¹²⁵. Menekles'in öğrencileri olarak bahsettiği Apollonios Malakos'un M.Ö. 120¹²⁶ civarında Rhodos'ta belagat öğrettiği, Molön'un ise daha sonradan adaya geldiğini söyler¹²⁷.

Alabanda'nın ekonomik zenginlikleri hakkında Plinius, Alabanda civarından çıkarılan kükürdün tahıl ilaçlamasında kullanıldığını ve Karia bölgesinde mermer çıkarılan başlıca yerler içerisinde Grion Dağı, Mylasa, Iasos ile birlikte Alabanda'yı da belirtir¹²⁸.

¹²² Sur sisteminin tarihi konusunda üç ihtimal üzerinde durulmaktadır. Bunlar M.S. 3. yüzyıldaki Got saldırıları, M.S. 7. yüzyıldaki Arap saldırıları ve Menteşe Oğulları Beyliğinin bölgeye gelişi. Kesin olarak bir tarih söylemek zor olsa da, MS. 7. yüzyıldaki Arap saldırılarından korunmak için önlem alınarak kentin küçültüldüğü ihtimali daha kuvvetlidir.

¹²³ Wittek 1986, 1–56; Hopwood 1999, 153–161.

¹²⁴ Porter 2001, 395.

¹²⁵ Strabon, XIV, 2. 26.

¹²⁶ Alabanda'nın yetiştirmiş olduğu bu ünlü konuşmacıların kentte bulunan Hellenistik Dönem'e ait Bouleuterion'da yetiştikleri, bu yapının onlara bir okul görevi üslendiğini düşündürmektedir.

¹²⁷ Strabon, XIV, 2. 13.

¹²⁸ Aksan 2007, 3.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KARİA BÖLGESİ MEZAR YAPILARI

2. 1. ANIT MEZARLAR

2. 1. 1. Halikarnassos Mausoleumu

Halikarnassos antik kenti bugün, Muğla ili Bodrum ilçesinde modern kentin altında kalmış olup Bodrum yarımadasının en önemli kentidir. Kar ve Leleg yerli halklarının oluşturduğu kente daha sonraları Dor kökenli göçmenlerin yerleşmesi ile homojen bir toplum oluşturdu¹²⁹. Hiç kuşku yok ki Halikarnassos, satrap Maussollos'un başkenti Mylasa'dan Halikarnassos'a taşınması ile en parlak dönemini yaşadı. Maussollos başkenti Halikarnassos'a taşıyınca *Synoikismos* denilen yerleşim politikasıyla, civarda bulunan sekiz Leleg kentinden altısını Halikarnassos'a yerleştirmiştir¹³⁰.

M.Ö. 4. yüzyılın en önemli yapısı ve yedi harikadan biri olan Mausolleum¹³¹, M.Ö. 377–350 yılları arasında 107. Olimpiyat'ın ikinci yılında ölen¹³² Karia hükümdarı, aynı zamanda Pers Kralının satrapı olan Maussollos'un mezar anıtıdır¹³³. Anıt mezar yapısında dönemin ünlü mimarı Pytheos ve yardımcısı Satyros çalışmıştır. Yaşlı Plinius'tan öğrendiğimize göre: yapı kuzey ve güney kenarlarda 63 ayak uzunlukta, köşelerden daha kısa olup toplam çevresi 440 ayaktır. 25 kübitlik yüksekliğe çıkar ve uzun kenarda on birer, kısa kenarda ise dokuzar olmak üzere 36 adet Ion sütunu ile çevrilidir. Sütunların üzerine 24 basamaklı piramit çatı bulunur. Plinius yapıyı altı kısım, 36 adet Ion sütunu olan kolonad kısmı, bunun üzerinde de dört atın çektiği arabalı (*quadriga*) bölümüne doğru daralan 24 basamaklı piramit çatı ve son olarak Pytheos'un tarafından yapıldığını söylediği *quadriga* bölümü olmak üzere dört ana bölümden (**Lev.IIb**) oluşmaktadır¹³⁴. Birçok araştırmacıya göre, söz konusu olan bu *quadriga* heykelinin içerisinde Maussollos ve Artemisia'nın olduğu savunulmaktadır. Mezar odasının etrafındaki bir podyumun üst kısmında iki sıradan oluşan friz kuşakları

¹²⁹ Sevin 2001, 122.

¹³⁰ Strabon VIII. 1. 59; Sevin 2001, 122; Akurgal 2003, 406 Baran 2012, 96.

¹³¹ Strabon XIV. 2. 16.

¹³² Waywell 2000, 100.

¹³³ Waywell 2000, 98.

¹³⁴ Plinius, XXXVI, 30–31; Clayton and Price 2000, 99-101; Akurgal 2003, 406.

bulunmaktadır. Frizlerde işlenen konu Kenthauros-Lapit, Grek-Amazon, araba koşusu ve ziyafet sahnelerinden oluşan frizlerde dönemin en ünlü heykeltıraşları olan Bryaxis kuzeyde, Timoteus güneyde, Skophas doğuda ve Leohares batıda çalışmıştır¹³⁵. Anıt mezar yapısı kısa bir zaman içerisinde planlanıp bitirilemeyecek kadar büyük olması nedeniyle, Maussollos'un Halikarnassos'u yeniden kurmasının hemen ardından M.Ö. 370-365'de başlamış ve M.Ö. 350'de Artemisia'nın ölümünden kısa bir zaman sonra tamamlanmış olması akla daha yatkın gelmektedir¹³⁶.

Maussollum'da ilk kazı çalışmaları 1856-1858 yıllarında Sir Charles Newton tarafından gerçekleştirildi. Kazı çalışmalarından çıkarılan plastik ve mimariden oluşan birçok parça Londra'daki British Museum'a kaçırılmıştır¹³⁷. Daha sonra 1966-1977 yılları arasında Aarhus Üniversitesi'nden Profesör Kristian Jeppesen önderliğindeki Danimarka ekibi tarafından kazı çalışmaları yapılmıştır. Anıt mezar yapısının günümüzdeki haliyle korunmasından da bu ekip sorumludur¹³⁸.

Son yüzyıl içerisinde anıt mezarda yapılan araştırmalarda, yapının bir deprem sırasında yıkıldığı anlaşılmıştır. 15. yüzyılda bölgeye gelen Maltalı St. Jean Şövalyeleri tarafından anıt mezarın yapı malzemelerini inşa ettikleri kale yapısında kullandıkları ortaya çıkmıştır. 1402 yılında yapılan kaleyi 1494 yılında yeniden takviye yapmak isteyen St. Jean Şövalyeleri Maussollum'un kalıntılarını elverişli bir kaynak olarak kullanırlar. Kale duvarları Maussollum'un çekirdeğini oluşturan volkanik yeşil taş bloklardan yapılmıştır. Genelde 30 cm. kalınlığında 90 cm. kare boyutlarında olan bloklarda bulunan kenet izleri açıkça görülmektedir. Yapıda bulunan plastik parçalı bloklar ise parçalanmış ve çoğunluğu kireç yapımı için yakılmıştır. Söz konusu blok alımları sırasında Maussollum'un blokları tek tek sökülmüş ve alt bölümde bulunan mezar odasına ulaşılarak yağmalanmışlardır.

Maussollos'un hırsını ve ekonomik gücünü yansıtan bu yapı¹³⁹, bölgede görülen siyasi ve sosyal gelişmelerle oluşan kültür etkileşimi sonucunda ortaya çıkan özgün bir anıttır. Söz konusu anıt daha sonraki yıllarda yapılan birçok mezar yapısı tarafından kopya edilmiştir. Bunlar arasında Knidoslu Aslan Mezarı, Belevi Mezar Anıtı, Gümüşkesen Mezar Anıtı ve bazı Roma İmparatorlarının mezarları buna örnek

¹³⁵ Mansel 2011, 422.

¹³⁶ Waywell 2000, 98.

¹³⁷ Texier 2002, 225.

¹³⁸ Waywell 2000, 99.

¹³⁹ Hornblower 1982, 298.

gösterilebilir. Bu özgün yapının günümüze ulaşmış şekliyle “Mozole” kelimesi Maussollos’tan günümüze kadar ulaşan bir terimdir.

2. 1. 2. Knidos Aslanlı Mezar

Knidos’un 4 km. doğusunda deniz kıyısından 200 m. yüksekte bir kaya üzerinde güneye bakacak şekilde yer alan görkemli, tapınak formu mezar anıtı “Aslanlı Mezar” olarak bilinir. 1859 yılında kentte ilk kazıları yapan Charles Newton, İngiliz Kraliyeti’nin verdiği bir savaş gemisiyle 212 sandık eseri İngiltere’ye götürür. Bu eserler arasında “Aslanlı Mezar’a ait olan aslan heykeli de yer alır. Bugün bu eser British Museum’da bulunmaktadır¹⁴⁰.

Mezar yapısının Pers etkili pramidal bir podyum üzerine Dor üslubu ile yapılmış olması çok ilginçtir¹⁴¹. Çünkü aynı dönem içerisinde benzer bir eser olmadığı için ünik bir eserdir¹⁴². 12 m²’lik bir alana ana kaya üzerine üç merdiven basamağı üzerine alçak bir podyum yer alır. Bu podyum üzerine ise Dor üslubu ile yapılmış bir bölüm yükselir ve içerisinde bir oda bulunur¹⁴³. Fakat bu odanın mezar işlevinde kullanılıp kullanılmadığı tam olarak bilinmemektedir. Mezarın kapatılış tekniği tam olarak bilinmemekle birlikte çevredeki mimari bloklar ışığında Newton ve Pullon tarafından bir rekontürüksiyon (**Lev. IIIa**) yapılmıştır¹⁴⁴. Mezar yapısı üzerinde yer alan, şu ana kadarki en büyük ve en güzel Yunan aslan heykellerinden biridir. Ancak aslan heykelinin tarihi konusunda bir tartışma vardır. Bu tartışmalara son noktayı koymak için aslan heykelini yeniden ele alan Willemsen ve diğer araştırmacılar, Doğu Yunan sanatındaki Klasik Dönem tipolojisi içerisinde belli başlı aslan heykelleri ile karşılaştırma yaparak bir tarih belirtmeye çalışırlar. Miletos’ta yatan aslan heykeli, Rhodos Müzesi’ndeki yatan aslan heykeli ve Halikarnassos Mausoleumu’ndaki yatan aslan heykeli ele alınır. Newton ve Pullan heykeli M.Ö. 394 yılına tarihlenirken, Krischen ise Miletos’taki Bouleuterion yapısındaki *arşitrav* bloğundan yola çıkarak yapıyı M.Ö. 175–164 yılları arasına tarihlendirir¹⁴⁵. G. B. Waywell ise tüm bu tartışmalara son

¹⁴⁰ Berns 2003, Kat. 22A, 229.

¹⁴¹ Dinsmoor 1989, 257. M.Ö. 4. yüzyılda mezar mimarisine yeni bir unsur olarak, tipik Ion Tapınağı üzerine Mısır Piramidinin eklendiğini ve bu uygulamanın ilk kez bu yapıda görüldüğünü söyler.

¹⁴² Waywell 1998, 235.

¹⁴³ Berns 2003, 21.

¹⁴⁴ Henry 2009, 188–199.

¹⁴⁵ Waywell 1998, 239.

noktayı koymak için 1998 yılında bir makale yayınlar. Tüm tartışmaları değerlendirerek mezar yapısının Halikarnassos Mausoleumu'ndan etkilendiğini belirtir. M.Ö. 4. yüzyıl içerisindeki aslan heykellerini de ele alarak mezar yapısının M.Ö. 4. yüzyıldan Erken Helenistik Dönem'e kadar ki bir tarih aralığına yerleştirmiştir¹⁴⁶.

2. 1. 3. Labraunda Anıt Mezarı

Labraunda, Muğla ili Milas ilçesi'nin 14 km. uzağında dağlık bir alanda Mylasa antik kentine bağlı kutsal bir yerleşkedir. Anıt Mezar, Temenos duvarının kuzeyindeki yamaç üzerine uyumlu bir şekilde yerleştirilmiş (**Lev.IIIb**) olup yamaca kurulmuş olduğundan güneyi açıktır. Mezar yapısı, Idrieus (M.Ö. 351–344) döneminde kutsal alana yapılan yatırımlar sırasında inşa edilmiştir. Yapının kutsal alana hâkim konumu ve kente büyük yatırımları olması sebebiyle Idrieus'a ait olduğu düşünülür¹⁴⁷. Mezar yapısı yamaca kurulduğu için oda mezar gibi algılansa da, yamaca saçılmış mimari bloklardan üst bölümünde piramidal yükselti olması sebebiyle anıtsal bir özellik taşır. Kime ait olduğu tam olarak bilinemesi de gerek kutsal alandaki konumundan gerekse mimarisinden yönetici ya da zengin bir kesime hitap ettiği açıktır. Mıkamsı gnays bloklar kullanılarak *isodomik* duvar örgüsüne sahip olan yapının doğu-batı doğrultusundaki uzunluğu 15 m. olup, yüksekliği 5.40 m.'dir (**Lev.IVa**). Duvar kalınlığı dışta 1.55 m.'yi bulurken içte 0.65 m. civarındadır. Yamaca inşa edilmiş olmasından dolayı dış duvarları kalın tutulmuş. Mezar odaları kilit taşı kullanılmadan örülmüş kemerli bir tonoz kapatılmış (**Lev.IVb**). Kemer bloklarının doksan derece bir kavisle kesilmiş olması ve düzgün bir yüzeye sahip olması çok etkileyicidir. İki kattan oluşan yapının (**Lev.Va**) üst odası, 6 m. uzunluğunda, 3.20 m. genişliğinde ve 0.70 m. yüksekliğindedir. Bu odanın üzerinde 6.20 m. uzunluğunda, 0.90 m. genişliğinde ve 0.50 m. yüksekliğinde çok etkileyici büyüklükte ortalama 5 ton ağırlığında gnays bloklar piramidal şekilde basamaklıdır. Alt kat *dromos*, ön oda ve asıl mezar odası olarak üç bölüme ayrılır (**Lev.Vb**). 6 m. uzunluğunda, 4.80 m. genişliğindeki *dromos* bölümüne güney duvar içerisinde bulunan bir kapı ile giriş sağlanır. İki odanın toplam uzunluğu, 6 m. uzunluğunda, 3.57 m. genişliğindedir. Ön oda kapısı, 0.63 m. kalınlığında, 1.20 m. genişliğinde ve 1.80 m. yüksekliğindedir. Bu odanın kuzey ve

¹⁴⁶ Waywell 1998, 240.

¹⁴⁷ Baran 2012, 100.

güney duvarlarında iki adet *kline* bulunur. Malzeme ve işçiliğinden de anlaşıldığı üzere daha sonraki döneme ait olan *kline*lerden mezarın birkaç kez kullanım gördüğü anlaşılmakta. Asıl mezar odasına 1.37 m. genişliğinde tonozlu bir kapı ile giriş sağlanır. 3.69 m. uzunluğunda, 3.47 m. genişliğinde ve 3.10 m. yüksekliğindeki bu oda içerisinde kuzey, güney ve batı duvarlarının önünde birer lahit yer alır. Kuzey ve güneydeki lahitler 2.39 m. uzunluğunda ve 0.97 m. genişliğinde ve 0.95 m. yüksekliğinde, batı duvardaki lahit ise 2.30 m. uzunluğunda, 1.30 m. genişliğinde ve 1.30 m. yüksekliğindedir¹⁴⁸.

2. 1. 4. Uzunuva Anıt Mezarı

Uzunuva Anıt Mezarı, Milas Hisarbaşı Mahallesi'nde Uzunuva Sokak'ta yer alır. Etkileyici bir teras duvarı ve onun üzerinde yükselen bir Korinth sütunundan oluşan yapı 91 m. x 110 m. ölçülerinde, 10 m. yüksekliğinde bir temenos duvarı ile çevrilidir. Yapının ölçülerine baktığımızda 36 m. x 29 m. ölçülerinde ve 3 m. yüksekliğinde piramidal bir podyum kısmı bulunur (**Lev.VIa**). Duvarın ancak yarısı bugün sağlam olarak görülürken üzerinde bir teras yer alır. Teras platformunun taşlarının bir kısmı orijinal şekilde günümüze dek ulaşabilmiş. Basamaklı podyum kısmında traverten bloklarının yüzleri çerçeve şeklinde kenarları ince, iç kısımları özensiz bir kesim yapıldığı görülmektedir. Bu taş işçiliği Arkaik Dönem'den itibaren görülmekle birlikte yoğun olarak M.Ö. 4. yüzyıl mimarilerinde görülen bir uygulamadır.

Uzunuva Anıt Mezarı mimari açıdan Mausoleum'a benzer. Bilindiği üzere Mausoleum'un şuan ki kalıntıları tamamen ana kayaya oyulmuş mezar kısımlarını oluştur. Eldeki malzemeden ve antik metinlerden yola çıkarak çeşitli rekonstrüksiyon denemeleri yapılmıştır. Fakat Uzunuva Anıt Mezarı'nda görüldüğü gibi mezar odasının hemen üzeri basamaklı bir podyum kısmı ile kapatılmış. Bu açıdan da Mausoleum yapısının da bu şekilde bir mimariye sahip olabileceğini düşündürmektedir. Bu nedenle Uzunuva Anıt Mezarı, Mausoleum'a ışık tutacak nitelikte bir yapıdır (**Lev.VIb**). Uzunuva mezarının basamaklı podyum kısmının üzerinde bir adet Korint sütun başlığı yükselmektedir. Buradan, yapının bu kısmının sütunlarla çevrenmek istendiği düşünülebilir. Podyum kısmının hemen altında bir taşıyıcı oda yer alır. Bu

¹⁴⁸ Henry 2005, 220–222.

odanın altında da uzun bir tonozlu *dromos* kısmı ile asıl mezar odası bulunmaktadır (**Lev.VIIa**). *Dromos* kısmında kaçakçılar delici bir aletle mezar odası kapısında 0.80 m çapında bir delik açarak girmişlerdir. Asıl mezar odasının üzeri düzgün tıraşlanmış bloklarla tonoz şeklinde kapatılmıştır.

Asıl mezar odasının duvarlarında boyalı figürler görülür. Bu figürler, kırmızı, kahverengi ve özellikle de altın yaldız gibi çeşitli boyalarla yapılmışlardır. Resimlerde çeşitli dış etkilerden dolayı genel olarak yoğun bir bozulma gözlenmektedir. Anlaşılabildiği kadarıyla doğu ve batı alınlıklarda efendiler ve hanımefendiler oturur konumunda betimlenmişlerdir. Ayrıca alınlık resimlerinin altında da friz kuşağı bulunur. Bu friz kuşağı içerisindeki figürler tahrip nedeniyle seçilmemektedir. Sadece kanatlı at figürü net olarak anlaşılabilir. Bu sebepten dolayı da frizlerde işlenen konuların ikonografileri bilinmemektedir. Efendilerin oturuşları ve ellerinde tuttukları asalarla betimli sahneler M.Ö. 5. ve M.Ö. 4. yüzyıllarda sıklıkla görülür.

2. 2. HEROONLAR

2. 2. 1. Mezargedığı Heroonu

Kaunos öreninin kuş uçuşu yaklaşık 4 km. batısında, zeytin ağaçlarıyla kaplı, Ekincik Koyu üzerinden Akdeniz'e manzaralı bölge "Mezargedığı" mevki olarak bilinir. 1995 yılında yapılan temizlik ve kazı çalışmaları sonucunda Heroon'un doğu-batı doğrultuda 5.40 m. x 6.35 m. ebatlarında dikdörtgen bir plana sahip gömüt odası, maksimum 1.80 m. yüksekliğindeki *insitu* bloklarıyla tamamen ortaya çıkarılmıştır. Çalışmalar sırasında alanda, *kyma reversa*¹⁴⁹ profilli bloklar, profilli ante kaide ve başlıkları, *arşitrav* ve dış sıraları olan *geison* blokları, kapı *lentosu* ve kanadı gibi malzemelerin bulunması yapının mimarisi (**Lev.VIIb**) hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir. Ana kaya üzerine oturan gömüt odasının kuzeydeki yamaca yaslanan arka duvarı kaba işçiliğe sahiptir. Kuzeybatı köşede *insitu* duran bloklardan da anlaşıldığı üzere yan duvarların alt blokları dışa profil gösterir. Oda zemininin 0.93 m. altına kadar korunabilmiş güneydeki *insitu* blokların, hem konumları ve hem de özenli işçilikleri nedeniyle cephe yüze ait oldukları anlaşılmaktadır.

¹⁴⁹ Tekçam 2007, 125. Kesitin üst bölümü dışbükey, alt bölümü iç bükey ve genel olarak Lesbos Kymationu ile bezeli bir çift silme.

Giriş bölümü, Ion düzeninde işlenmiş bir "sahte kapı" ile kapatılmış. Kapı üzerine üç satırlık Karca yazıtının kazındığı iki *facialı* bir *arşitrav* ve dış sırası ile bezeli bir *geison*, anteler üzerine yerleştirilen başlıklar taşıyor olmalıydı. *Geison* bloklarının üst yüzeyleri kaba işlenmiş ve dübel yuvaları yoktur. Buradan da yapının alınlık kısmı olmadığı anlaşılmaktadır.

Gömütün tabanı büyük bloklarla döşenmiş, tavanı ise kuzey-güney doğrultusunda yerleştirilmiş mermer bloklarla kapatılmıştır. Güneybatı köşede, ana kaya üzerindeki kaba işçilikli *insitu* bloklar, gömüt önünde bir "ön mekân " varlığını da ortaya koyar. Kuşkusuz, gömüt özellikle cephe düzenlemesi ile Kaunos'un kaya mezarlarıyla ortak karakterlidir ve bu da İskender'in Anadolu seferinden önce yapıldığının belgesidir. Kapı *lentosu* üzerindeki yumurta dizisi ve *Lesbos kymationu* ile *arşitrav* bloğundaki Karca yazı belirtilen tarihi destekler niteliktedir¹⁵⁰.

2. 3. KHAMOSORIONLAR

Anadolu'nun büyük bir bölümünde yaygın olarak kullanılan ve kaya mezarların en basit tipi olan *Khamosorion* 'lar biçim olarak çeşitlilik göstermektedir. Söz konusu *Khamosorion* mezarları belirli tiplere ayırmak mümkündür. *Khamosorion* tipi mezarlar yüzeydeki bir kaya üzerinde oyulmuş olmaları sebebiyle erişimi kolay olduğundan soyguna uğramış durumdadırlar. Bu nedenle, *Khamosorion* 'lara gömülen kişilerin statüsünü belirlemek zordur. Fakat kaya üzerine oyulmuş olup herhangi bir bezemeye sahip olmadıkları ve çok az bir masraf söz konusu olduğu için genellikle alt tabakadan insanlar tarafından rağbet gördüğü fikrini akla getirmektedir. Söz konusu *Khamosorion* 'lar bölge genelinde M.Ö. 4. yüzyıldan Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar kullanım görmüşlerdir¹⁵¹. Karia Bölgesi'nde görülen *Khamosorion* 'ları çeşitlilik açısından daha kolay ayırt edilebilmesi ve sınıflandırılması adına *Basit Khamosorion*, *Podyumlu Khamosorion* ve *Anıtsal Khamosorion* olarak gruplandırdık¹⁵².

¹⁵⁰ Varkıvaç 1996, 224–225.

¹⁵¹ Peschlow 1989, 157; Peschlow 1990, 384.

¹⁵² Khamosorionlar genellikle bölgesel olarak farklılıklar göstermektedir. Bu grup içerisine Phrygia ve Kilikya bölgelerinde görülen "Lahit Tipi Khamosorion" eklenebilir.

2. 3. 1. Basit Khamosorion

Ana kayanın üzerinin bir insan boyunda ve genişliğinde, dikdörtgen biçiminde oyularak ölü yatağı oluşturulan basit bir gömü tipidir (**Lev.VIIIa**)¹⁵³. Söz konusu olan bu tip aynı kaya üzerinde birbirinden bağımsız çok sayıda da olabilir. Oluşturulan ölü yatağının üzeri bir kapak ile örtülür (**Lev.VIIIb**). Kapaklar genellikle bölgelere göre farklılıklar göstermektedir. Dağlık Phrygia *Khamosorion*'ları genelde semerdam şeklinde sade-bezemesizken, Kilikia örneklerindeki kapakların dört köşesi akroterlidir¹⁵⁴. Karia bölgesinde görülen *Khamosorion* tipi mezarların kapakları genellikle semerdam şeklinde olup dar ve geniş kenarlarında kaldırma sırasında kullanılan çıkıntılar yer alır. Söz konusu bu çıkıntılar kapağın kaldırılma işlevi amacıyla oluşturulmuştur. Çünkü çıkıntıların sayısı genellikle dar kısımlarda birer adet iken geniş kısımlarda tekli, ikili ya da daha fazla olabilmektedir. Bazı örneklerde kapağın üzerinde kare şeklinde içerisinde oyuklar bulunan yükselti görülür. Bu yükseltinin ne amaçla kullanıldığı tespit edilememiş olsa da ahşaptan yapılmış bir *Tabula* olması ya da ahşaptan bir stel çukuru¹⁵⁵ olma olasılığı muhtemeldir (**Lev.IXa**). İkili *Khamosorion*'ların üzeri de geniş bir semerdam çatı şeklindeki kapaklarla kapatılır (**Lev. IXb**). Bu tip kapakların dar yüzlerinde iki adet kaldırma çıkıntısı görmek mümkündür. Çıkıntıların artması kaldırma işlevi sırasında kullanılan halatların daha fazla noktadan destek alarak dengenin artmasını sağlar. Karia'da görülen bazı *Khamosorion*'ların kapaklarında çıkıntı bulunmaz (**Lev. Xa**). Fakat bu özellikteki kapaklar bölge genelinde pek yaygın görülmezler¹⁵⁶.

2. 3. 2. Podyumlu Khamosorion

Kayalık üzerinde tekli ya da ikili olarak oyulan dikdörtgen ölü yatakları ile oluşturulan mezarın genellikle manzaraya, kente ya da bir yol güzergâhına açık olan cephesi üzerine birkaç basamak oyularak podyum görüntüsü verilir¹⁵⁷. Bulundurduğu basamaklardan dolayı basit *khamosorion*'dan ayrılmaktadır. Bazı örneklerde kayanın

¹⁵³ Henry 2005, 232, Labraunda TA, pl.236; Kortanoğlu 2006, 30-31; Akçay 2008, 14 – 30; Karlsson-Blid-Henry 2011, 54, (Fig. 51-52).

¹⁵⁴ Akçay 2008, Fig.31.

¹⁵⁵ Henry 2005, 233.

¹⁵⁶ Henry 2005, 21, Alabayır T01, pl. 07.

¹⁵⁷ Henry 2008, 163, Fig. 7.

cephesi tıraşlanmadan oluşturulan basamaklarla yüksek bir podyum yapılmıştır. Basamaklar bazı örneklerde kayanın ulaşılabilen cephesine, (**Lev. Xb-XIa**)¹⁵⁸ bazı örneklerde ise kayanın ulaşılabilen cephesi tıraşlanmış ve tıraşlanan bu cephenin üst kısmına basamak yapılarak yüksek bir podyumlu bir yapı edası, piramidal bir görünüm kazandırılmıştır (**Lev.XIb**). Podyumlu yapı geleneği Anadolu’da Pers hâkimiyetinin başladığı M.Ö. 6. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanmıştır. Buna örnek olarak M.Ö. 6. yüzyıl ortalarına tarihlenen Sardeis’teki Piramit Mezarı’nda¹⁵⁹, M.Ö. 6. yüzyılın ikinci yarısında Phokaia Taş Kule Anıt Mezarı¹⁶⁰ Knidos Aslanlı Mezar¹⁶¹, Bargilia’daki Anıt Mezar¹⁶², Alinda Piramit Mezarı¹⁶³ gösterilebilir. Peshlow¹⁶⁴, Herakleia’daki bir Basamaklı Khamosorion’un basamaklı cephesinin göl ile limandan kente gelen yolun olduğu yöne baktığını ve bunun tesadüf olamayacağını söyler. Bununla birlikte bu örneğin diğerlerinden daha geniş yataklarının olduğunu, muhtemelen de zengin bir kişiye ait olduğunu belirtir.

2. 3. 3. Anıtsal Khamosorion

Kaya üzerine oluşturulan terasın içerisine oyulan tekli ya da çiftli *khamosorion*’un üç tarafı duvarla örülerek Aedicula tarzına sahip anıtsal bir görünüm verilir. Bazı örneklerde yüksek bir kaya üzerine oluşturulan terasın bir tarafı tıraşlanır ve üstte basamaklar oyularak podyumlu bir yapı görünümü verilir. Tıraşlanan kaya cephesinden bakıldığında kaya ve örülen duvar yükseltisi ile anıtsal bir görünüş elde edilmiş olur. Söz konusu bu tipe en güzel örnek *Teke Kale Anıtsal Khamosorion*dur. Yapı, yüksek bir dağın yamacında olup ovaya hâkim konumdaki bir kaya üzerindedir. Oluşturulan teras içerisine oyulan tekli *khamosorion*, bu *khamosorion*’un doğu, batı ve kuzey kısımlarını çevreleyen bir duvar bulunur. Kayanın manzaraya bakan güney cephesinde 2.36 m. yüksekliğinde tıraşlanmış ve üst kısmında üç kademe halinde oyulmuş basamaklı podyumu (**Lev.XIIa-XIIb**)¹⁶⁵ bulunur¹⁶⁶. Üst örtüsü hakkında kesin

¹⁵⁸ Henry 2005, 224, pl. 227

¹⁵⁹ Kleiss 1996, 135–140; Dusinger 2003, Fig. 51.

¹⁶⁰ Cahill 1988, 481–501; Ateslier 2004, 111 – 121.

¹⁶¹ Waywell 1998, 235–240; Berns 2003, 21; Henry 2005, pl. 89–91; Henry 2009, 188–199.

¹⁶² Berns 2003, 185, Kat. 8A1, Abb. 26.

¹⁶³ Özkaya-San 2000, 266–267, Çizim 1-3, Res. 14; Berns 2003, 172–173, Kat. 2A1, Abb. 20.

¹⁶⁴ Peshlow 1990, 384, Abb. 5.

¹⁶⁵ Ateslier 2006, Çizim 1–2.

¹⁶⁶ Ateslier 2006, 151.

bir bilgi olmasa da çevresinde bulunan çatı kiremidi parçalarından yapının üzerinin ahşap çatı ile örtüldüğü düşüncesini akla getirir¹⁶⁷.

Yüksek ve basamaklı bir podyum üzerine olmasa da *anitsal khamosorion* olarak nitelendirilebilecek en güzel örnek, Alabanda Territoriumu içerisinde, eski adı ile Ancin Köy şimdiki adı ile Sağlık Köy'deki İlkokulun 200 m. üst kısmında yer alan *anitsal khamosorion*'dur (**Lev. XIIIa-XIIIb - XIVa**)¹⁶⁸. Üst örtüsü hariç büyük çoğunluğu ayakta olan mezar yapısının çevresindeki bloklardan yararlanarak O. Henry tarafından bir modelleme yapılmıştır¹⁶⁹. Başka bir *anitsal khamosorion* da *Labraunda anitsal khamosorion* örneğidir. Mezar duvarlarının temel kısmı hariç duvar blokları yerinde olmadığı için yüksekliği ve üst örtüsü belirsizdir (**Lev. XIVb-XVa**).

2. 4. TÜMÜLÜS MEZARLAR

2. 4. 1. Alabanda Tepecik Tümülüsü – (TM-01)

Tepecik Tümülüsü, Aydın ili, Çine ilçesi, Kabataş köyü sınırları içerisinde, Alabanda antik kentinin yaklaşık 1 km. doğusunda yer alır. Arazi sahiplerinin tümülüs tepesinden toprak almak için tümülüse zarar vermeleri üzerine (**Lev.XVb**), Alabanda bekçisi tarafından müzeye bildirilmiş ve bir kurtarma kazısı gerçekleştirilmiştir. Tümülüs tipi mezarlar genel olarak kuzeydoğu Karia bölgesinde görülürken, *Marsyas* vadisinde iç bölgelerdeki az sayıda örneklerden biridir¹⁷⁰.

Tümülüste, *dromos*, sundurma, ön oda ve mezar odası olmak üzere toplamda dört bölüm bulunur (**Lev.XVIa**). *Dromos* bölümü, 6.25 m. uzunluğunda, 1.45 m. genişliğinde ve 1.50 m. yükseklikte moloz taş örgü olup, tabanı sıkıştırılmış topraktır. *Dromos*'tan dört basamak ile inilen sundurma bölümünün tavan blokları da ön oda yönünde kademeli olarak alçalır (**Lev.XVIb**). Sundurma bölümünün taban bloklarının altında kuzey-güney yönünde bir sanduka mezar tespit edilmiş, fakat daha önceden soygun geçirdiği için herhangi bir buluntu ele geçmemiştir. Sundurma bölümünün tabanı düzgün kesilmiş taşlarla döşeli, tavanı ise *lento* şeklindeki bloklarla kapatılmış. Bu bölüm ön odaya doğru kuzeydoğu yönünde hafif dönerek uzanır. 1.75 m. uzunluğunda, 1.50 m. genişliğinde ve 1.81 m. yüksekliğindeki ön odanın kapısı

¹⁶⁷ Ateşlier 2006, 150.

¹⁶⁸ Berns 2003, 174-175, Kat. 3A2, 3A3.

¹⁶⁹ Henry 2008, 164-166, Fig. 9–10–11–12.

¹⁷⁰ Henry 2009, 88.

parçalanmıştır. Ön oda girişinden itibaren duvar örgüsü değişerek düzgün kesilmiş, bloklar perdahlanmıştır. Daha sonra soyguncular tarafından sökülerek ön oda tabanına bırakılan taş bir kapıdan (**Lev.XVIc**) mezar odasına ulaşılır. 2.68 m. uzunluğunda, 1.51 m. genişliğinde ve 1.81 m. yüksekliğinde olan mezar odası içerisinde herhangi bir *kline*, sanduka, seki ya da lahite rastlanılmamıştır. Buluntulardan yola çıkılarak M.Ö. 4. yüzyıla tarihlendiği ve uzun süre kullanım gördüğü anlaşılmaktadır¹⁷¹.

Tümülüs mezarı oluşturan mimari bloklara bakıldığında *dromos* duvarında moloz taş kullanılmışken, sundurma bölümünde düzgün kesilmiş ve iri mikalı gnays bloklarda kilitleme sistemi görülür. Mezarın geri kalan kısımlarında mükemmel bir işçilik söz konusu olup uzun ve ince mimari bloklar kullanılmıştır. Genel anlamda mezar yapısında üç çeşit duvar işçiliği söz konusudur. Bahsettiğimiz bu duvar işçiliğinden yola çıkacak olursak mezar yapısının antre, ön oda ve asıl mezar odasından oluşan bir yeraltı oda mezaryken M.Ö. 4. yüzyılda sundurma ve *dromos* kısımları eklenerek tümülüse dönüştürüldüğü düşüncesini doğurmaktadır. Bu düşünceden yola çıkarak mezar yapısının M.Ö. 4. yüzyıldan daha erken bir tarihte inşa edildiği sonucuna varılmaktadır. Asıl mezar odası ve antre bölümdeki işçilikten ve Harpasa örneklerinden de yola çıkarak ilk yapıyı M.Ö. 6. yüzyıl sonu M.Ö. 5. yüzyıl başlarına Geç Arkaik Dönem'e tarihlemek mümkündür¹⁷².

2. 4. 2. Alamut – Maltepe Tümülüsü – (TM-02)

Tümülüs, *Harpagos* ile Maeandros'un kesiştiği yerde Derecik ve Alamut köyleri arasında Maltepe denilen mevkide yer alır. Çapı 25.00 m. korunan yüksekliği ise 6 m. civarındadır. Defineciler tarafından yağmalanması sebebiyle *dromos* ve mezar odasına erişim sağlanabilmektedir. Doğu-batı doğrultuda uzanan yapı *dromos*, sundurma, koridor ve mezar odası olarak dört bölümden (**Lev. XVIIa**) oluşur. Moloz taşlardan oluşan *dromos* bölümü 1.65 m. uzunluğunda, 0.90 m. genişliğinde, 1.80 m. yüksekliğindedir. Kesme bloklarla örülü sundurma bölümü 1.20 m. uzunluğuna, 1.95 m. genişliğine ve 2.90 m. yüksekliğe sahiptir. 1.95 m. uzunluğunda, 2.20 m. genişliğinde, 3.30 m. yüksekliği olan koridor bölümü mezar odasına girişi sağlar. İçerisi toprakla dolu olan mezar odası ise 3.30 m. uzunluğa, 2.65 m. genişliğe ve 3.00 m. yüksekliğe sahiptir.

¹⁷¹ Yener 1997, 235–239.

¹⁷² TM-05, Henry 2005; Harpasa T106 Tümülüsü, , 155-156, pl. 156.

(**Lev. XVIIb**). Mezar odasının toprakla dolu olması sebebiyle ne yazık ki defin şekli hakkında herhangi bir bilgi edinilememektedir.

Yapının sundurma, koridor ve mezar odası bölümlerinin üzeri büyük levha şeklindeki bloklarla kapatılmıştır. Ayrıca koridor bölümünde bir adet, mezar odasında ise iki adet profilli tavan kirişleri bulunmaktadır. Bu tavan kirişleri yapının tavanını oluşturan büyük levha şeklindeki kapama bloklara üst ağırlığı taşımakta destek oluşturmaktadır¹⁷³. Koridor ve mezar odası bölümlerinde, duvarların üst kısımlarında bir şerit halinde *arşitrav* blokları kullanılarak yapı içerisinde bir hareketlilik sağlanmak istenmiştir. Yapının sundurma, koridor ve mezar odası bölümlerinin üstünde büyük plaka bloklarla semerdam şeklinde bir uygulama (**Lev. XVIIIa**) görülmektedir. Bu uygulama üstteki toprak ağırlığını yapının yanlarına aktarmak için yapılmıştır¹⁷⁴. Buna benzer bir uygulama da Altıntaş Tümülüs’ünde görülebilmektedir. Henry,¹⁷⁵ bu mezar yapısını M.Ö. 4. yüzyılın ortalarına tarihlemektedir.

2. 4. 3. Altıntaş Tümülüsü – (TM-03)

Bozdoğan ile Kavaklı arasında, *Harpagos* ve *Marsyas* vadileri arasındaki geçişe hâkim alandaki kalenin doğusunda yer alır. Tümülüs’ün çevresi 16 m. çapında, yerel gri şist taşından *isodomik* örgüye sahip bir duvarla çevrilidir¹⁷⁶. Kuzey-güney yönde uzanan yapı *dromos*, koridor, antre ve mezar odası olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır (**Lev. XVIIIb**). Mezar yapısında ilk *dromos* ile mezar odası duvarları farklı yapım tekniklerine sahiptir.

Mezara giriş 1 m. genişliğinde, 3 m. uzunluğundaki *dromos* bölümünden sağlanır. *Dromos* 1.88 m. genişliğinde, 3.65 m. uzunluğunda ve 3.05 m. yüksekliğindeki koridor kısmına açılır. Daha sonra 1.95 m. uzunluğunda, 2.94 m. genişliğinde ve 2.94 m. yüksekliğindeki antre bölümünden mezar odasına ulaşılır. Mezar odası 3.23 m. uzunluğunda, 3.35 m. genişliğinde ve 2.94 m. yüksekliğindedir. Mezar odasında yer alan 4 adet sanduka etkileyici boyutlardadır. Kuzey duvarda 3.35 m. uzunluğunda üst üste iki adet sanduka yer alır. Bu sandukaların her iki ucu da duvar içerisine girinti yapmaktadır. Doğu ve batı duvarlarda ise yerden yaklaşık 1 m. yükseklikte ve 2.50 m.

¹⁷³ Akarca 1952, 367.

¹⁷⁴ Çörtük 2007, 37–48.

¹⁷⁵ Henry 2009, 2001–2002.

¹⁷⁶ Paton 1900, 66–67.

uzunlukta birer sanduka bulunur. Batı sandukanın güney kısmındaki korkuluk 5 cm. kadar duvara girinti yapar. Tüm sandukalar 0.60 m. derinliğe sahiptir (**Lev. XIXa**).

Mezar odasının tavanında doğu–batı doğrultuda uzanan iki adet kiriş bulunmaktadır. Diğer kısımlarda ise böyle bir kiriş uygulaması görülmemektedir. Kirişler 0.50 m. genişliğe ve 0.40 m. yüksekliğe sahiptir (**Lev. XIXb**). Üst yapı ile ilgili olarak ikinci bir uygulamada üstte 1.50 m. uzunluğunda, 1.35 m. genişliğindeki blokların semerda (**Lev. XXa**) birleştirilmesidir. Blokların birleşen kısımları zigzag şekilde birbirine kenetlenmiştir. Her iki uygulama da bizlere ahşap mimari uygulamaların taş mimariye etkilerini göstermektedir. M.Ö. 4. yüzyılın ortalarından, M.Ö. 3. yüzyılın başlarına kadar tarihlenmektedir¹⁷⁷.

2. 4. 4. Arablı Tümülüsü – (TM-04)

Arablı Tümülüs Mezarı bugün, Aydın ili Bozdoğan ve Kavaklı ilçeleri arasında yer almaktadır. Toprak altında olduğu için dış yapısı hakkında bir bilgi olmayan mezar *dromos*, ön oda ve asıl mezar odası olmak üzere üç bölümden oluşur (**Lev. XXb**). 0.86 m. genişliğinde 1.33 m. uzunluğundaki *dromos* kısmından sonra 1.81 m. uzunluğunda, 3.38 m. genişliğinde bir ön oda bulunur. Asıl mezar odası ise 1.85 m. uzunluğunda ve 3.55 m. genişliğindedir.

Üst örtü yatay kirişler üzerine geniş ve dik uzanan bloklarla kapatılmış. *Dromos* kısmının nasıl kapatıldığı bilinmemekle birlikte, yan duvarlardaki belirtilere göre üçgen şeklinde dikilmiş bloklarla kapatılmış olmalıdır¹⁷⁸. Mezar yapısının soygun geçirmiş ve kazısı yapılmamış olmasından dolayı tarihi bilinmemektedir¹⁷⁹.

2. 4. 5. Harpasa Asarlık Tepe Tümülüsü – (TM-05)

Tümülüs, Aydın'ın Nazili ilçesindeki Esenköy sınırları içerisindeki Harpasa antik kentinin kuzeyindeki Asarlık tepesinin kuzey ucunda yer alır. Kuzeybatı–güneydoğu doğrultusunda uzanan yapının çapı 15.00 m. korunabilen yüksekliği ise 5.00 m. civarındadır (**Lev. XXIa**). Defineciler tarafından yağmalanan mezarın tavan kısmından içeriye giriş sağlanabilmektedir.

¹⁷⁷ Henry 2009, 206–207

¹⁷⁸ Paton 1900, 69; Henry 2005, 50.

¹⁷⁹ Plan bakımından Alabanda oda mezarına benzediği için örnek olarak alınmıştır.

Yapı giriş holü ve mezar odası olarak iki bölümden oluşmaktadır (**Lev.XXIb**). Giriş holü yıkılmış olup ulaşılabilen uzunluğu 0.65 m. genişliği 1.70 m. olup ölçülebilen yüksekliği 1.00 m. civarındadır. Kapı 0.17.5 m. kalınlığındaki yekpare bir blokla kapatılmıştır. Kapı, defineciler tarafından kırılmış olup bir kısmı *insitu* olarak yerindedir. Mezar odasına girişi sağlayan kapı 0.70 m. genişliğinde, ölçülebilir yüksekliği ise 0.80 m.'dir. Mezar odasının da içerisi toprakla doludur. Odanın genişliği 1.60 m., uzunluğu 2.10 m., ölçülebilen yüksekliği ise 1.35 m.'dir. Yapının duvarları 0.20 m. ile 0.50 m. arasında değişen çok ince işçilikle pürüzsüz yerel şist taşından *monolitik* bloklarla inşa edilmiştir. Mezar odasının içerisinin toprakla dolu olması sebebiyle, defin şekli hakkında hiçbir sonuca ulaşılamamaktadır.

Üst örtüsüne baktığımızda giriş holünün tavanı mezar odasına oranla daha düşük seviyede ve kirişsizdir. Mezar odasının üstü doğu-batı doğrultulu kirişlerle destekli (**Lev.XXIIa**) 0.20 m. kalınlığındaki büyük kapama blokları ile kapatılmıştır. Bu kirişler 0.15 m. genişliğinde, 0.45 m. yüksekliğinde olup üst kısmı 5 cm. içeri profil yaparak aşağıya doğru dışa dönük bir eğim yapılmıştır. En üstte ise 1.50 m. uzunluğundaki bloklardan oluşan semerдам şeklinde üçgen örtü (**Lev.XXIIb**) bulunur. Semerдам örtünün üzeri toprakla kaplı olduğu için net bir bilgi vermese de biz bu uygulamanın yapının üstündeki toprak ağırlığını yan duvarları aktarmak için yapıldığını diğer mezar örneklerinden bilmekteyiz. Mezar yapısı M.Ö. 6. yüzyılın sonu, M.Ö. 5. yüzyılın başlarına tarihlenmektedir¹⁸⁰.

2. 4. 6. Harpasa Tümülüsü – (TM-06)

Harpasa'nın bulunduğu Asarlık mevkiindeki Kabıngaç Tepesi'nin 300 m. kuzeyinde yer alan tümülüs 20.00 m. çapında, korunabilen yüksekliği 5.00 m.'dir (**Lev.XXIIIa**). Kuzey-güney doğrultusunda iki bölümden oluşan mezar yapısının ön kısmı bir koridordan çok mezar odası görünümündedir. Arka mezar odası 2.50 m. uzunluğunda, 1.95 m. genişliğinde, 2.44 m. yüksekliğindedir(**Lev.XXIIIb**). Yapı malzemesi yerel şist taşından 0.15 m. ile 0.60 m. genişliğindeki bloklardan oluşur. Bloklar üzerinde son derece ince işçilik söz konusudur. Definecilerin mezar odasının tabanı ve defin bölümlerini tamamen parçaladıkları için defin şekilleri hakkında her

¹⁸⁰ Henry 2005, 156; Ayrıca resim ve çizimler için bkz. Henry 2005, pl. 156.

hangi bir bilgi edinilememektedir. Fakat kırılan parçalardan yola çıkarak defin şeklinin *klineli* olduğu söylenebilir. Mezar odasının üstünde 0.28 m. kalınlığında kare şeklinde yekpare iki adet kiriş bloğu ve kirişlerin üzerine oturan 0.20 m. kalınlığında kapama blokları ile örtülüdür (**Lev. XXIVa**). Yapının üst bölümün daha önceki örneklerde olduğu gibi üçgen oluşturacak şekilde hiçbir bağlantısı olmadan birbirine yaslandırılmış bloklardan oluşan semerдам kısmı vardır (**Lev. XXIVb**). İki oda arasında herhangi bir kapatma sisteminin varlığı anlaşılamamaktadır. Mezarın tarihi konusunda her hangi bir fikir yoktur¹⁸¹. Fakat Harpasa Asarlık Tepe (TM-05) olarak adlandırdığımız tümülüs yapısı ile birebir işçilik ve plan örneği taşıması sebebiyle M.Ö. 6. yüzyıl sonu ile M.Ö. 4. yüzyıllar arasına tarihlemek mümkündür.

2. 4. 7. Hyllarima Tümülüsü - (TM-07)

Hyllarima antik kenti, Muğla ili Yatağan ilçesi Kavaklıdere bucağına bağlı Derebağ köyünün bitişiğinde yer alır. Tümülüs mezar, antik kenti çevreleyen surların içerisinde, tiyatro yapısının 120 m. güneydoğusunda 25 m. çapında bir tepecik görünümündedir. Yapının hem kent merkezinde oluşu hem de iki katlı mimarisi ile ünik bir eser olup bize yarar sağlayacak önemli bilgiler sunmaktadır.

İki katlı olan tümülüs, dromos, koridor ve mezar odası olmak üzere üç bölümden (**Lev. XXVa**) oluşur. Üst katta moloz taş duvarlardan oluşan *dromos*, koridor ve bir oda bulunmaktadır. Bu ikinci katın amacı ya yalancı gömü olarak inşa edilmiş ya da mezar üzerine düşen toprak baskısını azaltmak için yapılmıştır. Benzer örneklerde üstteki toprak baskısını azaltmak için semerдам çatı bulunurken, bu yapıda yan duvarlar içe daraltılarak yükseltilmiş ve üzeri uzun kapama blokları ile (**Lev. XXVb**) örtülmüştür.

Beyaz kireçtaşı bloklarla inşa edilmiş mezar yapısında alt katta *isodomik* duvar örgüsü üst katta ise *psoido isodomik* bir örgü tekniği kullanılmıştır. Üst kat *dromos* moloz taşlardan örülü iki duvardan oluşmaktadır. Sonra 2.25 m. uzunluğunda, 1.50 m. genişliğinde ve 1.80 m. yüksekliğindeki koridor kısmı yer alır. En arakada ise 3.00 m. uzunluğunda 1.95 m. genişliğinde ve 1.30 m. yüksekliğinde bir oda daha bulunur. Bu odanın üzeri 0.25 m. kalınlığındaki bloklarla kapatılmıştır. Alt katın planı biraz daha

¹⁸¹ Henry 2009, 207–208.

karmaşık olup 2.00 m. uzunluğunda 1.10 m. genişliğinde ve 1.50 m. yüksekliğindeki *dromos* bölümünden sonra, 1.60 m. x 1.60 m. ölçülerinde ve 1.70 m. yüksekliğinde kare planlı koridor bölümüne ulaşılır. Bir kapı ile giriş sağlanan mezar odası ise 3.35 m. uzunluğunda ve 2.30 m. genişliğindedir¹⁸². Alt katın üst örtüsü de biraz karmaşıktır. *Dromos* ve koridor bölümleri eşit yükseklikteyken mezar odası 0.30 m. kadar daha alçaktır. İçerisindeki kiriş bloklarının alt kısmında kuzey, güney ve doğu duvarlarda bulunan *arşitrav* blokları sayesinde oda içerisine estetik bir görüntü katılmak istenmiş. Mezar yapısı işçilik ve yapım tekniği açısından M.Ö. 4. yüzyılın sonlarına ve M.Ö. 3. yüzyılın başlarına tarihlenmektedir.

2. 4. 8. Kavaklı Tümülüsü – (TM-08)

Kavaklı Tümülüsü, Aydın ili Sultanhisar ilçesinin Kavaklı köyü merkezinde, bir kahvehanenin altında bulunmaktadır¹⁸³. Yapı *dromos*, antre ve mezar odası olmak üzere üç bölümden oluşur (**Lev.XXVIa**). Üzerinde modern bir yapı bulunması sebebiyle dış yapısı belirsiz olan tümülüs, kesme taş bloklardan ince işçilikle yapılmıştır.

Dromos bölümü 1.75 m. x 1.90 m. ölçülerinde 2.80 m. yüksekliğinde, antre kısmı, 2.25 m. x 2.10 m. ölçülerinde 3.00 m. yüksekliğindedir. Çift kanatlı taş bir kapı ile giriş sağlanan mezar odası 3.00 m. uzunluğunda, 2.25 m. genişliğindedir. Odanın kuzey ve batı duvarlarında iki adet sanduka yer alır. Tamamen tahrip edilmiş olmasına rağmen duvarlarda bulunan nişlerden sanduka bloklarının duvara geçirildiği (**Lev. XXVIb**) anlaşılmaktadır.

Üzeri geniş mono blok taşlarla kapatılmış olan *dromos* bölümünün yan duvarlardan anlaşıldığı üzere iki uzun bloğun üçgen şeklinde birbirine yaslandırılarak kapatılmış olduğu anlaşılır. Bu sistemle üsteki toprağın ağırlığı yan duvarlara aktarılır ve üst örtüdeki ağırlığı azaltılır. Koridor ve mezar bölümlerinin üzerleri iki adet ters üçgen profili veren kiriş bloklar üzerine yatay yerleştirilen yassı bloklarla kapatılmıştır (**Lev.XXVIIa**). M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenmektedir¹⁸⁴.

¹⁸² Henry 2005, 164 – 165.

¹⁸³ Paton 1900, 67.

¹⁸⁴ Henry 2005, 205 – 206.

2. 4. 9. Kavaklı Sultanlar Tepesi Tümülüsü - (TM-09)

Aydın ili Sultanhisar ilçesinin Kavaklı köyünün 500 m. doğusundaki Sultanlar Tepesi denilen mevkiide yer alır¹⁸⁵. 30.00 m. çapındaki tümülüsün şuan ki yüksekliği 4.00 m. civarındadır (**Lev.XXVIIb**). Tümülüs'ün üst örtüsüne kadar olan toprak örtüsü defineciler tarafından açılmış durumdadır. Yapı doğu-batı yönünde konumlandırılmış olup *dromos*, sundurma ve mezar odası olarak üç bölümden oluşmaktadır (**Lev.XXVIIIa**).

Genişliği 1.60 m. olan moloz taşlarla örülmüş *dromos*un saptanabilen uzunluğu 1.88 m. olup, toprak dolgusu nedeniyle uzunluk ne yazık ki bilinmemektedir. Daha dar olan sundurma kısmının uzunluğu 1.55 m., genişliği 1.70 m., ölçülebilir yüksekliği ise 0.79 m.'dir. Sundurma ile mezar odası arasında büyük *monolitik* bir blokla kapatılan kapı bulunmaktadır. Mezar odası 2.82 m. uzunluğunda, 2.10 m. genişliğinde, 2.61 m. yüksekliğindedir. Oda içerisinde güney ve doğu duvarlarında iki adet sanduka yer alır. Sundurma ve mezar odası kısımları etkileyici büyük yekpare bloklarla örülüdür (**Lev.XXVIIIb**). Zeminde bulunan büyük monoblok taşlar ise temel vazifesi görmektedir. Sundurma bölümünde bir adet, mezar odasında iki adet olmak üzere pervaz şeklinde üç profilli kiriş blokları yer almaktadır¹⁸⁶. Bu kirişler büyük levha şeklindeki kapama bloklarını desteklemektedir. Bu kapama bloklarının üzerinde ise semerdam şeklinde birbirine kitlenmiş plaka bloklar (**Lev.XXIXa-b**) yer almaktadır. Mezar yapısı M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenmektedir¹⁸⁷.

2. 4. 10. Murat Tepesi Tümülüsü – (TM-10)

Madran Dağı, Mutat Tepesi'nde, sık ağaçlarla kaplı ormanlık alanda doruğun kuzey kesiminde yer alır (**Lev.XXXa**). Tümülüs 11.00 m. çapında 3-4 sırası korunabilmiş dairesel bir duvarla çevrilidir (**Lev.XXXb**). *Dromos* ve mezar odası olarak iki bölümden oluşan mezar yapısının *dromosu* 1.49 m. genişliğinde, 2.92 m. uzunluğundadır. Mezar odası ise 2.82 m. x 2.72 m. ölçülerindedir. Yapının içerisi toprakla dolu olduğundan yüksekliği hakkında bir bilgi yoktur. Üst örtüsü ahşap öykünme ile yapılmış iri bloklardan yapılmıştır. Toprakla dolgusu sebebiyle işçilik, ölü

¹⁸⁵ Paton 1900, 67.

¹⁸⁶ Çörten 2007, 40–42.

¹⁸⁷ Henry 2005, 206–207.

gömme şekli ve üst örtüsü hakkında hiçbir bilgiye ulaşılamamaktadır. Bununla birlikte tümülüsü çevreleyen çember duvarın iççiliğinden yola çıkarak M.Ö. 4. yüzyıl sonuna, Erken Hellenistik Dönem'e tarihlenmektedir¹⁸⁸.

2. 5. YERALTI ODA MEZARLARI

2. 5. 1. Alaçam-1 Yeraltı Oda Mezarı – (YOM-01)

Milas'ın Alaçam köyünün kuzeydoğusundaki Manastır Dağı'nın doğu yamacındadır. Kuzey-güney doğrultuda uzanan mezarın (**Lev. XXXIa**) *dromosu* 0.50 m. boyunda olup giriş için hareket imkânı sağlamaktadır. Mezar odasına giriş güney duvardaki 1.50 m. yüksekliğinde, 0.94 m. genişliğinde ve 0.64 m. derinliğindeki kapıdan sağlanır. Kapı üzerindeki blok iççiliğinde kilitleme sistemi görülmektedir (**Lev.XXXIb**). Mezar odası 3.56 m. genişliğinde, 1.85 m. uzunluğunda ve 2.48 m. yüksekliğindedir. Orta kısımda 1.80 m. genişliğinde, 1.16 m. uzunluğunda bir hareket alanı bırakılmıştır. Odanın zeminini kalınlığı bilinmeyen plaka şeklindeki bloklar oluşturur. Mezarın tamamı kireç taşından inşa edilmiştir. Mezar odası içerisinde kuzey, doğu ve batı duvarlarda üç adet sanduka ve kuzey duvar içerisine gömülmüş, 1.90 m. uzunluğunda, 0.50 m. genişliğinde ve 0.56 m. yüksekliğinde bir defin yeri ile toplamda dört kişilik bir mezar vardır.

Üst örtüsü kuzey-güney doğrultulu, kapıya dik şekilde uzanan 0.47 m. x 0.40 m. ölçülerinde üç kiriş bloğu ve onların üzerine binen 0.25 m. kalınlığında levha şeklinde kapama blokları ile kapatılmıştır. Kirişler kendi aralarında 0.54 m. uzaklıktayken, duvarlara olan uzaklıkları 0.42 m.'dir. Kirişlerle kapatma tekniği Karia bölgesinde oldukça yaygındır. Bu uygulamadan yola çıkarak mezar yapısı M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir¹⁸⁹.

2. 5. 2. Alaçam-2 Yeraltı Oda Mezarı – (YOM-02)

Mezar yapısı Alaçam-1 mezarının 226 m. kuzeydoğusunda yer alır. Kuzey-güney doğrultusunda uzanan mezar yapısı dikdörtgen planlıdır (**Lev.XXXIIa**). Malzeme olarak kireçtaşı bloklar kullanılmıştır. Yapının yeraltında bulunan mezar odası dışında korunan yüksekliği 1.40 m. olan bir podyum kısmı bulunmaktadır. Podyum

¹⁸⁸ Diler 1998, 412.

¹⁸⁹ Henry 2009. 197–199.

kısmı büyük boylarda kaliteli kireçtaşı bloklardan oluşmaktadır. Üst kısımda bloklar genellikle güney cepheye dağılmış durumdadır. İçerisi toprakla dolu kısa bir *dromostan* mezar kapısına ulaşılır. Kapı kısmı toprakla dolu olup 0.72 m. genişliğinde, 0.70 m. yüksekliğinde ve 0.55 m. derinliğinde bir aralıktan mezara giriş sağlanabilmektedir. Mezar odası 2.50 m. genişliğinde ve 2.10 m. uzunluğundadır. Mezar odasının içerisi toprak ile dolu olduğundan yükseklik alınamamaktadır. Oda içerisinde doğu ve batı duvarlarda birer adet lahit bulunur. Ortada kalan hareket alanı 1 m. genişliğe sahiptir. İki adet lahitten oluşan gömü tipi nadir görülmektedir. Lahitlerin uzunlukları 1.80 m., genişlikleri 0.50 m. ile 0.55 m. arasındadır. Blok kalınlıkları ise 0.12 m. ile 0.14 m. arasında değişmektedir. Mezarın üzeri en yüksek noktası 1.55 m. olan bir tonoz ile kapatılmıştır. Oda içerisindeki duvarlarda 0.29 m. ve 0.49 m. arasında değişen bloklar *pseudo isodomik* bir örgüye sahiptir. Kapı açıklığı üzerinde yer alan *lento* bloğu ters (T) şeklinde olup üzerindeki sıraya gelen bloklarla kilitleme sistemi (**Lev.XXXIIb**) oluşturmaktadır.

Oda içerisinde toprak dolgusu olması nedeniyle herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır. Bu sebepten dolayı yapı benzer örnekler ve mimari işçiliği ile tarihlenmiştir. Yapının şekli ve işçiliği ile M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen Labraunda (AM-03) mezarı ile paralellik gösterir. Bir diğer örnek te son zamanlarda Orthosia'da keşfedilmiştir¹⁹⁰. Buna benzer başka bir örnek ise M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen Uzunyuva (AM-04) mezarıdır. Alaçam-2 örneği de M.Ö. 4. yüzyıl içerisine tarihlenebilir.

2. 5. 3. Alinda (MM4) Yeraltı Oda Mezarı – (YOM-03)

Alinda antik kenti, Aydın ili Karpuzlu ilçesi'nin yaslandığı tepelik üzerinde kurulmuştur. Mezar yapısı, Alinda-Tekeler karayolu üzerinde, su kemerinin 700 m. batısındaki kayalık alanda yer alır. 1999 yılında yapılan yüzey araştırması ile ulaşılan mezar içerisine sonradan açılan bir delikle girilebildiği için bazı tahribatlar dışında iyi korunmuş durumdadır. Araştırma ekibine göre mezar çevresine saçılan işlenmiş mimari bloklardan yapının üstünde yapılanmanın devam ettiği anlaşılır. İçerisinin dolu olması sebebiyle içyapısı tam olarak anlaşılamayan mezar yapısı kuzeybatı-güneydoğu

¹⁹⁰ Henry 2009, 199 – 201, fig. 65 – 66.

yönünde *dromos*, ön oda ve asıl mezar odası olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır (**Lev.XXXIIIa**). *Dromos* bölümünün doğu duvarı kısmen korunmuş, batı duvarında ise işlenmemiş kaba bloklar görülür. Ancak yoğun dolgu sebebiyle *dromos* yapısı hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Ön odaya giriş kapısının genişliği 0.96 m. iken, kazısı gerçekleştirilmediği için kapının şuan ki yüksekliği 1.40 m. kadardır. Kapının *dromosa* bakan yüzeyinde 0.10 m. x 0.10 m. ölçülerinde kapı dikmelerine işlenmiş iki mil yuvası, ön odaya girişin bir kapıyla kapatıldığı fikrini verir. Oda içeri 1.86 m. x 2.52 m. ölçülerinde ve şuan ki yüksekliği 1.50 m.'dir. *Dromos* girişinin tam karşısında asıl mezar odasına giriş kapısı yer alır. Diğer kapılardan 0.30 m. daha aşağıda yer alan kapı 0.75 m. genişliğinde, 1.50 m. yüksekliğinde bir kapıdan giriş (**Lev. XXXIIIb**) sağlanır. Bu kapıda da gömü odasına geçişi sağlayan girişin iki tarafına işlenmiş 0.07 m. x 0.04 m. x 0.25 m. ölçülerinde karşılıklı olan dübel yuvalarından burasının da bir kapıyla kapatılmış olabileceğini düşündürmektedir¹⁹¹. Bu oda da 2.50 m. genişliğinde yaklaşık kare planlıdır. Arka duvardaki sanduka 2.50 m. uzunluğundayken yan duvarlardaki *kline*ler ise 1.80 m. uzunluğundadır. *Kline*lerin genişliklerinin hepsi 0.60 m. genişliğinde, arka duvardaki sanduka üzerinde arka cepheden gelecek toprak baskısını azaltmak için bırakılmış 0.30 m. derinliğinde, 0.30 m. genişliğinde ve 0.60 m. yüksekliğinde bir boşluk bulunmaktadır. Sarı kireç taşlarından çok kaliteli şekilde, derzler arasında boşluk olmaksızın *isodomik* (**Lev.XXXIVa**) olarak örülmüştür. Bazı monobloklar 2.00 m. uzunluğunda 0.60 m. yüksekliğindedir. Yapının tavanı oda uzunlukları boyunca olan uzun ve geniş bloklarla kapatılmış bu yapı (**Lev.XXXIVb**). M.Ö. 4.–3. yüzyıla tarihlenmektedir¹⁹².

2. 5. 4. Beçin Yeraltı Oda Mezarı – (YOM-04)

Muğla ili, Beçin (Mutluca) beldesi, Kepezaltı mevkiinde 1334 nolu parselde bir evin foseptik çukuru kazısı sırasında açığa çıkarılmıştır. Yapı malzemesi olarak mavi-beyaz damarlı Sodra Dağı'ndan çıkarılan mermerden muntazam bir işçiliğe sahip olup, *dromosa* girişin dışındaki blokların dış yüzeyleri özensizdir. Ancak mezar odası duvarları *dromostakilere* oranla daha ince bir işçiliğe sahiptir. Mezar yapısı *dromos* ve mezar odası olarak iki bölümden oluşmaktadır (**Lev.XXXVa**). *Dromos* 1.69 m.

¹⁹¹ Özkaya-San 2000, 182–183.

¹⁹² Henry 2005, 31 – 33.

uzunluğunda, 1.41 m. genişliğinde, 1.70 m. yüksekliğindedir. Mezar odası ise 2.92 m. uzunluğunda, 2.84 m. genişliğinde, 2.48 m. yüksekliğine sahiptir. Duvar blokları birbirine kenetlerle bağlanmış olmalıdır ve bu blokların yükseklikleri 0.26 m. ile 0.56 m. uzunlukları ise 0.24 m. ile 2.66 m. arasında değişmektedir. Mezar odasının sağında, solunda ve karşısında yerden 0.56 m. yükseklikte 3 adet sanduka yer almaktadır. Sandukalar mezar blokları konulurken yerleştirilmiş olan yekpare bloklardan oluşmaktadır (**Lev.XXXVb**). Karşıdaki sanduka diğerlerine oranla daha büyüktür.

Mezar odasının üzerinde duvarların taşıdığı iki adet giriş bulunur. Bu girişleri alt kısımlarında dekoratif amaçlı olarak silmeler yapılmıştır. Girişlerin üzeri büyük yekpare kapama levhalarıyla kapatılmıştır (**Lev.XXXVIa**). Mezar odasına geçişi sağlayan kapının üzerindeki bloğun iç yüzünde iki satır;

ΑΔΑΣΜΕΝΙΠΠΙΟΥΕΑΥ

ΤΗΚΑΙΕΚΓΟΝΟΙΣ

“ Menippos kızı Adas (bu mezarı) kendisi, çocukları ve torunları için (yaptırdı)”¹⁹³.

Dromos ile mezar odasına geçişi sağlayan bu girişin çift kanatlı, aşağıdan yukarıya doğru daralan, üzerinde iki *metopa* ayrılan kabartma bantlarının üzeri ahşap işçiliğinden öykünme büyük çivi başları ile bezelidir (**Lev.XXXVIb**). Kapının üzerinde yunus balığı şeklinde mandalı, açma halkası ve kilit sistemini oluşturan taban ve taban mil yuvaları bronzdan yapılmıştır. Mezardan ele geçirilen adak eşyalarından anlaşıldığı üzere M.Ö. 4. yüzyılın son çeyreğinden M.Ö. 1. yüzyıla kadar kullanım görmüştür¹⁹⁴.

2. 5. 5. Labraunda Yeraltı Oda Mezarı – (YOM-05)

Mylasa ile Labraunda arasındaki kutsal yolun kenarında, doğal bir tepenin en üstünde yer alır. Üzeri yaklaşık 1.5 m. yükseltide toprak örtüsü ile örtülüdür. Bu kompleks yapı bir antre, bir ön oda ve bir mezar odasından oluşur. Defineciler mezarın ön odasının tavanını parçalayarak içeriye girdiklerinden mezar kapısı *insitu* durumdadır. Ön oda ve asıl mezar odası olarak iki bölümden oluşan (**Lev.XXXVIIa**) yapının inşaa malzemesi mermer olup olağanüstü bir işçiliğe sahiptir. Ölü yatağı olarak kullanılan

¹⁹³ Bu tip yeraltı oda mezarlarının aile mezarı oldukları ve mezarların uzun süre kullanıldıklarını vurgulaması açısından oldukça önemli bir örnektir.

¹⁹⁴ Kızıl 1995, 255–260.

sandukalar bitişik olduğu duvar içerisine organik olarak bağlı durumdadır (**Lev.XXXVIIb**).

Ön odada herhangi bir defin izine rastlanmamıştır (**Lev.XXXVIIIa**). Asıl mezar odasında ise yan duvarlarda birer adet sanduka yer alır. Mezar odasının tavanında, çatıyı desteklemek üzere duvarların üzerine konulan tek parça taştan yapılma iki büyük kiriş (**Lev.XXXVIIIb**), yapının ilginç mimari özelliklerinden biridir¹⁹⁵. Kirişlerin üzerinde, kiriş aralarındaki bloklarda ve kirişlerle aynı sırayı oluşturan duvar bloklarında bir profil, oda içerisinde çepeçevre dolanır. Kirişlerin oturduğu duvar bloklarının üst kısımlarında da dışa çıkıntı yapan profil oda içerisini dolanarak üstteki profillerle birlikte oda içerisinde hareketlilik sağlamaktadır. Mylasa bölgesinde bir-iki örneği görülen bu mezarların tümü M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenir.

2. 5. 6. Mylasa Ortaokul Yeraltı Oda Mezarı – (YOM-06)

Oda mezar yapısı Muğla ili Milas ilçesi kent merkezindeki bir okulun bahçesinde ortaya çıkarılmıştır. Daha önce hiç soygun geçirmediği için çok önemli buluntular sunmaktadır¹⁹⁶. Tamamıyla mermerden yapılmış olan bu mezar iki odadan oluşmaktadır (**Lev.XXXIXa**). Kentin yakınındaki tipik beyaz ve mavi damarlı Sodra Dağı'ndan çıkarılan mermer bloklarının kullanıldığı mezarın yüksekliği 3.05 m, genişliği ise yaklaşık olarak 5.02 m.'dir. Duvar kalınlığı 0.90 m. olup, 0.49 m. – 0.63 m. arası değişen yükseklikte bir kalın sıra ile 0.23 m. – 0.30 m. arası değişen bir ince sıradan oluşan bloklar birbirlerine kurşun kenetlerle bağlıdır. 4.50 m. derinlikte ortaya çıkarılan kapı, bindirme suretiyle dişli, muazzam bir blokla kapalıdır. İki odanın da planı aynı olup 2.05 m. uzunluğunda, 3.20 m. genişliğinde ve 2.91 m. yüksekliğinde olup tabanında büyük yekpare iki blokla döşelidir. Her iki yanda da yerden 0.55 m. yükseklikte lahit şeklinde yer alan *kline*lerin alt blokları mezar yapılırken yerleştirilmiş, diğer bloğu ise korkuluk görevinde kullanılmıştır. Tavan her iki odada, dış duvardan bölme duvara uzanan ikişer taş kiriş bloğu ve üzerine oturan büyük yekpare bloklar yardımıyla örtülmüştür (**lev.XXXIXb**), (**Lev.XLa**).

İçteki odaya iki kanatlı bir kapıyla geçilmektedir. Bu kapı tahta kapı tarzında yapılmış mermer bir kapıdır. Tahta kapılarda olduğu çivi izlerini anımsatan konik

¹⁹⁵ Henry 2010, 99–101.

¹⁹⁶ Akarca 1952, 367.

kabartılar bulunur. Kapının tabanında ve tavanında tunçtan, yuvarlak mil yuvaları (**Lev.XLb**) vardır¹⁹⁷. Mezar, ele geçen sikke ve diğer buluntularından M.Ö. 326–324 yıllarına tarihlenmektedir¹⁹⁸. Buluntuların tamamından anlaşıldığına göre mezar, M.Ö. 4. yüzyılın sonlarından tahminen M.Ö. 2. yüzyılın ortalarına kadar kullanılmıştır¹⁹⁹.

2. 5. 7. Mylasa-Damlacık Yeraltı Oda Mezarı – (YOM-07)

Milas'ta Sodra Dağı eteklerinde Damlacık'ta yer alan bir tarlada açığa çıkarılmıştır. Yapı malzemesi olarak tamamen Sodra Dağı'ndan çıkarılan mermer kullanılmış olan mezar 1.87 m. uzunluğunda, 3.73 m., genişliğinde ve 2.60 m. yüksekliğinde bir odadan ibarettir (**Lev.XLIa**). Odanın iki yanında yerden 0.60 m. yükseklikte ölü yatakları yer alır. Yataklar yekpare bloktan yapılmış olup, baş kısımları 0.12 m. çıkıntı yapan ve yatak genişliğince devam eden konsollar üzerine oturmaktadır. Arka duvara bitişik olarak bir lahit bulunmaktadır. Lahidin üzerinde semerdam şeklinde, alt tarafı hafif kavisli, yarısı kırılmış bir kapak bulunmaktadır. Duvarların dış yüzeyi yontulmuş, iç yüzeyleri kaba bırakılmış ve aralardaki boşluklara küçük mermer parçaları yerleştirilerek yapılmıştır. Cephe duvarı 0.65 m. iken diğer duvarların kalınlığı 0.83 m.'dir. Mezar odasında üst örtüyü kapatan levhalara destek olması için 0.55 m. kalınlığında, bezemesiz üç adet giriş bloğu yerleştirilmiştir (**Lev.XLIb**). Kapama levhaları 0.93 m. ile 1.13 m. arasında değişmektedir. Taban büyük bloklarla döşenmiş olan mezarın kapısı dişli büyük bir blokla kapatılmıştır²⁰⁰. Mezar mimarisi ve işçiliği açısından Alabanda Mezarı ve Mylasa Ortaokul Mezarına benzediğinden M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenmektedir.

2. 5. 8. Mylasa Yeraltı Oda Mezarı – (YOM-08)

1888 yılında M. Philippe Le Bas ve Salomon Reinache “Yunanistan ve Küçük Asya'da Arkeolojik Gezi” isimli yayında, mezar yapısının Mylasa yakınlarında olduğunu söyler. Fakat günümüzde mezarın yeri belli değildir. Yapı malzemesi tam

¹⁹⁷ Akarca 1952, 368–371

¹⁹⁸ Henry 2005, 248–249.

¹⁹⁹ Akarca 1952, 376.

²⁰⁰ Akarca 1952, 374–375.

olarak bilinmemekle birlikte *isodomik* duvar örgüsündeki bloklar 0.51 m. ile 3.00 m. arasında değişmektedir²⁰¹.

Mezar yapısı *dromos*, *antre* ve mezar odası olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Erişilebilen *dromos* 1.20 m. uzunluğunda, 2.45 m. yüksekliğindedir. 1.65 m. genişlikte, 2.10 m. uzunlukta ve 2.45 m. yüksekliğe sahip antre bölümüne bir kapı ile ulaşılır. Mezar odasına 0.48 m. yüksekliğindeki kapıdan erişilir ve mezar odası daha yüksek kotta olup kapının soluna doğu bir genişleme söz konusudur. Mezar odası 3 m. uzunluğunda, 2.24 m. genişliğinde ve 1.95 m. yüksekliğindedir (**Lev.XLIIa**). Mezar odasının kuzey ve güney duvarlarına sanduka korkuluğunun geçirilmesi için açılmış nişler gözlenebilmektedir. Sanduka boyutları 0.60 m. genişliğinde ve 3 m. uzunluğundadır (**Lev.XLIIb**).

Antrede bir, mezar odasında ise iki adet olan ve üzerlerinde profil bulunan tavan kirişleri, doğu-batı doğrultusunda mezarın konumuna ters yerleştirilmiştir. Mezar duvarlarının üst kısımlarında bulunan bordürler yapıya hareketlilik kazandırmıştır. Bu kirişler tavanı örten kapama levhalarını taşır. Mezar M.Ö. 4. yüzyılın ortalarına tarihlendirilmektedir²⁰².

2. .5. 9. Orthosia Yeraltı Oda Mezarı – (YOM-09)

Aydın ili Yenipazar ilçesine 5 km. uzaklıktaki Donduran köyü sınırları içerisinde, Orthosia kentinin güneybatısındaki zirve üzerinde yer alır. Mezar yapısı kuzey güney doğrultulu olup tek odalıdır (**Lev.XLIIIa**). Duvarları oluşturan sarımsı kireç taşından kesilmiş blokların boyutları farklıdır. Fakat çoğu bloğun ölçüsü, 0.75 m. ile 1.70 m. uzunluğundadır. Mezar odası 2.30 m. uzunluğunda, 3.70 m. genişliğinde ve 2.45 m. yüksekliğindedir. Mezar odası içerisinde üç adet sanduka yer alır. Bu sandukalar mezar odasının kuzey, güney ve batı duvarlarında olup her sandukanın yaslandığı duvarda birer niş yer almaktadır. Bu nişlerden kuzey ve güneyde bulunanlar 0.35 m. derinliğinde, 0.50 m. genişliğinde ve 0.60 m. yüksekliğindeyken, batı duvardaki niş 0.50 m. derinliğinde, 0.70 m. genişliğinde ve 0.60 m. yüksekliğindedir. Sandukalar direk duvara yaslandırılmamış, duvar kısımlarına da bir levha yerleştirilmiş ve bu levhalar yaslandıkları duvarların içerisine girinti yapmıştır. Kuzey ve güney sandukalar

²⁰¹ Le Bas-Reinach 1888, 47.

²⁰² Henry 2009, 248–249.

0.60 m. genişliğinde ve doğu-batı doğrultusunda duvarlara girinti yaparken batı sanduka 0.70 m. genişliğinde olup diğer iki sandukanın korkuluk levhalarına yaslanmaktadır.

Üst yapı, dar kısma doğu-batı doğrultu 0.60 m. yüksekliğinde, 0.40 m. genişliğinde üç adet kiriş bloğu ve üzerine iki adet büyük plaka ile kapatılmıştır (**Lev.XIIIb**). Mezar M.Ö. 4. yüzyılın sonları ve M.Ö. 3. yüzyılın başlarına tarihlenmektedir²⁰³.

2. 5. 10. Teke Kale Yeraltı Oda Mezarı – Piramidal Mezar - (YOM-10)

Teke Kale'nin yer aldığı tepenin batı yamacında yer alan, büyük kısmı toprak dolgusu altında olan oda mezar yapısı ciddi şekilde tahrip olmasına rağmen mimarisine yönelik önemli özellikleri aktarmaya yetecek kadar korunmuş durumdadır. Tüm Karia'da pek çok benzer örneği bulunan oda mezarın en önemli ayırt edici özelliği kapısının bulunduğu güney taraftan bakıldığında rahatlıkla görülebilen piramidal üst örtüsüdür. Mezar, kuzey-güney doğrultusunda ön oda ve asıl mezar odası olmak üzere iki bölümde oluşmaktadır (**Lev.XLIVa**). Ön odanın doğu duvarı 1.28 m. batı duvarı ise 1.34 m. uzunluğundadır. Mezar kapısı ön odanın güney duvarındadır (**Lev.XLIVb**). Kapının yer aldığı güney duvar doğuda 0.93 m., batıda 0.91 m. uzunluğa sahiptir ve ortada kalan 0.91 m. olan açıklık ise kapı girişidir. Kapı doğu kanatta 0.43 m., batı kanatta 0.45 m. genişliğe sahiptir. Her iki bölümün güneyinde yer alan köşelerinde, doğuda 0.08 m. x 0.10 m., batıda 0.06 m. x 0.12 m. ölçülerinde tüm köşe yüksekliğince tıraşlanarak oluşturulan profiller, kapı açıklığını kapatan iki kanatlı kapıya ait olmalıdır. Bu tarz kapılar yeraltı oda mezarlarında²⁰⁴ ve Karia'daki kaya mezarlarında yaygın olarak kullanılmaktadır²⁰⁵. Mezar odasının doğu duvarı 2.56 m., kuzey duvarı 2.77 m. ve batı duvarı 2.46 m. ölçülerindedir (**Lev.XLVa**). Batı duvarı güney kısımda hafifçe içeri kaymıştır. Fakat bu, mimari tasarımdan değil, ağır tahribattan dolayıdır. Mezar odasının güney duvarındaki bir kapı açıklığı ön odaya geçişi sağlamaktadır. Bu açıklık, mezar odasının doğu ve batı duvarının her iki yönde simetrik ve eşit biçimde 0.59 m. içeriye çekilmesiyle oluşturulmuştur. Kapı açıklığının kalınlığı 0.64 m. uzunluğu ise 1.50 m. ölçülerindedir. Kapı açıklığını oluşturan duvarlar doğuda 0.63 m., batıda ise

²⁰³ Henry 2009, 254–255.

²⁰⁴ Akarca 1952, Mylasa Orta Okul YOM-6, Lev. LXXVII, s. 389; Kızıl 1995, Beçin YOM-4, Çizim-2, s.262; Öncü 2006, s. 149-167.

²⁰⁵ Roos 1972, 18, pl.3.2, 49.1 (B1), 22, pl. 7.2, 49.2 (B6), 24i pl. 7.1, 49.3 (B8), 38, pl. 49.4 (C50).

0.70 m. ölçülerindedir. Yapının içerisinde toprak dolgusu bulunduğundan yükseklik hakkında her hangi bir veriye ulaşılamamaktadır.

Ön odanın üst örtüsü yan duvarlara bindirilmiş kiriş bloklarıyla kapatılmışken, asıl mezar odasının üzeri kuzey-güney yönünde uzanan dört adet kiriş bloğu üzerine doğu-batı yönlerde yerleştirilmiş kapama bloklarıyla kapatılmıştır (**Lev.XLVb**). Mezarın tavanındaki kirişler sadece üst örtüyü değil aynı zamanda mezarın toprak üzerinde kalan ve çevresinde çoğunlukla dağınık şekilde olan uzun dikdörtgen blokların oluşturduğu mezarın üst yapısını da taşımaktadır. Özellikle mezarın ön odasının üzerinde yer alan, birbiri üzerine bindirilmiş *insitu* üç bloğun varlığı farklı bir üst örtünün olduğunu işaret eder (**Lev.XLVia - XLVib**). Mezarın güney kesiminde yer alan ön oda tavan bloklarının üzerinde, tavan bloklarının güney kenarından yaklaşık 0.25 m. içeri girerek yerleştirilmiş 1.30 m. x 0.47 m. ve 1.42 m. x 0.45 m. ölçülerinde iki blok yer alır. Bu blokların üzerine ise yaklaşık 0.20 m. içe çekilerek yerleştirilmiş 1.65 m. uzunluğunda tek blok bulunmaktadır. Bu blokların üzerinde ve çevresinde benzer birçok bloğun mezara ait olduğu açıktır.

Mezarın üst yapısıyla ilgili iki farklı görüş bulunur. İlki, mezar üzerinde dört cephede de izlenebilen bir çatı mimarisinin uygulanmış olduğudur. İkinci görüş ise, mezarın ön cephesini oluşturan güney yönünde tek cephede oluşturulmuş ve bu cepheye bakıldığında basamaklı görünüm sergileyen belki de blokların güney cephenin doğu ve batı köşelerinin içe çekilmesiyle bu görüntüyü vurgulayan düzenleme olarak sunulabilir. Mezar bölgedeki örneklerle plan ve işçiliği açısından M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenmektedir²⁰⁶.

²⁰⁶ Öncü 2009, 153 – 154.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ANADOLU KÜLTÜRÜNDE ODA MEZAR ANLAYIŞI

3. 1. KÖKEN VE GENEL GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

Coğrafi anlamda Anadolu olarak tanımlanan kara parçası, Balkanlar'dan Orta Doğu'ya uzanan ve antik yazarlarca “*Asia Minor*” olarak anılan yarımada'nın tamamıdır. Doğu Akdeniz kıyı hattının devamı olarak Tahtalı Dağları ve Sivas üzerinden kuzeye doğru, Karadeniz kıyısına kadar çekilen bir hat, kabaca yarımada ile anakara arasındaki coğrafi sınırı oluşturur²⁰⁷. Coğrafi anlamda bölgeleri komşularından ayırarak belirgin bir yere koyabilmek büyük oranda mümkün olabilmektedir. Ancak; sanatta, bilimde, dinde, sosyal yaşamda, geleneklerde ve daha sayamayacağımız birçok insani unsurda bölgeleri birbirinden ayırmak ya da bir bölgeyi diğerlerinden herhangi bir konu kapsamında izole edebilmek mümkün olamamaktadır. Dolayısıyla herhangi bir bölgenin halkını, sahip oldukları insancıl kazanımlar yönünde, kültürel bağlardan ve beraberinde gelen güçlü etkileşimlerden ötürü diğer toplumlardan soyutlamak uygun düşmemektedir. Buradan hareketle insanlar için son derece önemli olan ölüm, ölü ve ölü mekanlarıyla ilgili olarak, ritüel ve mimari anlamda bir gelişim, etkileşim ve yayılım olacağı, buna paralel olarak Anadolu oda mezar anlayışının da bu değişimden bağımsız kalmayacağı tabiidir.

Geriye dönük olarak irdelendiğinde oda mezarların köklü bir geleneğe sahip olduğu, zaman içerisinde daha geniş coğrafyalara yayıldığı, farklı halk grupları tarafından sevilerek inşa edilen ve sıklıkla kullanılan bir mezar türü olarak ölü kültü içerisinde önemli bir yer edindiği anlaşılmaktadır. Oda mezarların ortaya çıktığı dönem ve örneklerine yönelik ulaşılan bilimsel sonuçlar şu şekilde ifade edilmektedir:

Mezopotamya'da Sümerler-Er Hanedanlar Dönemi'nden (M.Ö. 2850- 2350) itibaren ortaya çıkan bir mezar geleneğidir. Bu mezar “Ölü Evi” düşüncesinin bir yansıması olarak görülmektedir²⁰⁸. Duvarları çeşitli malzemeler (kerpiç, tuğla, taş) kullanılarak örülen toprağın altına oda şeklinde yapılan mezar türüdür. Bu mezarların

²⁰⁷ Efe 2003a, 92.

²⁰⁸ Ökse 2002, 58.

üzeri bir çatı örtü sistemi ile kapatılmıştır. Mezarların çatıları ahşap dikmelerle kapatıldığı gibi kerpiç tuğlalarla kubbe biçiminde oluşturularak kapatılmıştır. Mezarlar dikdörtgen bir plana sahiptir. Ancak yine de her mezarın mimarisi kendine özgüdür. Bu mezarlara girişler merdiven ya da rampayla sağlanmaktadır. Bu tür mezarlar en fazla Ur'da açığa çıkarılmıştır.

Yine kronolojik ilintide olan Kıbrıs ve Anadolu'daki oda mezarların da varlığı bilinmekle birlikte ve kısaca şu özelliklerine değinilmektedir:

Kıbrıs'ta Erken Tunç Çağı boyunca (M.Ö. 3000-2000) Vounos, Lapatsa ve Lapitkos'ta bulunan oda mezarlar dörtgen biçimli kuyu-dromos tarzında girişlere sahiptirler²⁰⁹. Genellikle kapı geçitleri mono blok taş kapaklarla kapatılmakta ve kapağın oturacağı yuva silmelerle belirtilmektedir. Dromosun içinde bazen nişlerin de bulunduğu mezarlar çoğu kez iki odalı yapılmaktadır. Zaman içinde oda sayısı üçe çıkmıştır fakat dörtgen oval ve yamuk planlı mezar odaları genellikle tek odalı yapılmıştır. Nişlere, dromoslardaki sayılarına nazaran mezar odalarında çok az rastlanmaktadır. Bu geleneğin Kıbrıs'ta Geç Tunç Çağı'na kadar kullanıldığı tespit edilmiştir²¹⁰.

Anadolu'da ise M.Ö. III. binde oda mezarlar Alacahöyük olmak üzere, Horoztepe, Arslantepe, Hayaz Höyük, Gedikli/Karahöyük, Tilmen Höyük ve Titriş'te oda, ya da Hayaz Höyük'te olduğu gibi 'yeraltı oda mezarı' olarak adlandırılan mezarlar açığa çıkarılmıştır. Bu mezarlardan Gedikli/Karahöyük, Tilmen Höyük, Hayaz Höyük, Alacahöyük ve Horoztepe'deki mezarlar GTÇ. II. (M.Ö. 1400-1300) Dönemi sonuna ya da GTÇ. III. Dönemi'ne tarihlenirken, Arslantepe, ve Titriş ise GTÇ. I ve II. (M.Ö. 1550-1300) Dönemleri'ne tarihlenmektedir²¹¹.

Oda mezar geleneğinin kökeni ve ilk örnekleri konusunda diğer bir görüş bu mezarların kökeninin Myken Dönemi'ne kadar (M.Ö. 1800-1200) gittiğidir. Görüşe

²⁰⁹ Vesberg-Vestholm 1956, 18.

²¹⁰ Ergeç 1995, 101-102.

²¹¹ Uhri 2006, 246.

*göre bu dönemle birlikte oda mezarlar bir yamaç boyunca genellikle gruplar halinde sıralanmaktadır*²¹².

Yukarıdaki ifadelerden anlaşıldığı üzere ilk oda mezar modellerinin Mezopotamya’da Sümerler-Er Hanedanlar Dönemi’nde ortaya çıktığı, aynı çağ içerisinde Kıbrıs’ta ve Anadolu’da da var olduğu ve ardından Geç Tunç Çağı’nda Kıta Yunanistan’da yani Myken’de ve Batı Anadolu’da varlığını devam ettirdiği anlatılmaktadır; ancak oda mezarların prototipini oluşturan bu basit yapım oda mezarların oyma tekniğinde değil de kaba malzeme ile örgü tekniğinde inşa edildiği ifade edilmektedir (ki bu tür mezarlar en fazla Ur’da açığa çıkarılmıştır). Ölü kültüründe yerini bulan bu basit modeldeki oda mezarların bilinen tarzda *dromos*ları yoktur bunun yerine basit rampalar oluşturulmuştur.

Koridor anlamına gelen *dromos*lara, mimari alanda ilk defa Orta Kalkolitik’te Mezopotamya’da Tel-Arpaçıya’da rastlanmıştır. Buradaki *dromos*un saygı ve kutsallık ifade eden geçitler olduğu bilinmektedir. Bazı Mısır yapılarında da *dromos*lar kullanılmıştır ama işlevsel olarak farklı mimari elemanlar görülmektedir. Girit’teki bazı evlerde hatta şehir kapılarında (örneğin Troia VI şehir kapısı) aynı düşüncelerle koridorların yapıldığı tespit edilmiştir. Bütün bunlar sivil yapılara yönelik mimari öğelerdir ve inşa edilme aşamasında Fenike’deki Ugarit Mezarları ile Mykenai’deki örneğin Atreus ve Klytemnestra Tholosları’nda olduğu gibi, mezar odasını dış dünyaya bağlayan geçitlerdir²¹³.

Mezopotamya’dan Anadolu’ya yayılan ve ölü kültürü içerisinde fazlasıyla yer edinmeye başlayan oda mezar geleneği Tunç Çağı sonlarına doğru Hellas, Batı Anadolu ve doğuda Urartu’da bilindik şekilde, yani “tüm mimari aksamlarıyla” karşımıza çıkarak bütün Küçük Asya’da yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Jeolojik yapının olanak sağladığı yani, homojen ana kayaçların bulunduğu tüm yörelerde diğer mezar türleri kadar rağbet görmüş ve her yönüyle birer aile mezarları durumuna gelerek daha geç dönemlerde Anadolu dışındaki bölgelerde bile, özellikle Ege Adaları’nda ölü kültüründe önemli bir yer edinmeye başlamıştır.

²¹² Waldbaum 1966, 335

²¹³ Ergeç 1995, 113-114.

Batı Anadolu'daki en erken oda mezarları Pedasa²¹⁴, Müsgebi²¹⁵, Dirmil²¹⁶, Miletos²¹⁷ gibi merkezlerde görülmektedir. Karia'da Erken Protogeometrik Dönem'e kadar giden oda mezarı örnekleri Arkaik ve Klasik Dönemler'de de varlığını kesintisiz devam ettirmekle beraber²¹⁸ bu gelenek M.Ö. 5-4. yüzyıllarda Rhodos, Thera ve Girit gibi merkezlerde de görülmektedir²¹⁹. Oda mezarların tüm Demir Çağları içerisinde en iyi izlenebildiği bölge Urartu Bölgesi'dir. Urartular, Asur ve Kuzey Suriye ile olan ilişkileri sonucu etkilendikleri oda mezarları sonsuzluğun simgesi olarak düşünmüşler ve Asur soylularını da taklit ederek yaygın biçimde kullanmışlardır²²⁰. Sonraları büyük kaya kütlelerini oyarak yaptıkları mezarları anıtsal hale getirmişlerdir. Bu bağlamda kayalardan anıtsal oda mezarı yapan ilk kültür Urartudur²²¹. Gerek Urartu'nun tutku haline gelen inhumasyon ve kremasyon gömüleri için kayaları oyarak yaptığı oda mezarlar ve gerekse Kiklatlar ve Girit'ten etkilenen Myken Kültürü'ndeki tholos ve oda mezar geleneği Demir Çağları'nda da devam ederek Anadolu'yu belirli ölçülerde etkilemiştir. Ön Asya'nın Pers Hakimiyeti'ne girdiği 6. yüzyılda da Girit'te olduğu gibi Pers dinindeki yeraltı mezarlarının aynı zamanda tapınak olarak da kullanılması gerek yüzey kayasına gerekse zemin altına koyulan oda mezar geleneğinin devam etmesinde etkili olmuştur²²².

Batı Anadolu'da Protogeometrik Dönem'le birlikte yaygınlaşarak Demir Çağ içerisinde özellikle Urartu ile ve ardından adalarda varlığını devam ettiren oda mezarlar doğrudan ana kayanın oyulmasıyla şekillendirilen ve her detayı aynı aşama içerisinde düşünülen mimari bir kimlik kazanır. Konsept olarak benimsenen bu önemli teknik değişimden sonra oda mezarlarıyla ilgili olarak *örme* ya da *oyma* şeklinde iki ayrı türün ortaya çıktığı bir değişim süreci başlamış ve bu mezar modeli Anadolu insanı tarafından çok uzun bir süreç boyunca kullanılarak kaya mezarlarına alternatif bir mezar mimarisi haline gelmiştir. Çevik bu konuya işaret ederek Urartu oda mezarları ışığında oldukça makul tasniflemeler yapmıştır ki; Anadolu'nun herhangi bir bölgesindeki sıradan bir oda mezarını bu gruplar içerisine dahil edebilmek oldukça mümkün görünmektedir.

²¹⁴ Diler 2004, 137.

²¹⁵ Boysal 1967a, 5.

²¹⁶ Diler 2003, 146

²¹⁷ Waldbaum 1966, 335.

²¹⁸ Paton 1887, 73-74.

²¹⁹ Kurtz-Boardman 1971, 193.

²²⁰ Özgüç 1969, 26.

²²¹ Geniş bilgi için bkz; Çevik 1992.

²²² Ergeç 1995, 66.

“Kaya mezarlarından arazideki konumları ve yapı malzemeleriyle ayrılan bu tür mezarlar kendi içlerinde oyma ve örme olarak iki ana kümeye ayrılırlar. Salt iki örneğin bilindiği karma kümenin ise kısmen kayadan oyulduğu, kayanın bittiği yerlerin de duvar örülerek tamamlandığı görülmektedir. Çok ya da tek odalı olabilmeleri; dromos, ana oda ve yan odalar, takalar, çukurlar, sekiler gibi mimari ayrıntılar ve ölü gömme geleneklerindeki birlik bu tip mezarların kaya mezar geleneğinden çok da ayrı tutulamayacağını gösterirken yapı malzemelerine bağlı olarak ‘oyma, örme, oyma-örme’ şeklinde kümelenirler”²²³.

Bu açıklamalardan hareketle, oda mezarların inşası bağlamında “oygu oda mezar ve örgü oda mezar” olmak üzere iki ana modelin ve buna paralel olarak iki ana grubun oluştuğuna tanık olmaktayız. Antik dünyada sınırları çizilemeyecek derecede yaygın olarak farklı coğrafyalarda da inşası yapılan örgü oda mezarlar, prensip olarak oygu oda mezarlardan soyutlanamamasalar da mimari anlamda taban tabana bir farklılık gösterirler. Örgü oda mezarlar inşa edilirken zeminin ya da topografik yapının mimari ihtiyaçları tam karşılayamamasından ötürü farklı inşa malzemelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Fakat oygu oda mezarlarda ana kaya sağlam homojen bünyesiyle böyle bir eksikliğe yer vermemiştir, yani malzeme tabiatın kendisidir.

Oda mezarları plan açısından değerlendirebilmek için bilinen farklı modelleri mimari anlamda irdelemek ve ulaşılan verilerle metodolojik çerçeve içerisinde alt gruplara ayırmak esastır. Bu gruplamanın ana dayanak noktaları oda mezarların kendi planları içerisindeki temel farklılıkları ve detaylardaki önemli ayrılıklarıdır. Bu konuyla ilgili gerekli gruplamayı yapan Ergeç, Kommagene Bölgesi’nde bulunan üç farklı nekropol’de (Doliche Kent Nekropolü, Jupiter Dolichenus Temenosu, Zeugma Nekropolisi) yer alan oda mezarlarda tespit etmiş olduğu mimari özellikleri göz önünde bulundurarak tipolojik bağlamda şu sekiz ayrı alt başlığa ulaşmıştır:

1- Tek Odalı Mezarlar,	2- Geçişli İki Odalı Mezarlar,
3- Çoklu Oda Mezarlar,	4- Arcasoliumlu Oda Mezarlar,
5- Loculuslu Oda Mezarlar,	6- Sekili Oda Mezarlar,

²²³ Çevik 2000, 8.

7- Sekili ve Arcasoliumlu Oda Mezarlar, 8- Colimbariumlu Oda Mezarlar²²⁴.

İhtiyaçlar doğrultusunda çok değişik planlarda biçimlenen oda mezarların kendi içerisinde bu denli farklı gruplara ayrılabilmeleri çok geniş bir mimari tasarım repertuarına sahip olduklarını göstermektedir. Ancak bu sekiz farklı grup içerisinde en sık karşılaşılabilecek oda mezar türü ilk dört tiptir ve mevcut halleriyle oda mezar mimarisinin en basit ve sade planlı üyeleridir.

Bilimsel çalışmalar doğrultusunda Erken Tunç Çağı'ndan başlamak suretiyle Anadolu'nun hemen her bölgesinde sıklıkla inşa edilen oda mezarlara yönelik bir sınıflama yapıldığında yine yukarıdaki ilk dört oda mezar grubunun ön plana çıktığı görülür. Bununla birlikte Anadolu'nun batısında ve güneyinde Ionia, Karia, Likia, Pamphilia, Bölgeleri'nin yanında Orta Anadolu'da; Phrygia, Pisidia'da kuzeyde; Paphlagonia, Pontos'da ve doğuda Urartu ile Kommagene olmak üzere, neredeyse Anadolu'nun tamamını kaplayan geniş bir coğrafyada, sözü edilen bu dört tip oygu oda mezarların örneklerine rastlanmıştır. Genel olarak oda mezarların kaba plan özelliklerine değinmekle birlikte, Anadolu'daki varlığı belgelenmiş benzer mezar örneklerine de konu akışının bu kısmında yer vermek oda mezarların yayılım alanı, kullanım sıklığı ve dönemleri konusunda önemli bilgiler sunacaktır.

²²⁴ Ergeç 1995, 116-179.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ALABANDA KLASİK DÖNEM ODA MEZARI

4. 1. Konumu, Kazılar ve Araştırmalar

Antik kentin kuzeyindeki ovalık arazi içerisinde, *agora* yapısının yaklaşık 100 m. doğusunda, kent surları içerisinde yer alır (**Lev. XLVIIa**). 2012 kazı sezonunda, kazı ekibi tarafından yapılan çevre araştırmaları sonucunda antik kentin M.Ö. 4. yüzyıldan önce güneydeki tepe üzerinde olduğu, M.Ö. 4. yüzyılda kentin tarıma elverişli ovalık alana indiği belirlendi. Mezar yapısının da M.Ö. 4. yüzyıl öncesinde, kent dışarısındayken, kentin ovalık alana kaydırılmasıyla kent içerisinde kaldığı anlaşıldı.

Alabanda Antik Kenti'nde ilk kazı çalışmaları, 1904–1905 yıllarında Halil Edhem Bey tarafından gerçekleştirilir. *Agora*nın yaklaşık 100 m. doğusunda yer alan oda mezar yapısını Edhem Bey, 1905 yılı kazı sezonunda 1.20 m. genişliğinde bir kapı ile ayrılan iki odalı küçük bir mezarı kazdığını söyler. Granitten²²⁵ büyük dikdörtgen bloklarla örülmüş, tavanı büyük granit blokları taşıyan kirişlerle kapatılmış olduğunu, mezar kapısının mermerden çift kanatlı olduğunu ve kanatlardan birinin köy evlerinden birinde bulunduğunu belirtir. Dış duvarlarının silik olması sebebiyle yapının görülmeye yönelik olmadığını ve tümülüs tarzında kapatılma olasılığı üzerinde durur. Ölü hediyesi olarak sadece çıkık burma dal bezemeli, çok ince altın bir silme bulunduğunu belirtir. Mezar yapısının bu kazı çalışması olmadan daha önce soyulduğunu hem ele geçen buluntudan hem de Edhem Bey'in çekmiş olduğu bir fotoğrafta, sanduka korkuluklarının olmayışından anlaşılır. O dönemin kısıtlı imkânlarıyla yapının teknik çizimlerini²²⁶ ve fotoğraflama çalışmasını gerçekleştirebilmiştir.

Uzun bir aranın ardından 2011 yılında, Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü'nden Doç. Dr. Suat Ateşlier'in kazı başkanlığında kentte yeniden kazı çalışmaları başlatıldı. Aynı yıl içerisinde, şahsımın da katılmış olduğu mezar yapısını temizleme (**Lev.XLVIIb – Lev.XLVIIIa**) çalışmaları başlatıldı.

Yöre halkı tarafından alınan bilgiye göre, yapının içerisine bir devenin düşmesi üzerine “Deve Çukuru” olarak anılır ve bu olaydan sonra da köylüler tarafından ölü

²²⁵ Edhem Bey 1906, 422. Yapı malzemesi Halil Edhem Bey'in dediği gibi granit değil, gnays'tır.

²²⁶ Halil Edhem Bey'in yaptığı teknik çizimlerden, kesit çalışmalarının hatalı olduğu görülmüştür.

hayvanların ve tarım ilacı kutularının atıldığı bir çöplük olarak kullanılır. Yapılan temizlik çalışmaları sırasında da mezar içerisinden çok sayıda hayvana ait kemik parçaları çıkarılması da bunun kanıtıdır. Asıl mezar odasındaki güney sandukanın altında bulunan ve ölü hediyelerinin saklandığı yer olarak düşünülen kısımda 5 adet bronz sikke ele geçirildi. Fakat bu sikkeler aşırı korozyona uğradığı için herhangi bir veriye ulaşamadı. Temizlenen yapının asıl mezar odasındaki zenim bloğunun ve tüm sanduka korkuluklarının sivri uçlu bir alet defineciler tarafından parçalandığı görüldü. Temizlenen mezar yapısının plan, kesit ve fotoğraf çalışmaları gerçekleştirilmiştir (**Lev.XLVIIIa, LIIIb, LXa-b, LXIa-b, LXIIa**).

“Alabanda Klasik Dönem Oda Mezarı” ile ilgili ilk çalışmalar 1905 yılında Halil Edhem Bey tarafından gerçekleştirilir. Yaptığı kazı çalışmaları ardından çizim²²⁷ ve fotoğraflarla teknik belgeleme çalışmalarını yapmıştır. Edhem Bey, yapının dış yüzeylerinin kaba işçilik göstermesinden dolayı toprak altında olduğunu tümülüs mezarları andırdığını söylemektedir²²⁸. Mezar yapısı, 1952 yılında Aşkıdıl Akarca tarafından da ele alır. Akarca ise mezar yapısının Edhem Bey’in aksine, toprak altı gömü olmadığını ve tıpkı Mylasa’da (YOM-07) olduğu gibi zamanla toprak altında kaldığını söyler. Bu iddiasına gerekçe olarak yapının ovada, kent içerisinde olduğunu ve üzerinde toprak yığınının olmadığını belirtir. Bir başka ihtimal olarak da mezar yapısının kent dışındayken daha sonraları kentin içerisinde kalmış olabileceğini düşünür²²⁹. Daha sonra da O. Henry tarafından yapılan doktora tezinde, Edhem Bey ve Akarca’nın yazdıklarının dışında, yapıda kullanılan taş kırımların Karia bölgesindeki tümülüs ve yeraltı oda mezarların da benzerlerinin bulunduğunu söylemektedir²³⁰.

4. 1. 1. Oda Mezar Çevresinde Yapılan Jeofizik Çalışmaları

Jeofizik çalışmalar arkeolojik alanlarda en erken 1940’lı yıllarda başlamış ve o yıllarda öz direnç yöntemleri yaygın olarak uygulanmıştır²³¹. 1980’li yıllardan bu yana birçok araştırmacı için kazılmamış arkeolojik alanlarda, yüksek çözünürlüklü görüntüler

²²⁷ Kesit çalışmalarında, duvar sıralarındaki bazı bloklar eksik ve duvar örgüsünde taş işçiliği hakkında bilgi veren ayrıntıları belirtmemiştir.

²²⁸ Edhem Bey 1906, 422.

²²⁹ Akarca 1952, 373.

²³⁰ Henry 2005, 17–18.

²³¹ Atkinson 1952, 59-70.

elde edilmiştir²³². Geleneksel rezistivite (elektrik) tekniği 1960'dan bu yana tek veya çeşitli düzeyler için belirgin direnç veri haritası oluşturmak adına yaygın olarak kullanılmaktadır²³³. Bugün direnç verilerini toplama çoğunlukla, standart çift dizi ile çalışan toprak direnci sistemleri tarafından, geleneksel direnç toplamaya göre çok daha hızlı bir şekilde arkeolojik çalışmalar içinde gerçekleştirilebilmektedir. Rezistivite yöntemi gömülü yapı ve çevresindeki toprak arasında belirgin bir öz direnç farkı var ise kullanılır. Bu bağlamda elektrik (rezistivite) tomografisi (ERM), arkeolojik çalışmalarda en çok kullanılan yöntemdir²³⁴. Çünkü bu uygulama duvarların, yapı temellerinin ve mağaraların tespit edilmesinde oldukça başarılıdır. Güncel olarak rezistivite (elektrik) görüntüleme tekniği sığ arkeolojik yapıların tespitinde çokça kullanılan metot olarak yerini almıştır. Bu teknikteki amaç, seçilen elektrot dizilimi (wenner, schlumberger, dipol-dipol, pole-pole vb.) sayesinde çalışma alanında devamlı olarak yeraltını görüntülemektir²³⁵. Ters çözüm teknikleri kullanarak elde edilen elektrik öz direnç verilerinin yorumlanması son yıllarda oldukça kullanılan bir yöntem haline almıştır. Görüntüleme çalışmalarında 2D ve 3D ters çözüm teknikleri kullanılmıştır.

Yukarıda bahsettiğimiz Elektrik Rezistivite Yöntemi, benzer bir mezar yapısı varlığını araştırmak amacıyla Alabanda Klasik Dönem Oda Mezarı çevresinde de uygulanmıştır²³⁶. Yapılan ölçümlerde bu araştırma için ilk olarak elektrik (rezistivite) yöntem kullanılmıştır. Ölçüler ARES GF çok kanallı rezistivite cihazı ile yapılmaktadır (**Lev. XLVIIIb**). Bu mezarların ya da mezarın var olup olmadığını araştırmak amacı ile oda mezar etrafında jeofizik yöntemin uygulanabilmesi için 1 m. aralıklarla karelejlar oluşturulmuştur (**Lev. XLIXa**). Mezar yapısı ve çevresi A ve B olarak iki bölüm olarak ayrı ayrı ele alınmıştır. Elde edilen veriler sonucunda mevcut mezar etrafında herhangi bir arkeolojik kalıntı ya da oda mezara rastlanmamıştır. Söz konusu veriler (**Lev. XLIXb**) ve (**Lev. La**)'da, A - B olarak isimlendirilen alanların üstten görünüş haritalarında bu açıkça görülmektedir.

²³² Drahor 2006, 198.

²³³ Clark 2003, 11-27.

²³⁴ Başokur 1992, 71-72.

²³⁵ Clark 2003, 27-63.

²³⁶ Jeofizik araştırmaları 2012 yılında Sakarya Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Jeofizik Mühendisliği Bölümü'nden Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Can Karavul ve ekibi tarafından gerçekleştirilmiştir.

4. 2. Mezarın Mimarisi

4. 2. 1. Ön Oda

Ön oda, kuzey-güney 1.84 m. uzunluğunda, doğu-batı 2.55 m. genişliğinde ve 2.70 m. yüksekliğindedir. Doğu ve batı duvarlarında birer sanduka bulunur. Sandukaların yükseklikleri 0.55 m. olup doğu sanduka (**Lev. Lb**) 1.84 m. uzunluğunda, güney uçta 0.53 m. genişliğindeyken kuzey uçta ise 0.51 m. genişliğine düşer. Batı sanduka (**Lev. LIa**) 1.84 m. uzunluğa, güney uçta 0.48 m. genişlikte, kuzey uçta 0.51 m. ölçülere sahiptir. Her iki sanduka da defineciler tarafından, sivri uçlu aletlerle tahrip edilmiş durumdadır. Alt bloklarının ortalama kalınlığı 0.10 m.'dir. Yanlardaki korkuluk bloklar ortalama 0.61 m. yüksekliğinde, kalınlığı 0.06 m. ile 0.08 m. arasında değişirken ortalama 0.03 m. derinliğinde nişlere girinti yapar (**Lev. LIb**). Sandukanın yaslandığı duvarda alt bloktan 0.50 m. yükseklikte dış duvarlar ortalama 0.07 m. içe çıkıntı bulunur (**Lev. LIIa**). Bu çıkıntı ile sandukanın korkuluk bloğu aynı yükseltidedir. Buradan da sandukaların üzerinin kapatıldığı anlaşılmaktadır. Zemin ise doğu batı yönünde yerleştirilmiş uzun ve geniş bloklarla döşelidir. Zemin blokları doğu ve batı duvarlar altına girinti yaptığı için sadece oda içerisindeki ölçüsü alınabilmektedir. Kuzey zemin bloğunun oda içerisindeki kısmı 2.41 m. uzunluğunda, kuzey duvardaki mezar girişinin derinliği alınabildiğinden tam olarak 1.54 m. genişliğinde olup 0.60 m. olan kısmı kuzey duvar altında kalır. Güney zemin bloğunun ise oda içerisindeki kısmı 2.41 m. uzunluğunda olup kalınlığı ise 0.88 m. ölçülerindedir. Odanın tavanında ise 0.49 m. yüksekliğinde 0.52 m. genişliğinde bir adet tavan kirişi bulunur. Bu kirişin üzeri de iki adet devasa kapama blokları ile kapatılmıştır. Güney kapama bloğu defineciler tarafından doğu kısımdan batı yöne 0.50 m. kadar kaydırılmıştır.

Kuzey Duvar:

Bu cephede 1.06 m. genişliğinde, 1.67 m. yüksekliğinde, 0.60 m. derinliğe sahip mezar giriş kapısı yer alır. Kapının batısındaki söve bloğu 0.38 m. genişliğinde, 1.67 m. uzunluğunda olup sanduka hizasında 0.22 m. kadar 0.11 m. kalınlığında 0.03 m. derinliğinde sanduka yatağı geçirilmiştir. Sanduka yatağının yanından 0.61 m. yukarıya 0.07 m. genişliğinde 0.03 m. derinliğinde korkuluk kanalı bulunmaktadır. Doğu söve bloğu, 0.39 m. genişliğinde 1.67 m. uzunluğunda olup 0.26 m. kadar 0.11 m.

kalınlığında sanduka yatağı geçirilmiştir. Sanduka yatağının hemen yanından 0.06 m. genişliğinde, 0.03 m. derinliğinde korkuluk kanalı bulunur.

1. Sıra: Batıdan doğu yöne doğru, 0.55 m. x 0.30 m. ölçülerinde duvar bloğu, batı söve bloğu, kapı aralığı, doğu söve bloğu ve doğu köşede 0.55 m. x 0.29 m. ölçülerindedir.
2. Sıra: Batı köşe bloğu 0.32 m. x 50 m., batı söve bloğu, kapı aralığı, doğu söve bloğu ve doğu köşe bloğu 0.28 m. x 50 m.
3. Sıra: Batı köşe bloğu 0.38 m. x 47 m., batı söve bloğu, kapı aralığı, doğu söve bloğu ve doğu köşe bloğu 0.35 m. x 48 m.
4. Sıra: 0.39 m. x 0.39 m. ölçülerindeki batı köşe bloğunun altta 0.03 m.'lik kısmı batı söve bloğuna girinti yaparak kilitleme sistemi oluşturur. Aynı bloğun üst kısmında ise 0.21 m.den sonraki kısmı 0.04 m. kadar kısmı kesilerek 6. sıra bloğunun batı alt köşesi 0.18 m. kadar girinti yaparak yine bir kilitleme sistemi oluşturur. Daha sonra 0.29 m. x 1.75 m. ölçülerindeki *lento* bloğu yer alır. *Lento* bloğunun batı üst kısmında 0.06 m. x 0.24 m.'lik kısmı kesilerek buraya aynı ölçülerde başka bir blok ile tamamlanmıştır. Aynı bloğun doğu kısmı 0.03 m.'lik bir açılı ile trapezoidal bir görünüme sahiptir. Doğru köşe bloğu ise aynı açılı ile *lento* bloğuna yaslanır. Bu bloğunda altı 0.05 m. kadarlık kısmı söve bloğuna kilitlenmiştir. Bloğun üst kısmında ise 0.17 m. olan kısmına 6. Sıra bloğunu köşesi oturtularak kilitleme yapılmıştır.
5. Sıra: 0.19 m. x 21 m. ölçülerindeki batı köşe bloğu, ortada 0.30 m. x 2.03 m ölçülerinde bir blok yer alır. Bu bloğunda 0.68 m.'lik batı ucunda 0.05 m. olan kısmına 7. Sıra batı bloğu ile kilitleme yapılmıştır. Doğru köşede ise 0.21 m. x 0.27 m. ölçülerinde bir blok daha yer alır. Bu blok 0.14 m. kadar da doğru duvarın 6. ve 7. Sıra bloklarına geçerek iki duvarı birbirine kilitler.
6. Sıra: Son olarak, batı köşe bloğu 0.48 m. x 88 m. ve doğru köşe bloğu 0.43 m. x 154 m.

Batı Duvar:

1. Sıra: Güney köşe bloğu 0.55 m. x 1.06 m. ve kuzey köşe bloğu 0.55 m. x 77 m.
2. Sıra: 0.11 m. kalınlığındaki ve 1.84 m. ölçüsündeki sandukadır.

3. Sıra: Güney köşe bloğu 0.50 m. x 0.89 m. ve kuzey köşe bloğu 0.50 m. x 0.96 m.
4. Sıra: Güney köşe bloğu 0.45 m. x 0.75 m., orta blok 0.45 m. x 0.26 m. ve kuzey köşe bloğu 0.45 m. x 0.84 m.
5. Sıra: Güney köşe bloğu 0.40 m. x 1.22 m. ve kuzey köşe bloğu 0.40 m. x 0.63 m.
6. Sıra: Güney köşe bloğu 0.21 m. x 0.87 m. ve kuzey köşe bloğu 0.21 m. x 0.96 m. son olarak, güneyde 0.49 m. x 0.66 m. ölçülerinde bir blok, ortada 0.49 m. x 0.52 m. ölçülerinde bir giriş bloğu ve kuzeyde 0.49 m. x 0.63 m. ölçülerinde bloktan oluşur.

Doğu duvar:

1. Sıra: Kuzey köşe bloğu 0.55 m. x 0.94 m. ve güney köşe bloğu 0.55 m. x 0.88 m.
2. Sıra: 0.11 m. kalınlığında, 1.84 m. uzunluğunda bir sanduka yer alır.
3. Sıra: Kuzey köşe bloğu 0.55 m. x 0.91 m. ve güney köşe bloğu 0.55 m. x 0.91 m.
4. Sıra: Kuzey köşe bloğu 0.48 m. x 0.76 m., orta blok 0.48 m. x 0.28 m. ve güney köşe bloğu 0.48 m. x 0.78 m.
5. Sıra: Kuzey köşe bloğu 0.39 m. x 0.49 m. ve güney köşe bloğu 0.39 m. x 1.33 m.
6. Sıra: Kuzeyde 0.21 m. x 0.14 m. ölçülerindeki blok kuzey duvarın 6. Sırasındaki bloğun uzantısı olup üst kısmının 0.04 m.'lik kısmı 7. Sıra bloğunun içerisine kadar girerek iki duvara kilitleme yapar. Orta kısımda 0.21 m. x 1 m. ölçülerinde ve güneyde 0.21 m. x 0.68 m. ölçülerinde üç adet blok yer alır.
7. Sıra: Kuzeyde 0.49 m. x 0.64 m. ölçülerindeki bloğun kuzey alt köşesi 6. sıra ve kuzey duvar 6. sıra bloklarının 0.04 m. çıkıntısı ile birbirine kilitlenir. Ortada 0.49 m. x 0.52 m. ölçülerindeki giriş bloğu ve güneyde de 0.49 m. x 0.63 m. ölçülerinde bloklar bulunur.

Güney duvar:

Diğer duvarlardan farklı olarak 6 sıra blok bulunur ve içerisinde 1.08 m. genişliğinde, 1.66 m. yüksekliğinde ve 0.75 m. derinliğinde kapı girişi vardır.

Kapının doğusunda 0.42 m. x 1.66 m. ölçülerinde ve batısında 0.40 m. x 1.66 m. ölçülerinde söveler yer alır. Duvarın altında 0.04 m. zemin bloğunun çıkıntısı bulunur. Bu çıkıntı kapının içinden de devam ederek eşik kısmını oluşturur.

1. Sıra: Doğu köşe bloğu 0.26 m. x 0.52 m., doğu söve, kapı aralığı, batı söve ve batı köşe bloğu 0.28 m. x 0.52 m.
2. Sıra: Doğu köşe bloğu 0.28 m. x 0.50 m., doğu söve, kapı aralığı, batı söve ve batı köşe bloğu 0.28 m. x 0.50 m.
3. Sıra: Doğu köşe bloğu 0.34 m. x 0.54 m., doğu söve bloğu, kapı aralığı, batı söve bloğu ve batı köşe bloğu 0.34 m. x 0.54 m.
4. Sıra: 0.50 m. x 2.49 m. ölçülerinde *lento* bloğu vardır.
5. Sıra: Son olarak 0.50 m. x 1.48 m. ölçülerinde doğu bloğu ve batı bloğu 0.50 m. x 0.96 m.

4. 2. 2. Asıl Mezar Odası

Kuzey-güney 2.43 m. doğu-batı 2.53 m. ölçülerinde ve 2.70 m. yüksekliğindeki asıl mezar odası (**Lev.LIIb**), ön odadan farklı olarak doğu ve batı sandukaların dışında güney duvarlarında da bir sandukaya sahiptir. Güney sanduka altı 0.50 m. yüksekliğinde, 0.16 m. kalınlığında ve 2.53 m. uzunluğunda bir blokla kapalıdır. 0.16 m. kalınlığındaki bu blok güney sandukadan 0.08 m. dışa çıkıntı yaparak doğu ve batı sandukaların güney uçlarına alttan destek sağlar (**Lev. LIIIa**). Güney sandukanın korkuluğu yan duvarlarda bulunan, yüksekliği 0.61 m. genişliği 0.07 m. olan boşluklara yerleştirilir. Odanın içerisinde kalan 4 adet zemin bloğu kuzey-güney doğrultulu yerleştirilmiştir. Doğudan batıya doğru sırasıyla 0.47 m., 0.77 m., 0.61 m. ve 0.60 m. genişlikte olup 1.83 m. uzunlukları vardır. Bu bloklara kuzeyde paralel şekilde uzanan zemin bloğu üzerinde iki oda arasındaki örgüsü bulunur. Bu zemin bloğunun kapı arasında kalan kısmı eşik olarak 0.04 m. yüksekliğinde çıkıntı yapar ve aynı çıkıntı duvar örgüsünün altında devam eder. Zemin bloklarına güneyde paralel olarak uzanan bir adet blok daha vardır. Fakat bu blok güney sandukanın kapalı olan alt kısmından dolayı ölçüleri alınamamaktadır. Odanın tavanında iki adet kiriş bloğu bulunur. Kuzeydeki kiriş bloğu 0.43 m. genişliğinde, 0.47 m. yüksekliğindedir. Güney kiriş bloğu ise 0.50 m. genişliğinde 0.47 m. yüksekliğindedir. Asıl mezar odasının tavanını örtmekte kullanılan kapama bloklarından kuzeydeki ve ortadaki yerinde yoktur.

Güneydeki ise *insitu* olarak yerindedir. Yerinde olmayan kapama bloklarından biri mezarın yaklaşık 10 m. kadar kuzey doğusundadır.

Kuzey duvar:

Asıl mezar odasına geçişi sağlayan kapının batı sövesi 0.33 m. x 1.67 m. olup sanduka hizasında 0.27 m. kadar 0.12,5 m. kalınlığında 0.03 m. derinliğinde sanduka yatağı geçirilmiştir. Sanduka yatağının yanından 0.61 m. yukarıya 0.07 m. genişliğinde 0.03 m. derinliğinde korkuluk kanalı bulunmaktadır. Doğu sövesi ise 0.34 m. x 1.67 m. ölçülerinde olup 0.12,5 m. x 0.26 m. kalınlığında sanduka yatağı geçirilmiştir. Sanduka yatağının hemen yanından 0.07 m. genişliğinde, 0.03 m. derinliğinde korkuluk kanalı bulunur.

1. Sıra: Batı köşe bloğu 0.30 m. x 0.48 m., batı söve bloğu, kapı aralığı, doğu söve bloğu ve doğu köşe bloğu 0.25 m. x 0.48 m.
2. Sıra: Batı köşe bloğu 0.47,5 m. x 0.26 m., batı söve bloğu, kapı aralığı, doğu söve bloğu ve doğu bloğu 0.28,5 m. x 0.47,5 m.
3. Sıra: Batı köşe bloğu 0.31 m. x 0.58 m., batı söve bloğu, kapı aralığı, doğu söve bloğu ve doğu köşe bloğu 0.38 m. x 0.59 m.
4. Sıra: 0.50 m. x 2.45 m. ölçülerinde *lento* bloğunun kapı içerisinde kalan kısmı alttan 0.04 m. derinliğinde ve kuzeye doğru 0.59 m. oyularak kanatlı kapının ön odaya taşmasını önleyecek çıkıntı oluşturulmuş.
5. Sıra: Batı bloğu 0.50 m. x 1.05 m. ve doğu bloğu 0.50 m. x 1.40 m.

Batı duvarı:

1. Sıra: Kapalı bölmeye yaslanan kısım 0.44 m. x 0.16 m., orta blok 0.44 m. x 0.83 m. ve kuzey blok 0.44 m. x 1 m.
2. Sıra: Güney köşe bloğu 0.50 m. x 0.52 m. ve Kuzey duvar 0.50 m. x 1.85 m.
3. Sıra: Güney köşe bloğu 0.48,5 m. x 1.40 m., orta blok 0.48,5 m. x 0.19 m. ve kuzey blok 0.48,5 m. x 0.90 m.
4. Sıra: Güney köşe bloğu 0.38,5 m. x 0.86 m., 2. blok 0.38,5 m. x 15 m., 3.blok 0.38,5 m. x 0.89 m. ve kuzey köşe bloğu 0.38.5 m. x 0.55 m.

5. Sıra: Güney köşe bloğu 0.22 m. x 0.32 m., orta blok 0.22 m. x 1.44 m. ve kuzey blok 0.22 m. x 0.96 m.
6. Sıra: Güney köşe bloğu 0.47 m. x 0.48 m., güney giriş bloğu 0.47 m. x 0.50 m., orta blok, 0.47 m. x 0.44 m. ve kuzey köşe bloğu 0.47 m. x 0.47 m.

Doğu duvar:

1. Sıra: Kuzey köşe bloğu 0.52 m. x 0.74 m., orta blok 0.52 m. x 1.08 m. ve güney köşe bloğu 0.52 m. x 0.60 m.
2. Sıra: Kuzey 0.50 m. x 1.82 m., 0.50 m. yüksekliğinde, 0.09 m. genişliğinde bir boşluk bulunur. Bu boşluğa güney sanduka korkuluğu geçirilmektedir. Güney köşe bloğu 0.50 m. x 0.47 m.
3. Sıra: Kuzey köşe bloğu 0.48,5 m. x 1.05 m., orta blok 0.48,5 m. x 0.25 m. ve güney köşe bloğu 0.48,5 m. x 1.16 m.
4. Sıra: Kuzey köşe bloğu 0.39 m. x 0.66 m., 2. sıra bloğu 0.39 m. x 1.04 m., 3. sıra bloğu 0.39 m. x 0.15 m. ve güney köşe bloğu 0.39 m. x 0.61 m.
5. Sıra: Kuzey köşe bloğu 0.22 m. x 1.24 m., orta blok 0.22 m. x 1.01 m. ve güney köşe bloğu güney duvar 6. sıra doğu köşe bloğu ile bütün olup iki duvar bu blokla birbirine kilitlenmiştir. Bloğun yüksekliği 0.22 m. olup 0.21 m. olan kısmı doğu duvar içerisinde.
6. Kuzey köşe bloğu 0.52 m. x 0.46 m., kuzey giriş bloğu 0.43 m. x 0.43 m., orta blok 0.51 m. x 0.45 m., güney giriş bloğu 0.48 m. x 0.45 m. ve güney köşe bloğu 0.52 m. x 0.45 m.

Güney duvar:

Duvarda bulunan sandukanın alt kısmı kapalı olduğundan duvar içerisindeki iki bloğun ölçüleri alınamamaktadır. Bu sebeple sandukanın altını kapatan bloğun ölçüleri 1. sıra olarak verildi.

1. Sıra: Doğu köşe bloğu 0.50 m. x 0.10 m., orta blok 0.50 m. x 2.10 m. ve batı köşe bloğu 0.50 m. x 0.20 m. ölçülerindedir. Her iki köşe bloğunun üzerine güney duvar üzerindeki 2.40 m. uzunluğundaki sanduka yatağı oturtulmuştur.

2. Sıra: Doğu köşe bloğu 0.47 m. x 1.20 m. ve batı köşe bloğu 0.47 m. x 1.20 m.
3. Sıra: Doğu köşe bloğu 0.47,5 m. x 0.96 m., orta blok 0.47,5 m. x 0.36 m. ve batı köşe bloğu 0.47,5 m. x 1.17 m.
4. Sıra: Doğu köşe bloğu 0.39,5 m. x 0.65,5 m., 2. sıra bloğu 0.39,5 m. x 0.94 m., 3. sıra bloğu 0.39,5 m. x 0.21 m. ve batı köşe bloğu 0.39,5 m. x 0.66 m.
5. Sıra: Doğu köşede, doğu duvar 6. sıra bloğunun 0.07 m. genişliğinde 0.22 m. yüksekliğinde iki duvarı kilitleyen blok, orta blok 0.22 m. x 1.06 m. ve batı köşe bloğu 0.22 m. x 1.28 m.
6. Sıra: Doğu köşe bloğu 0.48 m. x 1.54 m. ve batı köşe bloğu 0.48 m. x 0.86 m.

4. 2. 3. Plan Tipi

Ön oda ve asıl mezar odası olarak iki bölümden oluşan mezar yapısı (**Lev. LIIIb**) kuzey-güney doğrultuda ana kaya üzerine inşa edilmiş. Kuzey cepheden girişi sağlanan yapının ön odasında doğu ve batı duvarlarında birer sanduka, asıl mezar odasında ise doğu, batı ve güney duvarlarında olmak üzere üç adet sanduka yer alır. Mezar yapısının kazı ve çizimleri 1905 yılında Halil Edhem Bey tarafından yapılmıştır²³⁷.

Plan tipi açısından Karia Bölgesi'nde bugüne kadar bulunmuş M.Ö. 4. yüzyıl mezar yapıları arasında en yakın plan tipi (YOM-06)²³⁸ olarak adlandırdığımız, Milas'ta bir okulun bahçesinde bulunan mezar yapısıdır. Bahsettiğimiz mezar malzemesi mermer olup, ön ve arka odaların yan duvarlarında birer sanduka yer alır²³⁹. Aynı dönem içerisinde bir örnek Orthosia'daki (YOM-09)²⁴⁰ mezarıdır. Alabanda mezarı gibi iki odalı olup ön odası sanduka yerleştirilemeyecek kadar küçüktür. Arka oda içerisinde üç duvarında da sanduka bulunması ile benzer yan duvarlardaki sandukaların arka duvara kadar uzanarak arka duvardaki sandukayı kısa tutması yönünden farklılık gösterir²⁴¹. Alinda'da Özkaya-San tarafından MM4 olarak adlandırılan (YOM-03)²⁴² mezar yapısı

²³⁷ Edhem Bey 1906, 422, (fig. 13), Edhem Bey'in yaptığı kesit çizimlerinde bazı hatalar gözlemlenmesi sebebiyle yapının çizimleri yeniden yapılmıştır.

²³⁸ Akarca 1952, 367-385, (Lev.XXXIXa – Xla), (lev. LXXV), Milas Orta Okul Yeraltı Oda Mezarı.

²³⁹ Akarca 1952, 368, (lev. LXXV)

²⁴⁰ Henry 2009, 251-253, (fig. 35), (Lev. XLIIa), Mezar Orthosia tiyatrosunun birkaç yüz metre kuzeydoğusunda yer alır. Henry 2009, 251-253, (fig. 35).

²⁴¹ Henry 2009, 105, (fig. 34)

²⁴² Özkaya – San 2000, 182. Alinda – Tekeler karayolu üzerinde, su kemerinin 700 m. batısındaki kayalık alanda yer alır.

bu plan tipinde olsa da Hellenistik Dönem'e M.Ö. 3.-2. yüzyıla ait geç bir örnektir. (YOM-03) yapısında farklı olarak, *dromosu* bölümü görülür. Ön odasında sanduka bulunmazken, arka oda Alabanda mezarıyla aynı sanduka düzenini gösterir²⁴³. Bu odada farklı olan ise sadece arka duvardaki niştir²⁴⁴. Labraunda kutsal alanın kuzeyindeki temenos duvarı içerisine yer alan ve Idrieus'a atfedilen mezar yapısı da plan açısından benzer. Asıl mezar odasında yan ve arka duvarlara yaslandırılmış üç adet lahit ile ön odanın yan duvarlarında yer alan *klineler* daha geç dönemde eklenmiş olsa da plan açısından Alabanda örneğine benzer. Teke Kale'deki (YOM-10)'de²⁴⁵ iki odalı olup plan açısından benzerlik gösteren örneklerdendir²⁴⁶. Muğla İli, Beçin (Mutluca) beldesi, Kepezaltı mevkiinde 1334 nolu parselde bir evin foseptik çukuru kazısı sırasında açığa çıkarılan (YOM-4) olarak isimlendirdiğimiz mezar yapısı da iki odalıdır. Ön oda dar tutularak herhangi bir defin yeri bulunmaz. Asıl mezar odası ön odaya göre daha geniş tutulmuş ve defin yeri olarak Alabanda örneği ile birebir benzerlik gösteren bir örnektir²⁴⁷.

4. 2. 4. Malzeme ve İşçilik

Mezar yapısı son derece muazzam bir işçilik örneği göstermektedir. Yapının duvarları zemin bloklarının üzerinde yükseltilmiştir. Ancak ön odada kuzeydeki giriş kapısındaki sövelerin altı hariç, tüm duvar yapılarının altında bir yükselti bulunur. Bu yükselti ön odada doğu ve batı duvarlarında 0.02 m. iken odanın güney duvarı ve asıl mezar odasını oluşturan duvarların altında 0.04 m. yüksekliğindedir. Bu uygulamadan da anlaşıldığı üzere yapının daha önceden zemin blokları üzerinde tasarlanmış olup daha sonradan duvarlar yükseltilmiştir.

Alabanda oda mezarında kullanılan bazı bloklar devasa boyutlardadır. Yapı malzemesi olarak kullanılan *gnays* bloklar bölge genelinde görülen yerel ana kaya türüdür. Dolayısıyla mezar yapısında kullanılan *gnays* bloklarda Alabanda'nın yaslanmış olduğu tepelerdeki kayalıklardan taşınmış olmalıdır. Yapının duvarlarında kullanılan bloklar genellikle iri tanecikli *gnays* bloklarken, daha büyük boyutlu olan

²⁴³ Kızıl 1995, Çizim-1, s. 261. (Lev.XXXVa).

²⁴⁴ Özkaya-San 2000, 181–183 (çiz. 1), Henry 2009, s.105, fig. 34.

²⁴⁵ Öncü 2006, 159, Çizim-2; Henry 2009, 260. (Teke Kale T02, fig. 161.162.163),

²⁴⁶ Paton-Myres 1896, 288–259. (fig. 38).

²⁴⁷ Kızıl 1995, 255 – 260, Çizim-1, Henry 2009, 105, fig. 34.

zemin blokları, söve blokları, giriş blokları ve kapama bloklarında çok ince taneli *gnays* bloklar kullanılmıştır. Yapıyı inşa eden taş ustaları mezarda kullanılan *gnays* blokları işlemede oldukça zahmet çekmiş olmalıdırlar, çünkü *gnays* taşı mermer gibi, sert fakat istenilen biçimi daha iyi koruyamayan, işlenirken pul pul dökülen ve çatlama olasılığı bulunan bir kayadır.

Alabanda oda mezarında kullanılan düzgün işlenmiş blokların şekillendirilmesinde belirli aletler kullanılmıştır. Mezar yapısının duvarlarında binlerce nokta şeklinde sivri uçlu alet izleri görülmektedir (**Lev.LIVa**). Sivri uçlar, sapsız, elle kavranarak blok üzerine belli bir açıyla tutularak çekiçe vurulan aletlerdir. Sivri uçlu aletler, saplı ve sapsız olarak iki gruba ayrılır. Sapsız olanlar murç ya da nokta olarak anılır. Saplıların başında ise sivri uçlu çekiç gelmektedir. Sivri uçlular; dikey veya yatık olarak başlıca iki şekilde kullanılır. Yatay tutularak kullanıldığında blok üzerinde kısa düzgün olmayan ince çizgiler şeklinde, blok üzerine dik şekilde tutularak vurulduğunda ise bırakmış olduğu iz ince nokta kümecikleri şeklindedir²⁴⁸. Alabanda yeraltı oda mezarında kullanılan bloklarda ise binlerce nokta görülmektedir. Bu noktalardan blokları düzeltme sırasında sivri uçlu aletlerin kullanıldığı anlaşılır. Nokta sayısının çokluğu sebebiyle bu yapı duvarlarında daha seri kullanım sağlayan sivri uçlu çekiç kullanılmış olması muhtemeldir.

Malzeme olarak çok kaliteli ince işçilik gösteren, düzgün kesilmiş, çeşitli boyutlarda dikdörtgen *gnays* bloklar kullanılmıştır. Mezarın işlevine yönelik olarak yapının dış yüzeyi kabaca işlendiği görülür. Çeşitli boy ve genişlikte, herhangi bir örgü düzenine bağlı kalmadan ve kenet kullanılmadan örülmüş bir duvar yapısı vardır. Duvar kalınlığı ön cephede 0.60 m. yan duvarlar 0.45 m.'dir. Kapı bulunan kuzey duvarlarda sandukalar duvara açılan 0.03 m. derinliğindeki kanallara geçirilmiş, doğu, batı ve asıl mezar odasının güney duvarlarında ise duvar sırası gibi organik bağlantı vardır. Bu sebepten dolayı doğu batı ve asıl mezar odasının güney duvarında duvar sırası sandukalarla birlikte 7 sıra blokla yükseltilmişken, ön oda kuzey duvarda 6 sıra, iki odayı ayıran duvarda ise 5 sıra blok bulunur. Sanduka ile birlikte yerden 3. sıra duvar sıraları 0.07 m. içe çıkıntı yaparak sandukaların korkulukları ile aynı seviyeye ulaşır. Buradan da sandukaların üstlerinin kapatıldığı anlaşılır. Sanduka korkulukları ön odanın

²⁴⁸Bingöl 2004, 108 – 116; Tomlinson 2003, 25 -27; Beck 1988, 56 -59.

kuzey ve güney duvarlarına, asıl mezar odasında ise kuzey duvarına açılan nişlere ve güney sandukanın altındaki geniş kapama bloğunun üzerine yerleştirilmiştir.

Duvar örgüsünde çeşitli örgü teknikleri gözlenir. Ön odada, giriş kapısının da bulunduğu kuzey duvarındaki kapının her iki sövesinde, *lento* bloğunda ve bazı sıra bloklarında kilitleme tekniği (**Lev.LIVb-c-d-e**) bulunur. Kuzey ve doğu duvarlarının kesiştiği 6. sıradaki köşe bloğu ve asıl mezar odasında doğu ve güney duvarların kesiştiği 6. sıradaki köşe bloğu bütün olarak yerleştirilerek köşeleri kilitlemiştir.

Bahsettiğimiz bu kilitleme sistemi ne Alabanda içerisinde inşa edilmiş herhangi bir yapıda ne de kenti çevreleyen sur sisteminde görülür. Karadağ olarak bilinen kentin yaslandığı tepelerde bulunan sur sisteminde mezar yapısında görülen bu kilitleme sistemi görülebilmektedir (**Lev.LVa-b**). Aynı zamanda antik kentin yukarısındaki Karadağ'ın zirvesinde bulduğumuz iki adet yeraltı oda mezarı plan olarak biraz farklı olsa da, malzeme ve işçilik açısından birebir aynıdır.

Bölge genelinde yayını yapılmış bazı mezar yapıların da benzer malzeme ve mimari tekniklere sahip oldukları görülür. Milas'ın Alaçam köyünün kuzeydoğusundaki Manastır Dağı'nın doğu yamacında yer alan Alaçam Mezarı'nda (YOM-01)²⁴⁹ mezar odasına giriş sağlayan kapının üzerinde ve güney duvarında kilitleme tekniği ile örülmüş duvar örgüsü bulunur. "II" şeklinde plana sahip olan sandukalar kuzey duvar içerisine monta edilmiştir. Yapı malzemesi olarak kireçtaşı kullanılsa da duvar işçiliği açısından Alabanda örneğine benzerlik gösterir. Alaçam (YOM-02)²⁵⁰ olarak adlandırdığımız ve (YOM-1)'in yaklaşık 250 m. kuzey doğusunda yer alır. Üst örtüsü bakımından farklılık gösterse de kilitleme sistemi ile örülmüş duvar örgüsü açısından Alabanda örneğiyle benzerlik taşımaktadır. Aydın ili Yenipazar ilçesine 5 km. uzaklıktaki Donduran köyü sınırları içerisinde yer alan Orthosia Mezarı'nın (YOM-09)²⁵¹ asıl mezar odasına geçişi sağlayan kapının *lentosunda* ve *lento* üzerindeki bazı bloklarda kilitleme sistemi görülür. Defin işlemi olarak kullanılan sandukalar da Alabanda örneğiyle benzeşir. Tek fark ise Alabanda örneğinde arka sanduka uzun yan sandukalar kısa tutulmuşken bu örnekte yan sandukalar uzun arka sanduka kısa tutulmuştur.

²⁴⁹ Henry 2009, 197–199, (fig. 35).

²⁵⁰ Henry 2009, 199–201, (fig. 65–66).

²⁵¹ Henry 2009, 254 – 255, fig. 35.

Muğla ili, Beçin (Mutluca) beldesi, Kepezaltı mevkiinde yer alan Beçin Mezarı (YOM-04)²⁵² örneklerinde yukarıda da bahsettiğimiz duvar örgüsündeki kilitleme sistemi uygulanmış, özellikle sanduka tipindeki benzerlik ile Alabanda mezar sandukaları birebir benzerlik gösterir. Farklı olarak ise Beçin örneğinde malzeme olarak mavi damarlı Sodra Dağı mermeri kullanılmış olmasıdır. Alabanda'nın doğusunda Kabataş köyü yolu üzerinde bulunan Tepecik Tümülüsü'nü (TM-01) mimari olarak iki farklı evreye ayrılmak mümkündür. İlk evrede, yapının asıl mezar odası ve antre kısımlarında çok ince taneli gnays bloklarla muazzam bir işçilik söz konusudur. İkinci evresi ise sundurma bölümünde farklı bir işçilikle tıpkı Alabanda mezarında olduğu gibi düzgün kesilmiş gnays bloklarda kilitleme tekniği görülmektedir.

Bozdoğan ile Kavaklı arasında, *Harpagos* ve *Marsyas* vadileri arasındaki geçişe hâkim alandaki kalenin doğusunda yer alan Altıntaş Tümülüsü (TM-03)²⁵³ yerel şist ile inşa edilmiştir. Asıl mezar odasında bulunan sandukaların duvar örgüsüne organik bağı ve sanduka başlarının tıpkı Alabanda mezarında olduğu gibi duvara monte edilmiştir. Aydın ili Sultanhisar ilçesinin Kavaklı köyü merkezinde, bir kahvehanenin altında bulunan Kavaklı Tümülüsü'nün (TM-08)²⁵⁴ yapı malzemesi olarak gnays blokları kullanılmıştır. Defin şekli olarak kullanılan sandukaların uç kısımlarının duvara monte edilmesi ve sandukaların duvar kısımlarında, korkuluk seviyesindeki blokların içeriye çekilerek oluşturulmuş çıkıntısıyla bire bir Alabanda mezarındaki sanduka işçiliği ile aynıdır. Aydın ili Sultanhisar ilçesinin Kavaklı köyünün 500 m. doğusundaki Sultanlar Tepesi denilen mevkide yer alan Kavaklı Sultanlar Tepesi Tümülüsü'nde (TM-09)²⁵⁵ yapı malzemesi olarak gnays bloklar kullanılmış ve sanduka işçiliği açısından Alabanda mezarı sandukaları ile birebir benzerlik göstermektedir. Söz konusu örnekler dışında, Alabanda antik kentinin güneyindeki Karadağ'ın zirvesinde yan yana bulunan üç adet yeraltı oda mezar yapısı da yapı malzemesi olarak yerel ana kaya olan gnays bloklar kullanılmıştır. Bu mezarların ikisinde de duvar işçiliğinde kilitleme sistemi görülür. İşçilik açısından Alabanda mezarı ile birebir benzerlik göstermektedirler. Söz konusu mezarlar Karadağ'ın zirvesinden geçen Erken Klasik Dönem surlarının yaklaşık 6–7 m. kuzeyinde yer alırlar. Sur yapımında kullanılan bloklarda da mezar işçiliğinde

²⁵² Kızıl 1995, 255–260; Akarca 1971, 3–37; Henry 2005, 58, (pl. 48).

²⁵³ Paton 1900, 66 – 67; Henry 2005, pl.40; Henry 2009, 206 – 207, fig.28 - 32.

²⁵⁴ Henry 2005, 205–206, (pl. 208); Henry 2009, fig. 32; Paton 1900, 67;

²⁵⁵ Henry 2005, 206–207, (pl. 210).

bahsettiğimiz kilitleme sistemi yaygın olarak gözlemlenmektedir. Karia Bölgesi'nin genelinden ele aldığımız bu mezar yapıları Alabanda mezarı ile malzeme ve işçilik yönünden benzerlik gösteren ve M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenmiş bazı örneklerdir.

4. 2. 5. Kapılar

Mezara giriş kuzey cepheden sağlanır. Giriş 1.67 m. yüksekliğinde, 1.06 m. genişliğinde olup dıştan 0.14 m. kalınlığındaki iki parça *gnays* blokla kapatılmıştır (**Lev.LVc**). Bu *gnays* kapı bloğunun biri şu an yerinde değildir.

Asıl mezar odasına geçiş 0.74 m. kalınlığında bir duvar içerisine yerleştirilmiş 1.73 m. x 1.03 m. ölçülerindeki çift kanatlı bir kapı ile sağlanır (**Lev.XVIIIa**). Kapı girişinde 0.04 m. yüksekliğinde, 0.16 m. kalınlığında ve 1.03 m. uzunluğunda bir eşik bulunur. Kapının üst kısmında doğu ve batı köşelerde 0.05 m. derinliğinde, 0.10 m. çapında dairesel mil yuvaları (**Lev.LVIb-c**), kapı zemininde ise 0.12 m. x 0.11 m. ölçülerinde dörtgen kapı yuvaları bulunur. Buradan da asıl mezar odası girişinin de iki kanatlı olduğu anlaşılır. Halil Edhem Bey mezarın mermer kapı kanadından birini köydeki bir evin duvarında gördüğünü söyler²⁵⁶.

Söz konusu kapı; Tiyatroda kurtarma kazısı yürüten Aydın Müzesi tarafından yapılan çalışmalarda sahne binası üzerinde yer alan bir köy evinin yıkımı sırasında zemin seviyesinde sekiz parça halinde bulunmuş ve aynı ekip tarafından restorasyonu yapılmıştır. Üst panelinin alt kesimleri hizasında kırık olan mermer mezar kapısı 1.12 m. yüksekliğinde ve 0.57 m. genişliğindedir (**Lev.LVIIa**). Kalınlığı sağ kenarda 0.07 m. olarak ölçülürken söve profilinin olduğu sol kenara doğru orta bölümden başlayıp genişleyerek 0.10,5 m. ölçülerine ulaşmaktadır. Kapı ön yüzde, dört tarafından çevrelenmiş alt ve üstte olmak üzere iki düz panele sahiptir. Alt panel genişliği 0.41 m. ve yüksekliği ise 0.55 m.'dir. Üst panel genişliği 0.41 m. olup kırık olması sebebiyle yüksekliği anlaşılamamaktadır. Panelleri çevreleyen, ortalama çapları 0.03 m. olan kabara motiflerinin başlarında da işlendiği, dikey bantlardan solda yer alan 0.5,8 m., sağda yer alan 0.5,5 m. genişliğinde; yatay bantlardan altta yer alan 0.21 m., ortada yer alan 0.20,5 m. yüksekliğindedir. Kapının sol kenarında 0.10,5 m. ölçülerinde çapa sahip yarım daire söve profili yer alır. Kapının alt kenarı boyunca uzanan 0.47,5 m.

²⁵⁶ Edhem Bey 1906, 422 – 431.

uzunluğunda, 0.01,6 m. yüksekliğinde ve 0.01,7 m. derinliğe sahip olan profilin, bu kesimde, üzerine bindiği eşik yuvasını karşıladığı anlaşılmaktadır. Bu hattın sonunda yer alan yarım daire profilli sövenin alt kısmında, eşik üzerindeki zıvana yuvasına geçen 0.08 m. çapında ve 0.01,6 m. korunmuş yüksekliğe sahip zıvana izlenebilmektedir. Kapının sağ kenarının yan yüzünde, dikey hat boyunca uzanan 0.03 m. genişliğinde, 0.01,8 m. derinliğe sahip bir diğer geçme profili mevcuttur. Eserin arka yüzünde ise herhangi bir bezeme bulunmamaktadır.

Kapı özellikle sol altta yer alan zıvanadan anlaşıldığı üzere eksenal açılımlıdır. Ait olduğu mezarda odanın iç kısmına açıldığı anlaşılr. Bu da Alabanda mezarında asıl mezar odasına geçişi sağlayan kapı aralığı ile uyumaktadır. Alabanda mezarının yapı malzemesinde tamamıyla *gnays* taşı kullanılmıştır. Mezar giriş kapısında da iki adet *gnays* blok bulunur. Bunlardan biri *insitu* konumdadır. Ancak kapanış tekniği olarak sürgü kapı tekniği görülür. Kapıyı oluşturan bloklar *lentonun* dışa çıkıntı yapması ve kapı bloklarının içerisine sürülmesi için bu çıkıntı içerisine bir kanal oyulmuştur. İki odayı ayıran kapı aralığında ise farklı bir sistem görülür. Kapı eşiği zemin bloğunun tıraşlanması ile oluşturulmuş ve girişin kuzeyinde 0.16 m. genişliğinde 0.04 m. yüksekliğinde bir eşik çıkıntısı vardır. Eşiğin her iki yanında iki adet zıvana yuvası bulunur. *Lento* bloğu da 0.04 m. oyularak kuzey kesimde bir çıkıntı oluşturur. Kapının üst bloğunu oluşturan *lentoda* da her iki yanda 0.10 m. çapında ve 0.05 m. derinliğinde zıvana yuvaları vardır. Bu yuvalardan batı zıvana deliği içerisine bir parça bronz zıvana parçasından yuvaların içerisine bronz eklentinin olduğu anlaşılr. Kuzeydeki kapı eşiği ve *lento* çıkıntılarından ve söz konusu zıvana deliklerinden kapının asıl mezar odası içerisine açıldığı anlaşılr²⁵⁷.

Kapının ön yüzündeki paneller üzerinde bulunan kabara motiflerinin başları ve arada kalan panellerden anlaşıldığı üzere kapı bloğunun ahşap mimariden etkilenerek yapıldığı anlaşılmaktadır. Kabaralar ahşap mimaride kapıyı oluşturan ahşap parçaların birbirine tutturulmasını sağlayan çivileri temsil etmektedir²⁵⁸. Karia Bölgesin'deki en güzel örnekler M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenen (YOM-04)²⁵⁹ ve (YOM-06)²⁶⁰ yeraltı oda mezarlarına ait olan kapılardır. Bölge içerisinde benzer kapı örnekleri Kaunos'taki

²⁵⁷ Öncü 2006, 213 – 218.

²⁵⁸ Roos 1972, 84.

²⁵⁹ Kızıl 1995, 262, çizim -2. (Lev.XXXVIIb).

²⁶⁰ Akarca 1952, 389, Lev. LXXV – LXXVII. (Lev. XLb).

tapınak tipli kaya mezarlarında görülür. Fakat kaya mezarlarında görülen kapılar ahşap öykünmesi olsa da işlevsellik açısından düşünüldüğünde açılıp kapanmamaktadır. Likya anıt mezar mimarisinde de ahşaptan öykünme kapılar görülmektedir. Bu tarz kapılara tümülüsler, yeraltı oda mezarları, anıt mezarlar ve kaya mezarlarında sıklıkla karşılaşılmaktadır. Ancak çeşitli sebeplerden dolayı çok azı ele geçirilebilmiştir. Söz konusu bu veriler ahşaptan öykünme taş kapı geleneği M.Ö. 4. yüzyıl mezar geleneğinin ortak özelliği olduğunu işaret etmektedir²⁶¹.

Halil Edhem Bey'in bahsettiği kapının Alabanda yeraltı oda mezarına ait olup olmadığı bir muamma olsa da ölçüleri ve işlevsel özellikleriyle yeraltı oda mezarına uygundur. Alabanda'nın doğusunda yer alan Tepecik tümülüsü tamamen *gnays* bloklarla yapılmış olsa da asıl mezar odasındaki kapısı mermerdir. Bu açıdan söz konusu kapının Alabanda yeraltı oda mezarına ait olma olasılığı yüksektir; ancak ilerleyen zamanlarda Karadağ'ın tepesindeki mezar yapılarının kazısı yapıldığında kesin olarak anlaşılabilecektir.

4. 2. 6. Tavan Kirişleri

Mezar yapısının tavanını oluşturan taş kiriş blokları ahşap mimari alışkanlıklardan esinlenerek ortaya çıkmış ve Karia Bölgesi'nde Geç Arkaik Dönem'den Hellenistik Dönem başlarına kadar uzanan zaman dilimini kapsayan bir kullanım görmüştür. Özellikle M.Ö. 4. yüzyılda zirve yapan bu uygulama M.Ö. 3. yüzyıl başlarına kadar yaygın olarak kullanılmış ve daha sonra bu yaygın uygulama yerini beşik tonozla bırakmıştır²⁶².

Ön odanın üzerini kapatan bir adet kiriş bloğunun, 0.42 m. yüksekliğinde ve 0.52 m. genişliğinde kuzey ve güney duvarlardan 0.64 m. uzaklıklarla tam ortaya denk gelecek şekilde yerleştirilmiş (**Lev.LVIIb**). Asıl mezar odasında bu kirişlerden iki adet bulunur. Kuzey kiriş 0.46 m. yüksekliğinde, 0.41 m. genişliğinde, güney kiriş ise 0.46 m. yüksekliğinde, 0.48 m. genişliğinde (**Lev.LVIIIa**) olup duvarlara olan uzaklıkları ve bloklar arasındaki kiriş mesafeleri 0.51 m. olarak yerleştirilmiştir.

Karia Bölgesi genelinde yaygın olarak görülen taş kiriş uygulaması, birçok tümülüs ve yeraltı oda mezarında kullanılmıştır. Örnek olarak, şu ana kadar ortaya

²⁶¹ Henry 2010, 2- 7.

²⁶² Henry 2010, 19.

çıkarılmış ve yayını yapılan en erken mezar yapıları kuzeydoğu Karia'daki *Harpagos* vadisindeki Harpasa (TM-05) ve (TM-06)²⁶³ olarak adlandırdığımız tümülüs yapılarında görülür. Bozdoğan ile Kavaklı arasında, *Harpagos* ve *Marsyas* vadileri arasındaki geçişe hâkim alandaki kalenin doğusunda yer alan Altıntaş (TM-03)²⁶⁴ Tümülüsü'nün de asıl mezar odası bölümünde kapı girişine paralel şekilde iki adet taş kiriş bulunur. Bu yapı M.Ö. 4. yüzyılın ortalarından M.Ö. 3. yüzyılın başlarına tarihlenir²⁶⁵. Hyllarima antik kenti tiyatro yapısının 120 m. güneydoğusunda yer alan Hyllarima (TM-07)²⁶⁶ Tümülüsü'nün koridor kısmında bir adet ve asıl mezar odasında dört adet olmak üzere toplamda beş adet kiriş blok bulunmaktadır. Aydın ili Sultanhisar ilçesinin Kavaklı köyü merkezinde, bir kahvehanenin altında bulun Kavaklı (TM-08)²⁶⁷ ile Kavaklı köyünün 500 m. doğusundaki Sultanlar Tepesi denilen mevkide yer alan Kavaklı Sultanlar Tepesi (TM-09)²⁶⁸ Tümülüsleri'nin asıl mezar odalarında ikişer adet taş kiriş bloğu bulunmaktadır. Bunlardan (TM-08)'in kiriş bloklarının yan kısımları alttan yukarıya doğru içe geçecek şekilde tıraşlanıp "T" şekli verilerek hareketlilik sağlanmıştır. Madran Dağı, Mutat Tepesi'nde, sık ağaçlarla kaplı ormanlık alanda doruğun kuzey kesiminde yer alan Murat Tepesi (TM-10)²⁶⁹ Tümülüsü kirişli tavan örtüsüne sahip tümülüs örneklerindendir. Milas'ın Alaçam köyünün kuzeydoğusundaki Manastır Dağı'nın doğu yamacında yer alan Alaçam (YOM-01)'de kuzey-güney yönünde uzanan mezarda, giriş kapısına dik olarak yerleştirilmiş 3 adet taş kiriş bulunur. Bu mezar yapısı da M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenmektedir²⁷⁰. Muğla ili, Beçin (Mutluca) beldesi, Kepezaltı mevkiinde yer alan Beçin (YOM-04)²⁷¹ iki odalı olup ön oda dar ve küçük tutulduğu için kiriş uygulaması bulunmamaktadır. Asıl mezar odası ise kuzey-güney yönde uzanmış mezar yapısında doğu-batı doğrultulu iki adet taş kiriş bulunur. Mylasa ile Labraunda arasındaki kutsal yolun kenarında, doğal bir tepenin en üstünde yer alan Labraunda (YOM-05)²⁷² örneğinin yapı malzemesi mermer olup mezar odasında kapı girişine dik olarak kuzey-güney doğrultuda yerleştirilmiş iki adet kiriş

²⁶³ Henry 2005, pl. 156 – 157; Henry 2009, fig. 28 – 32.

²⁶⁴ Paton 1900, 65. (fig. 2–3).

²⁶⁵ Paton 1900, 66 – 67; Henry 2005, 206 – 207, pl. 39 – 42; Henry 2009, 206 – 208, fig. 32.

²⁶⁶ Henry 2005, 164 – 165.

²⁶⁷ Paton 1900, 67; Henry 2005, 205 – 206.

²⁶⁸ Çörtük 2007, 40 – 42; Paton 1900, 67; Henry 2005, 206 – 207.

²⁶⁹ Diler 1997, 412, (res. 10–11).

²⁷⁰ Henry 2009, 197 – 199, fig. 64.

²⁷¹ Kızıl 1995, 255–271, (çiz. 2); Henry 2005, 58 - 59, (pl. 49).

²⁷² Henry 2009, 235, (fig. 116–117); Henry 2010, 99 – 101.

bloğu bulunan M.Ö. 4. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen mezarlardandır. Muğla ili kent merkezindeki bir okulun bahçesinde ortaya çıkarılan Mylasa (YOM-06) hiç soyulmadan ele geçirilmiş olması açısından büyük önem taşımaktadır. Tamamıyla beyaz ve mavi damarlı Sodra Dağı mermerinden yapılmış olan mezarın ön ve asıl mezar odasında kapı girişine dik bir şekilde uzanan ikişer adet profilli giriş bloğu bulunur. Mezarda en erken buluntu olarak İskender sikkesi ele geçirilmiş olması sebebiyle Erken Hellenistik örneklerden biri olduğu anlaşılr²⁷³. Milas'ta Sodra Dağı eteklerinde, Damlacık'ta yer alan bir tarlada açığa çıkarılan Mylasa (YOM-07)²⁷⁴ yapısı da Sodra mermerinden yapılmış olup mezar odasında kapı girişine dik olarak profilsiz olarak 3 adet giriş bloğu bulunmaktadır. Mezar yapısı Mylasa bölgesindeki diğer örneklerde olduğu gibi M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenir. Mylasa yakınlarında bulunan Mylasa (YOM-08)²⁷⁵ yapısının ön odasında 1 adet, asıl mezar odasında 2 adet profilli giriş bloğu bulunan mezar yapısı M.Ö. 4. yüzyılın ortalarına tarihlenir. Orthosia kentinin güneybatısındaki zirve üzerinde yer alan Orthosia (YOM-09) mezarında yapı malzemesi olarak kireç taşı kullanılmış ve asıl mezar odasında kapı girişine dik uzanan 3 adet giriş bloğu yer alır. Teke Kale'nin yer aldığı tepenin batı yamacında yer alan (YOM-10) yapısı yapı malzemesi olarak şist taşından bloklarla inşa edilmiştir. Asıl mezar odasında kapı girişine dik uzanan profilsiz iki adet giriş bloğu bulunur ve yapı M.Ö. 4. yüzyıla tarihlenir²⁷⁶. Alabanda'nın güney batısında yer alan Karadağ'ın zirvesinde bulunan yapı malzemesi olarak *gnays* blokların kullanıldığı mezar yapılarından biri kuzey-güney doğrultulu yerleştirilmiş ve iki odalı olmasına rağmen ön odasının tavanında giriş bloğu bulunmazken, asıl mezar odasında kapı girişine paralel doğu-batı doğrultulu 2 adet giriş bloğu bulunmaktadır. Bir diğer örnek de doğu-batı doğrultulu uzanan yapıyı üç odası olup sadece asıl mezar odasında kapı girişine paralel kuzey-güney doğrultulu yerleştirilmiş iki adet giriş bloğu yer alır.

Örnek verdiğimiz bu mezar yapılarının hepsinde, taş girişler üzerini kapattığı odanın dar kısımlarına yerleştirilmişken, sadece Alabanda yeraltı oda mezarında geniş kısma uzatılmıştır. Neden böyle bir uygulamaya gidildiğini şu an bilemiyoruz. Söz konusu yeraltı oda mezarlarında üst örtünün taşıdığı toprak yapısı bir tümülüs yapısı kadar fazla olmayıp ortalama 1-1.5 m. toprak ile kapatılmaktadır. Bu nedenle sözünü

²⁷³ Akarca 1952, 367 – 371, Lev. LXXV.

²⁷⁴ Akarca 1952, 371–372, Lev. LXXVIII.

²⁷⁵ Henry 2005, 251–253, (lev. 259).

²⁷⁶ Öncü 2009, 153 – 154, res. 15; Henry 2009, 260, XVIb.

ettiğimiz mezar yapılarında kullanılan kiriş blokları taşıyıcı olarak kullanılmaktan daha çok ahşap mimari öykünmesi ile yapılmış örneklerdir. Dolayısıyla Alabanda mezarında bu tarz bir uygulamaya gidilmesinin sebebi, kullanılan taş kirişlerin de taşıyıcı katkısına güvenilmesindendir. Bu sebeple yapının dar kısımları yerine geniş kısımlarına devasa taş kiriş ve kapama blokları ile kapatılmıştır.

4. 2. 7. Üst Örtüsü

Üst örtüyü kapatmakta kullanılan taş kirişlerin üzeri uzun ve geniş gnays bloklarla (**Lev.LVIIIb**) örtülüdür. Ön odanın üzerini kapatan bloklardan kuzeydeki blok, 2.90 m. uzunluğunda ve 1.04 m. genişliğinde *insitu* şekilde bulunmuştur. Güneydeki blok ise 2.80 m. uzunluğunda, 1.00 m. genişliğinde olup batıya doğru kaydırıldığından bir açıklık bulunmaktadır. Asıl mezar odası üzerini kapatan bloklardan ikisi eksiktir. Güneydeki blok ise *insitu* olarak yerinde bulunmaktadır. Bu blok 3.12 m. uzunluğunda olup üzerinde, mezar yapısının üzerine inşa edilmiş geç dönem yapısının kalıntısı olduğundan bloğun kalınlığı bilinmemektedir.

Geç dönemde yapının üzerine yapılmış olan inşa faaliyeti sebebiyle, üst örtüyü oluşturan kapama bloklarının üzerinde devam eden başka bir uygulamanın olup olmadığı konusunda bir bilgiye ulaşılamadı. Bölge genelindeki benzer mezar yapılarına bakıldığında da bu üst yapı uygulaması konusunda sadece Teke Kale (YOM-10) örneğinde kapama bloklarının üzerinde yine kapama blokları gibi uzun dikdörtgen bloklarla oluşturulan bir piramidal görüntü söz konusudur. Paton ve Myres'e göre²⁷⁷ bu örnek küçük bir piramidi andırıyordu. Dinsmoor, M.Ö. 4. yüzyılda mezar mimarisine yeni bir unsur olarak, tipik Tapınak üzerine Mısır Piramidi'nin eklendiğini ve bu uygulamanın ilk kez Knidos'taki aslanlı mezarda (AM-02)'de görüldüğünü söyler²⁷⁸. Başka bir örnek de Labraunda (AM-03) mezar yapısının üst katının kapama blokları oluşturan büyük kapama bloklarıdır²⁷⁹. Anadolu'da Pers hâkimiyeti sırasında mezar yapılarında görülmeye başlayan bu piramidal uygulama Karia'da M.Ö. 4. yüzyılda yaygınlaşan ve daha sonra inşa edilen birçok mezar mimarisine öncülük edecek uygulamadır. Fakat bölge genelinde açığa çıkarılan ve yayını yapılan tüm yeraltı oda

²⁷⁷ Paton-Myres 1896, 288–259. (fig. 38)

²⁷⁸ Dinsmoor 1989, 257.

²⁷⁹ Henry 2005, 220–222.

mezarların üst kısımlarında herhangi bir inşa faaliyeti görülmez. Söz konusu mezarların üst kısımları yaklaşık 1.5 m. civarında bir toprak yapısı ile kapatılmaktadır²⁸⁰.

²⁸⁰ Henry 2010, 19.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Alabanda'daki Klasik Dönem'e ait oda mezarın bulunması Alabanda tarihi açısından büyük bir öneme sahiptir. Günümüze kadar kente ilişkin bazı bilinmeyenlerin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuş ve Alabanda ile ilgili yeni veriler elde edilmesine olanak sağlamıştır. Oda mezarın kazısını gerçekleştiren Halil Edhem Bey mezar buluntusu olarak sadece altın bir silmeden bahsetmektedir. Bununla ilgili olarak herhangi bir bilgi ya da kayıt bulunmamaktadır. Bunun dışında başka bir ölü hediyesinden bahsedilmediği için mezar antik dönemde soygun geçirmiş olmalıdır. Ölü hediyesi olarak hiçbir buluntu olmaması sebebiyle oda mezar yapısını mimari açıdan yorumlama yoluna gidilmiştir.

Mezar yapısının duvar örgüsünde kilitleme sistemi uygulanmış bloklar bulunur. Bu tarz işçilik Alabanda içerisindeki hiçbir yapıda ve kenti çevreleyen sur sistemi içerisinde görülmez. Alabanda'nın güneyindeki tepelerde yapılan araştırmalar sonucunda, Karadağ'ın zirvesinde bulunan üç adet oda mezardan ikisi mimari ve işçilik açısından Alabanda içerisindeki oda mezar ile birebir benzerlik gösterir. Mezarların yaklaşık 10 m. güneyinde tespit edilen sur kalıntısında görülen işçiliğin oda mezar yapıları ile aynı olduğu görülür. Söz konusu sur kalıntısının çeşitli dönemlerde onarıldığı ve sur hattı içerisinde Arkaik Dönem Öncesi, Arkaik Dönem ve Klasik Dönem surların varlığı tespit edildi. Tespit edilen bu sur sisteminin çok geniş bir alanı kapsadığı ve bilinen Alabanda antik kentini çevreleyen surun güneyindeki surlarla bağlantılı olduğu anlaşılmıştır. Bu tespit sonucunda kentin M.Ö. 4. yüzyılda tarıma elverişli ovaya indiği anlaşıldı. Bu durumda konumuzu oluşturan oda mezarın Karadağ'ın tepesindeki erken Alabanda'nın kuzey nekropolü içerisindeyken, kentin ova kenarına inmesiyle kent içerisinde kaldığı anlaşılmıştır. Kent içerisinde bulunan ve kentin M.Ö. 4. yüzyılda ovalık alana taşındığını kanıtlayan bir diğer veri ise Aydın Müzesi'nin Tiyatro yapısında 2005 yılında gerçekleştirdiği kazılarda, sahne binasından çıkartılan iki adet mermer ante başlığıdır. Bunlardan bir tanesinin geniş yüzeyinde Anadolu Parsı avlayan atlı figürü, dar yüzünde ise karşılıklı duran iki adet Sphenks kabartması (**Lev.LIXa-b**) bulunur. Diğer ante başlığının bir yüzünde, üstte Pegasus'a binen Bellerophon, altta Khimaira, diğer yüzde ise Griphon kabartması (**Lev.LIXc-d**) vardır. İşçilik olarak Klasik Dönem özelliği yansıtan bu mermer kabartmalar,

ikonografik olarak genellikle mezar yapılarında görülmektedir. Söz konusu olan bu iki ante başlıklarının boyutları da dikkate alındığında farklı iki büyük anıt mezara ait olması gerekir. Erken Alabanda'nın kuzey nekropolü içerisine kurulan yeni kentte, tiyatronun olduğu yerde ya da yakınında bir yerlerde olması gereken bu anıt mezarların Alabanda antik kenti M.Ö. 4. yüzyılda aşağıya indiğinde ya da tiyatro yapısının inşası sırasında yıkıldıkları düşünülmektedir.

Karia Bölgesi'nde M.Ö. 4. yüzyılda satrap olan Maussollos Dönemi'nde uygulanan *synoikismos* politikası ile sekiz Leleg kenti üzerinde düzenlemeler yapıldığı bilinmektedir²⁸¹. Yine Maussollos Dönemi içerisinde bölge genelindeki kentlerde bazı inşa faaliyetleri hızlanır ve bu inşa faaliyetleri Maussollos'tan sonra kardeşleri tarafından da devam ettirilir. Alabanda antik kenti de bu inşa faaliyetleri sırasında günümüzde bilinen ovalık alana inmiş olmalıdır.

Alabanda oda mezarı, ön odada iki, asıl mezar odasında üç adet sandukası olan bir aile mezarıdır. Oda mezarları defnedilen kişi sayısı fazla olmasından dolayı genellikle uzun bir süre kullanım görmüşlerdir. Buna bölge içerisinde verilebilecek en güzel örnek Beçin (YOM-04) Mezarı'dır. Mezar odasına geçişi sağlayan kapının üzerindeki bloğun iç yüzünde iki satır yer almaktadır:

ΑΔΑΣΜΕΝΙΠΠΙΟΥΕΑΥ

ΤΗΚΑΙΕΚΓΟΝΟΙΣ

“Menippos kızı Adas (bu mezarı) kendisi, çocukları ve torunları için (yaptırdı)”.

Mezardan ele geçirilen adak eşyalarından anlaşıldığı üzere söz konusu mezar M.Ö. 4. yüzyılın son çeyreğinden M.Ö. 1. yüzyıla kadar kullanım görmüş olmalıdır²⁸². Ancak Alabanda oda mezarında ölü hediyeleri ya da herhangi bir defin hakkında bilgi olmadığı için ne kadar süre kullanıldığı belli değildir, fakat benzer örneklerde olduğu gibi uzun yıllar kullanılmış olmalıdır.

Mezar, mimari açıdan Klasik Dönem'in karakteristik mimari özelliklerini yansıtır. Alabanda oda mezarında bölgelerdeki mezar örneklerinde görülen benzer mimari özellikler yer almakta, bunun dışında sadece mezar yapımında kullanılan malzeme, ekonomik ve coğrafi nedenlere bağlı olarak bir takım yöresel özellikler göstermektedir. Alabanda oda mezarının, Klasik Dönem insanının ortak bir sosyo-

²⁸¹ Strabon, XIV, 2, 17; Hornblower 1982, 60; McNicoll 1997, 15–16.

²⁸² Kızıl 1995, 255–260.

kültürel yapıya sahip olduklarını göstermesi bakımından önemli bir rolü vardır. Arkaik ve Klasik dönemlerde farklı bölgelerde yerel tipte mezar örnekleri bulunmasına karşın, söz konusu dönemler ile birlikte Karia Bölgesi'nin geneline yayılan aynı özelliklere sahip mezarların inşa edildiği görülmektedir. Oda mezarda kullanılan kapı ve giriş gibi yapı elamanları gerek bezeme gerekse kullanım şekli sebebiyle ahşap mimarinin taş mimariye yansımaları gösterir. Tiyatro yapısının sahne binasında yer alan evin yıkım çalışmaları sırasında, temel duvarında bulunan kapı, muhtemelen tez konumuzu oluşturan oda mezara aittir. Bu tarz kapı örneklerini biz Karia bölgesi dışında Likia ve Lydia bölgelerinde de görmekteyiz. Fakat mezar yapılarında kullanılan taş giriş, sadece Karia Bölgesi'nde görülen özgün bir mimari tarzıdır. Taş giriş kullanımı bölge genelinde şu ana kadar bazı tümülüs ve yeraltı oda mezarlarında görülebilmektedir. Bazı tümülüslerde üstteki toprak baskısını azaltmak için üçgen şeklinde yerleştirilen bloklarla toprak ağırlığının yanlara aktarıldığı görülmektedir. Örneğin, Lydia tümülüslerinin üzeri sadece kapama bloklarıyla kapatılmış ve üzerine tonlarca ağırlıkta toprak yığılmışken böyle bir taş giriş uygulamasına ya da ağırlıktan oluşan baskıyı yanlara aktaran herhangi bir üst elemana gerek duyulmamıştır. İncelediğimiz örneklerle dayanarak, yeraltı oda mezarlarının 1,5 m.'yi aşmayan bir toprak dolgusu ile kapatıldığı görülmektedir. Dolayısıyla diğer tümülüs yapılarında olduğu gibi taş girişli oda mezarların üzerinde çok fazla ağırlık bulunmamaktadır. Bu nedenle taş giriş kullanımı taşıyıcı eleman olarak gereksizdir. Fakat mimari eleman olarak kullanıldıkları ve mezar üzerinde bulunan toprak baskısını belirli bir oranda taşıdıkları için işlevsiz oldukları söylenemez. Bu sebepten dolayı taş girişler işlevsellikten daha çok ahşap öykünmesi olarak mezar yapılarında yerini almıştır.

Karia Bölgesi'nde taş giriş kullanımı en erken M.Ö. 6. yüzyılda kuzeydoğu Karia'da Harpasa'daki (TM-05), (TM-06) tümülüslerinde görülmektedir. M.Ö. 4. yüzyılda zirve yapan taş giriş uygulaması M.Ö. 3. yüzyıl başlarına kadar devam etmiş, daha sonra yerini beşik tonozla bırakmıştır²⁸³. Taş girişli mezar geleneğinin nasıl ortaya çıktığı şu an bilinmezliğini korumaktadır. Bu uygulamanın ortaya çıkışına birkaç ihtimal sayabiliriz. Bunlardan biri, M.Ö. 6. yüzyıl öncesinde bölge genelinde tıpkı Phrygia'da olduğu gibi ahşap mezar mimarisi vardı ve ahşap dayanıksız olduğu için günümüze kadar ulaşamadı. Bu sebepten dolayı Arkaik Dönem'de görülen mimari

²⁸³ Henry 2010, 19.

gelişmelerle taş mezar mimarisinde ahşap etkisi görüldü. Bir diğer ihtimal ise Pers egemenliği öncesinde bölgenin kuzeyinde görülen Lydia etkisi, Karia’da olan ahşap mimarinin Lydia Tümülüsleri ile bir sentezi sonucunda ortaya çıktığıdır. Sözetlediğimiz Olasılıklar şu an destek bulunamadığı için bir teori olmaktan öteye gidemez. Ancak ilerleyen zamanlarda ortaya çıkacak yeni verilerle açıklanabilecektir.

Alabanda oda mezarın içerisinde her hangi bir buluntu ele geçirilememiş olsa da bahsettiğimiz gibi oda mezar yapısı Alabanda antik kenti sınırları dışında, Erken Alabanda’nın kuzey nekropolü sınırları içerisindeyken, M.Ö. 4. yüzyılda kentin aşağıya kayması ile kent içerisinde kalmıştır. Kentteki bu gelişmenin Maussollos Dönemi’ndeki yerleşim politikası ile gerçekleşmiş olduğu kanısındayız. Bu sebepten dolayı oda mezar yapısı Maussollos Dönemi’nin hemen öncesine M.Ö. 4. yüzyılın ilk yarısına tarihlenmektedir.

KAYNAKÇA VE KISALTMALAR

Antik Kaynaklar

- Diodorus Siculus, *Didous of Sicily*, with an English translation by R. M. Geer, The Loeb Classical Library, 1947.
- Herodotus, *Historiai*, with an English translation by A. D. Godley, The Loeb Classical Library, 1920.
- Strabo Geography*, Volume VI, Books 13-14 with an English translation by H. L. Jones, The Loeb Classical Library 1929.
- Thukydides, *Thukydides*, with an English translation by B. Jowett. Clarendon Press. 1900.
- Xenophon, *Hellenica*, Volume I, Books I-4, with an English translation by Carleton L. Brownson, The Loeb Classical Library 1918.
- Xenophon, *Anabasis*, Volume III, Books I, with an English translation by Carleton L. Brownson, The Loeb Classical Library 1998.

Modern Kaynaklar

- AJA: *American Journal of Archaeology*.
- Akarca, A. (1952) "Mylasa'da Helenistik Bir Mezar", *Belleten LXIII*, TTK Yayınları: Ankara, s. 367-398.
- Akarca, A. (1954) *Mylasa Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*, İstanbul Matbaası: İstanbul.
- Akçay, T. (2008) *OLBA Mezarları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Mersin.
- Aksan, M. (2007) "Karia Bölgesi Arkeolojisi Üzerine Bir Değerlendirme", *TAY Klasör 7 (Pisidia ve Karia Bölgeleri, Yunan-Roma Dönemi)*, İstanbul.
- Akşit, O. (1967) *Likya Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Matbaası: İstanbul.
- Akurgal, E. (2003) *Anadolu Uygarlıkları*, Net Turistik Yayıncılık: İstanbul.
- AST: *Araştırma Sonuçları Toplantısı*.
- Ateşlier, S. (2004) "Phokaia'daki Taş Kule Anıt Mezarının Üst Yapısına Ait Gözlemler", *OLBA IX*, KAAM Yayınları: Mersin, s. 111-121.
- Ateşlier, S. (2006) "Teke Kale'de Bir Mezar", *OLBA XIII*, KAAM Yayınları: Mersin, s. 145-178.
- Atkinson, R. J. C. (1952) "Methodeselectriques de prospection en archeologie", *La*

- Decovertde Passe*, Edit. Laming, A., (Picard: Paris), s. 59–70.
- Bağdatlı, F. (2001) *Alabanda Apollon Isotimos Tapınağı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Aydın.
- Başokur, A. T. (1992), *Magnesia ad Meandrum (Ortaklar) Argavlı Tümülüsünde Jeofizik Çalışmalar, Arkeometri Sonuçları Toplantısı VII.*, s. 71–80.
- Bayburtluoğlu, C. (1982), *Arkeoloji*, TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Bean G. E. (1987) *Karia*, (Çev. Burak AKGÜÇ), Arion Yayınevi: İstanbul.
- Bean, G. E. (1995) *Eski Çağ'da Ege Bölgesi*, (Çev. İnci Delemen) Arion Yayınevi: İstanbul.
- Bean, G. E. (2000) *Eski Çağda Menderes'in Ötesi*, (Çev. Pınar KURTOĞLU), Arion Yayınevi: İstanbul.
- Beck, C. H. (1988) *Griechisches Bouwesen in der Antike*, Beck's Archäologische Bibliothek: München.
- Berns, C. (2003) "Untersuchen zu den Grabbauten der frühen Kaiserzeit in Kleinasien" *Asia Minor Studien Band 51*, Forschungsstelle Asia Minor im Seminar für Alte Geschichte der Westfälischen Wilhelms-Universität Münster: Bonn.
- Bingöl, O. (2004) *Arkeolojik Mimari'de Taş*, Homer Kitapevi: İstanbul.
- Boyana, H. (2006) "Vergi Listelerine Göre Attika-Delos Deniz Birliği ve İonia İlişkileri", *Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, c. XXI Sayı 1, Ankara, s. 19–48.
- Boysal, Y. (1967a) "Karia Bölgesi'nde Yeni Araştırmalar", *Anadolu/Anatolia XI*, s. 1-30.
- Boysal, Y. (1967b) "Müskebi Mevkii Dromoslu Oda Mezarları Kazı Kısa Raporu", *Belleten XXXI*, TTK Yayınları: Ankara, s. 67-76.
- Boysal, Y. (1971) "Batı Anadolu'da Son Araştırmalar, Ahhiyawa Sorunu", *Anatolia XV*, s. 63-72.
- Briant, P. (2002) *From Cyrus to Alexander: A History of the Persian Empire*, (Trans. T. D. Peter), *Historie de l'Empire perse* by Librairie Artheme Fayard: Paris.

CAH: *The Cambridge Ancient History*.

Clark, A. (2003) *Seeing Beneath The Soil Prospecting methods in Archaeology*, B. T. Besford Ltd.: London.

Clayton P. A. and Price M. j. (2000) *Antik Dünyanın Yedi Harikası*, (Çev. Betül AVUNÇ), Homer Kitapevi: İstanbul.

CRAI: *Comptes rendus de l'Academie des Inscriptions et Belles-Lettres*.

Çevik, N. (1992) Urartu Kaya Mezarları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Çevik, N. (2000) *Urartu Kaya Mezarları ve Ölü Gömme Gelenekleri*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Ankara.

Çörtük, U. (2007) “Kuzey Karia Akçay (Harpagos) Vadisi Mezar Mimarisi Hakkında Bir Araştırma”, *Arkeolojik Araştırmalar Sempozyumu, Anadolu/Anatolia III - IV*, s.37-60.

Develi, Ö. (2009) *Antik Çağda Kuşatmalar*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları: İstanbul.

Diakov, V. and Kovalev, S. (2010) *İlkçağ Tarihi Cilt: I Ortadoğu, Uzakdoğu, Eski Yunan*, (Çev. Özdemir İNCE), Yordam Kitap: İstanbul.

Diler A. (1998) “İç Karia Yüzey Araştırması 1996”, *AST XV- II*, s. 409-422.

Diler, A. (2003) “Bodrum Yarımadası Leleg Yerleşimleri, Mylasa/ Damlıboğaz ve Çevresi Yüzey Araştırması- 2002”, *AST XXII-II*, s. 143-154.

Diler, A. (2004) “Bodrum Yarımadası Leleg Yerleşimleri Pedasa, Mylasa Damlıboğaz ve Kedrai (Sedir Adası) Yüzey Araştırması - 2003”, *AST XXII-II*, s. 137-146.

Diler, A. (2007) *Muğla Kültür Envanteri I Bodrum Kentsel Sit Halikarnassos*, Muğla Valiliği İl Özel İdaresi: Muğla.

Dinsmoor, W. B. (1989) *The Archetecture of Ancient Greece*, B. T. Batsford Limited: London.

Drahor, M. G. (2006) “Dolgu Alanlarda Özdirenç Ters-Çözüm Modellemesi ve Eski Bir Atık Dolgu Alanına Uygulanması”, *Hacettepe Üniversitesi Yerbilimleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Dergisi* 27, 3, 195-209.

Dusinberre, Elspeth, R. M. (2003) *Aspects of Emperie in Achaemenid Sardis*, Cambridge University Press: Cambridge.

- Edhem Bey, H. (1906) “Fouilles D’Alabanda en Carie”, *CRAI*, s. 422–431.
- Efe, T. (2003) “Batı Anadolu Tunç Çağı Uygarlığı’nın Doğuşu”, *Arkeo-Atlas II*, s. 53-74.
- Ergeç, R. (1995) *Kommagene Bölgesi Ölü Gömme Adetleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Garstang, J. and Gurney, O. R. (1959) *The Geography of The Hittite Empire*, The British Institute of Archeology at Ankara: London.
- Gezgin, İ. (2007) *Arkaik ve Klasik Dönemde Batı Anadolu*, Detay Yayıncılık: Ankara.
- Günel, S. (2005) “Çine-Tepecik Höyüğü 2004 Yılı Kazıları ”, *KST XXVII-I*, s. 19-28.
- Günel, S. (2006) “Çine-Tepecik Höyüğü 2005 Yılı Kazıları ”, *KST XXVIII-II*, s. 231-246.
- Habicht, C. (1989) “The Seleucids and Their rivals, - Rhodes 189 - 165 B.C.”, (Edit. A. E. Astin), *CAH VIII* s. 324-387.
- Hellström P. (2005) “Labraunda (Labranda) Kutsal Alanında Hekatomnid Gücün Sergilenmesi”, (Çev. Hüseyin ÜRETEN), *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 45, 2, s. 59-70.
- Henry, O. (2005) *Tombes De Carie – Tombes Cariennes Contribution De L’Archetecture Funereire A L’Histoire De La Carie Aux Periodes Classique Et Hellenistique*, These De Doctorat, Université Michael De Montaigne, Bordeaux-3, Historie, Civilisation, Archeologie Et Art Mondes Anciens: Bordeaux.
- Henry, O. (2008) “Hellenistic monumental tombs: the Π-shped tomb from Labraunda and Karian parallels”, *Labraunda and Karia – Proceeding of the international Symposium Commemorating Sixty Years of Swendish Archeological Work in Labraunda*, The Royal Swedish Academy of Letters History and Antiquities: Stockholm, s.159–176.
- Henry, O. (2009) *Tombes De Carie/ Architecture Funéraire Et Culture Carienne VI-II S. AV. J.-C*, Presses Universitaires De Rennes, Rennes.
- Henry, O. (2010) “Labraunda Nekropolü: Mylasa/Labraunda, Milas/Çomakdağ, Güney Ege Bölgesindeki Arkeoloji, Tarihi ve Kırsal Mimari”, Mas Matbaacılık: İstanbul, s. 71-128.

Hesperia: *Journal of the American School of Classical Studies at Athens*.

Hopwood, K. (2004) "The Relations Between the Emirates of Menteşe and Aydın and Byzantium 1250 - 1350", *CIEPO Sempozyumu Bildirileri*, c. XIV, s. 305-319.

Hornblower, S. (1982) *Mausolos*, Clarendon Pres: Oxford.

Hornblower, S. (1994) "Persia", *CAH Vol.VI*, s.45-96.

JHS: *Journal of Hellenic Studies*.

KST: *Kazı Sonuçları Toplantısı*.

Kızıl, A. (1995) "Beçin Helenistik Dönem Oda Mezarı", *MKKS VI*, s. 255-272.

Kleiss, W. (1996) "Bmerkungen zum Pyramid Tomb in Sardes", *Istanbuler Mitteilungen XLVI*, s. 135-140.

Kortanoğlu, R. E. (2006) "*Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Dağlık Phrygia Bölgesi Kaya Mezarları*", Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı: İstanbul.

Kurtz, D. C. and Boardman, J. (1971) *Greek Burial Customs*, Cornell University Press: New York.

Kuhrt, A. (2007) *The Persian Empire: A Corpus of Sources of the Achaemenid Period*, Routledge Press: London and New York.

Küçükeren, C. C. (2005) *Ege'de Bir Anadolu Uygarlığı Karia*, Ekin Grubu Yayını: İstanbul.

Le Bas, M. P. and Reinach S. (1888) *Voyage Archéologique en Grèce et en Asie Mineure*, Firmin-Didot: Paris.

Mansel, A. M. (2011) *Ege ve Yunan Tarihi*, TTK Basımevi: Ankara.

Martin, T. R. (2012) *Eski Yunan*, (Çev. Ümit Hüsrev YOLSAL), Say Yayınları: İstanbul.

Memiş, E. (1993) *Eski Çağ Tarihinde Doğu-Batı Mücadelesi*, Selçuk Üniversitesi Yayınları: Konya.

McNicoll, A.W. (2007) *Hellenistic Fortifications from the Aegean to the Euphrates*, Clarendon Press: Oxford.

Magie, D. (1950) *Roman Rule in Asia Minor: to the end of the third century after*

christ, Princenton University Pres: New Jersey.

MKKS: *Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu*.

Nabi, Y. (1962) *Homeros: Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Dünya Klasikleri 2, 2. Baskı, Varlık Yayınları: İstanbul.

OLBA: *Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi – Mersin University Publications of the Research Center of Cilician Archaeology*.

Ökse, A. T. (2002) “Gre Virike: Fırat Kenarı’nda Bir M.Ö. 3. Bin Kutsal Alanı”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 19/2, s. 53-74.

Öncü, Ö. E. (2006) “ Alabanda’da Bulunan Bir Taş Mezar Kapısı”, (Derl. T. Takaoğlu), *Anadolu Arkeolojisine Katkılar; 65. Yaşında Abdullah Yaylalı’ya Sunulan Yazılar*, Hitit Color: İstanbul, s. 213–218.

Öncü, Ö. E. (2009) “Teke Kale Nekropolü Piramidal Mezarları”, *Arkeoloji Dergisi XIII*, s. 149–167.

Özgüç, T. (1969) *Altın-tepe II, Mezarlar Depo Binası ve Fildişi Eserler*, TTK Yayınları: Ankara.

Özkaya, V. ve San, O. (2000) “Alinda Nekropolü II”, *AST XVIII-1*, s. 181-196.

Paton, W. R. (1887) “Excavations in Caria”, *JHS VIII*, s. 64-82.

Paton, W. R. (1900) “Sities in E. Karia and S. Lydia”, *JHS XX*, s. 57-80.

Paton, W. R. and Myres, J. L. (1986) “Karain Sities and Inscriptions”, *JHS XVI*, s. 188-271.

Pedley, J. R. (1974) “Carians in Sardis”, *JHS XCIV*, s. 96-99.

Peschlow, A. (1989) “Die Nekropolen Von Latmos Und Herakleia Am Lamos”, *AST VII*, s.153-169.

Peschlow, A. (1990) “Die Nekropole Von Herakleia Am Latmos”, *AST VIII*, s. 383-400.

Peschelow, A. (2001) “Die Arbeiten des Jahres 2000 in Herakleia am Latmos und dem Zugehörigen Territorium (Beşparmak)”, *AST XIX-1*, s. 255-262.

Porter S. E. (2001) *Handbook of Classical Rhetoric in the Hellenistic Period 300 B.C. – A.D. 400*, Tuta Sub Aegide Pallas: Boston.

Pounder, R. L. (1978) “Honors for Antioch of the Chrysaoreans”, *Hesperia*, Vol. XLVII, s. 49-57.

- Rhodes, P. J. (2006) *A History of the Classical Greek World 478-323 B.C.*, Blackwell Publishing: Oxford.
- Roos, P. (1972) “ The Rock-Tombs Caunus I. The architecture”, *SIMA XXXIV-I*, s. 1–84.
- Sevin, V. (2001) *Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası*, TTK Yayınları: Ankara.
- SİMA: *Studies In Mediterranean Archaeology*.
- Şimşek M. (2013) *Kibyra Nekropolisleri Oda Mezarları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı: Isparta
- TAY: *Türkiye Arkeolojik Yerleşimleri*.
- Talbert, R. J. A. (1985) *Atlas of Classical History*, Roudledge Press: London and New York.
- Tekçam, T. (2007) *Arkeoloji Sözlüğü*, Alfa Yayınları: İstanbul.
- Tekin, O. (2003) *Eski Yunan Tarihi*, İletişim Yayınları: İstanbul.
- Tekin, O. (2011) *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yayınları: İstanbul.
- Texier, C. (2002) *Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*, (Çev. Ali SUAT), Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı: Ankara.
- Tomlinson, R. A. (2003) *Yunan Mimarlığı*, (Çev. Rıfat AKBULUT), Homer kitapevi: İstanbul.
- Uhri, A. (2006) *Batı Anadolu Erken Tunç Çağı Ölü Gömme Gelenekleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir.
- Umar, B. (1993) *Türkiyedeki Tarihsel Adlar*, İnkılap Kitapevi Yayınları: İstanbul.
- Umar, B. (1999) *Karia*, İnkılap Kitapevi Yayınları: İstanbul.
- Varkıvanç, B. (1996) “Kaunos Araştırmaları Ön Raporu 1995; Mezargedığı Heroonu”, *KST XVIII-II*, s. 219-34.
- Waldbaum, J. C. (1966) “Philistine Tombs at Tellfara and Their Aegean Prototypes”, *AJA LXX*, s. 331-340.
- Waywell, G. B. (1998) “The Lion From The Tomb at Cnidus”, *Regional Schools in Hellenistic Sculpture (O. Palagia, W. Coulson)*, Oxbow Monograph: Atina.
- Waywell, G. B. (2000) “ Halikarnassos’daki Mausoleion”, *Antik Dünyanın Yedi*

Harikası, (Çev. Betül AVUNÇ), (Edit. P. A. Cleyton and M. J. Price),
Homer Kitapevi: İstanbul.

Vesberg, O. and Vestholm, A. (1956) “The Hellenistic and Roma Period in Cyprus”
The Swedish Cyprus Expedition Vol. IV part 3, Derl. C. E. W. Steel,
Cambridge University Press: Cambridge, s. 18–65.

Wittek, P. (1986) *Menteşe Beyliği*, (Çev. Orhan Şaik GÖKYAY), TTK Yayınları:
Ankara.

Yener. E. (1997) “Aydın İli, Çine İlçesi, Kabataş Köyü, Tepecik Tümülüsü Kurtarma
Kazısı 1996”, *MKKS VIII.*, s. 235-254.

Yener. E. (2006) “Alabanda Antik Kenti Kazı, Temizlik ve Çevre Düzenleme
Çalışmaları 2005”, *MKKS XV*, s. 171–180.

HARİTALAR

Harita I : Antik Karia Bölge Haritası.

LEVHA I

a: Alabanda Antik Kenti Master Planı.

b: Eski Alabanda Kent Suru.

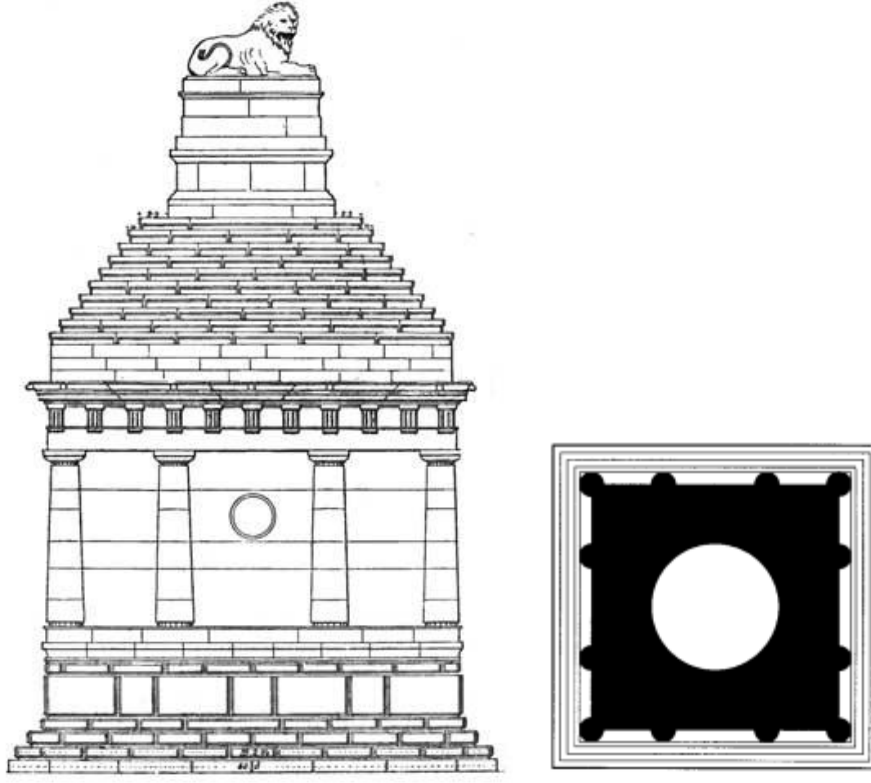

a: Alabanda Sikkesi.

b: Halikarnassos Mausoleumu Rekonstrüksiyonu.

LEVHA III

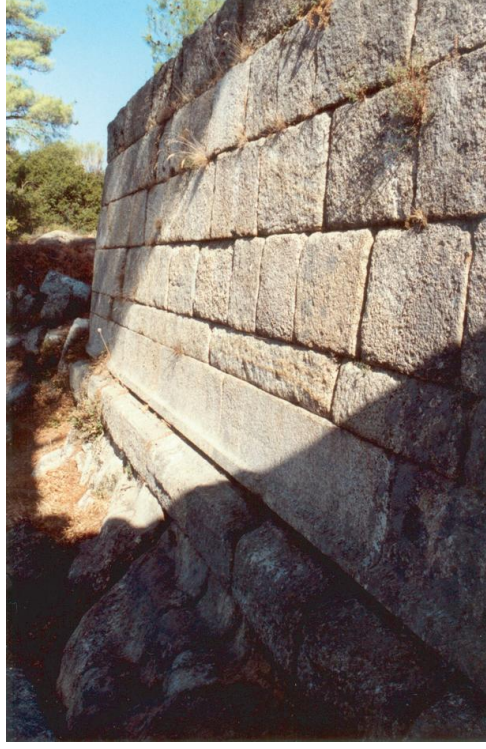

a: Knidos Aslanlı Mezar, Rekonstrüksiyon ve Plan.

b: Labraunda Anıt Mezarı, Yamaç Görünümü.

LEVHA IV

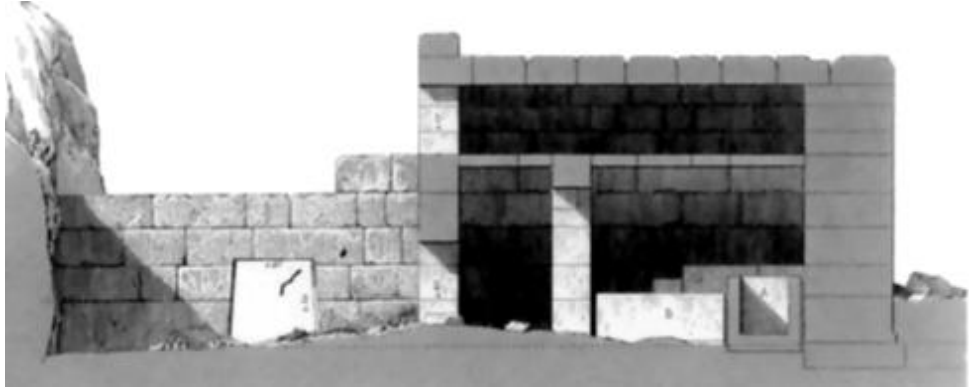

a: Labraunda Anıt Mezarı, *Isodomik* Duvar Örgüsü.

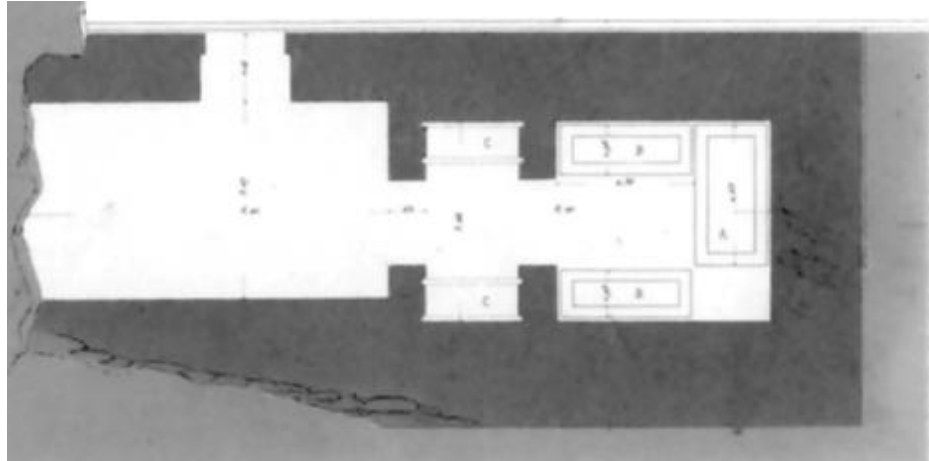

b: Labraunda Anıt Mezarı, TonoZ Yapısı.

LEVHA V

a: Labraunda Anıt Mezarı, Kesit.

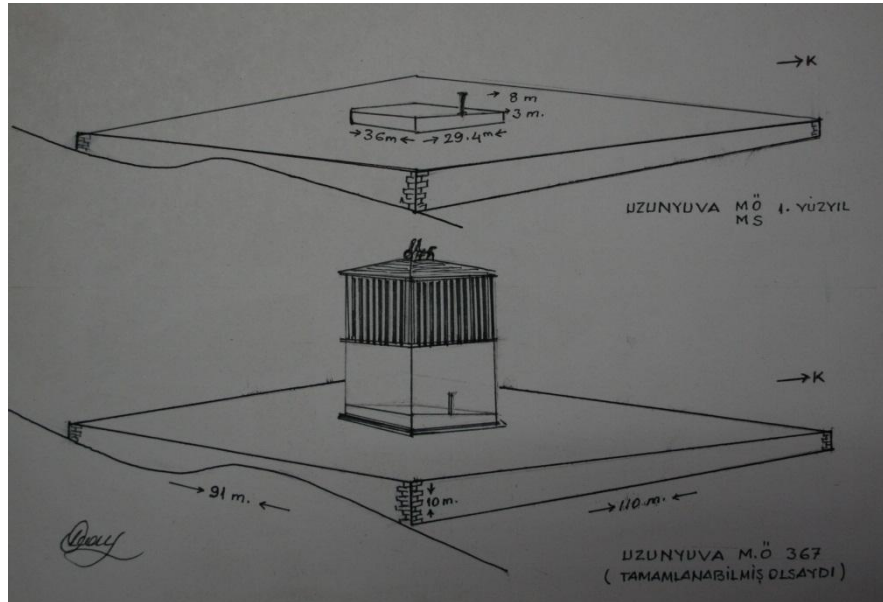

b: Labraunda Anıt Mezarı, Plan.

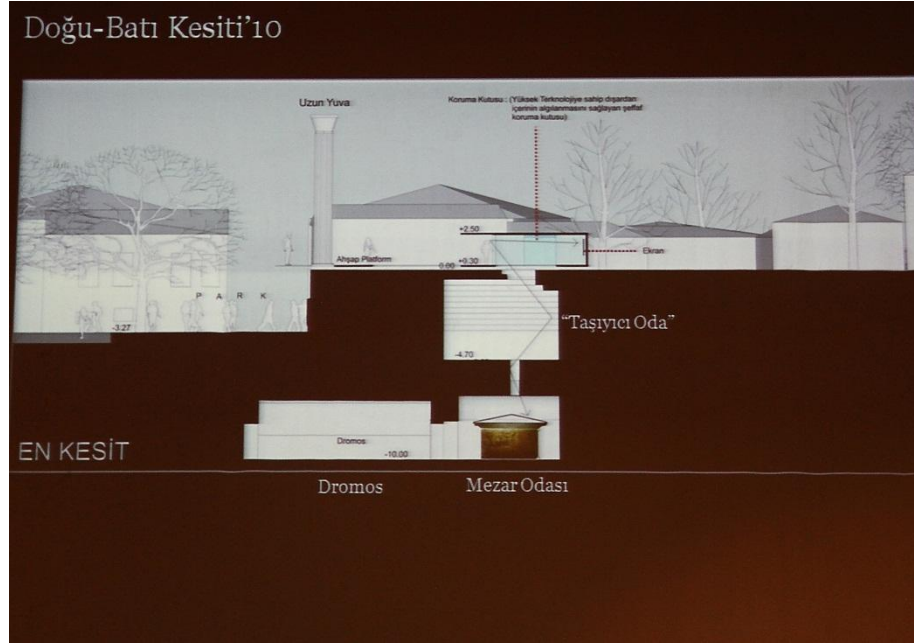
LEVHA VI

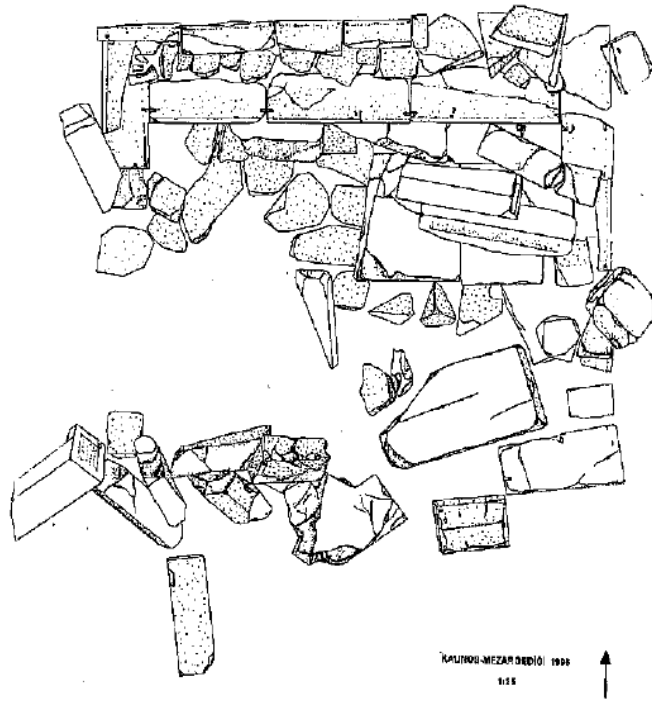
a: Uzunyuva Anıt Mezarı Podyum Kısmı.

b: Uzunyuva Anıt Tahmini Çizim Çalışması.

a: Uzunuva Anıt Tahmini Kesit Çalışması.

Çizim 2: Mezargedigi

b: Mezar Gediği Heroonu.

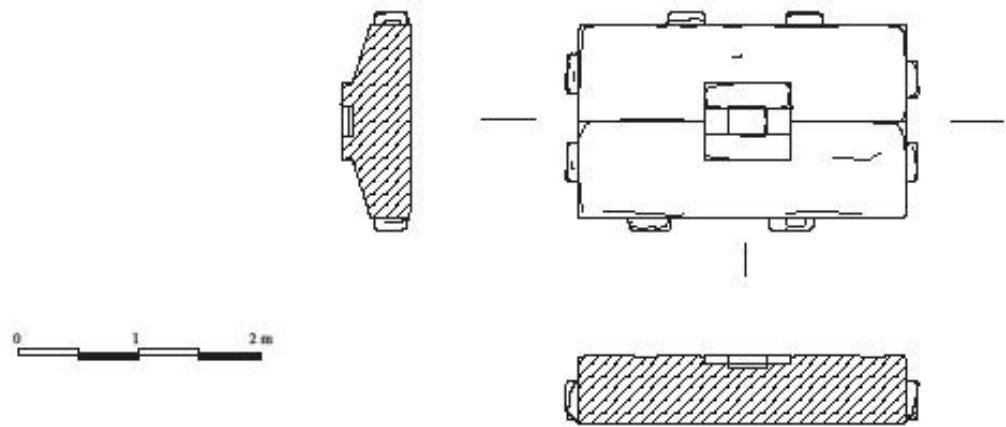
LEVHA VIII

a: Basit Khamosorion.

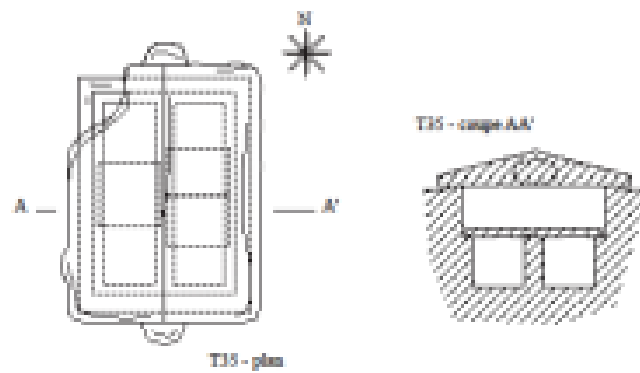

b: Basit Khamosorion Latmos Örneği.

pl. 236

a: Basit Khamosorion Latmos Örneği.

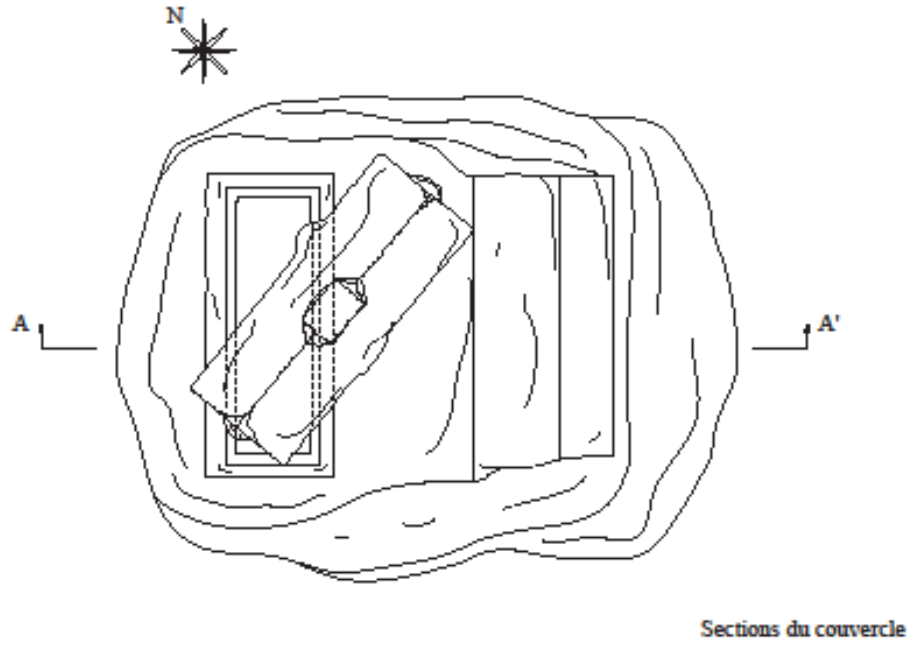

b: Basit Khamosorion Latmos Örneği.

LEVHA X

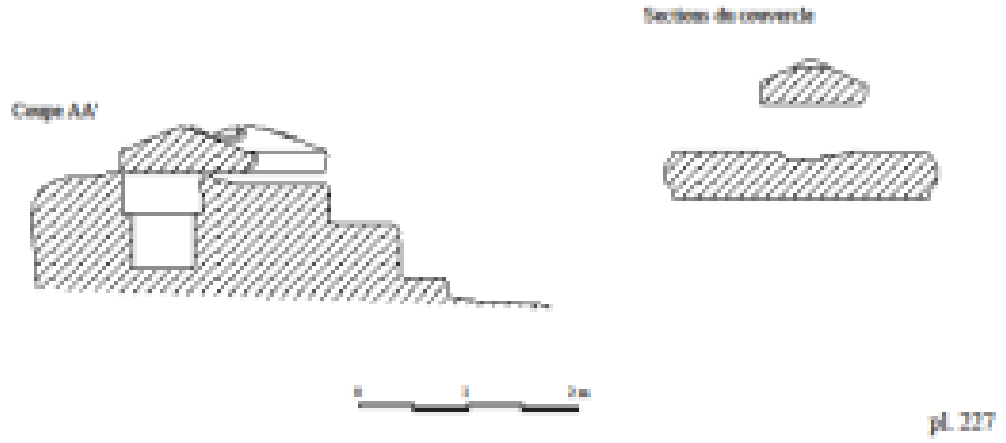

a: Basit Khamosorion, Düz Kapaklı Latmos Örneği.

b: Podyumlu Khamosorion Çizim.

LEVHA XI

a: Podyumlu Khamosorion “AA” Kesiti.

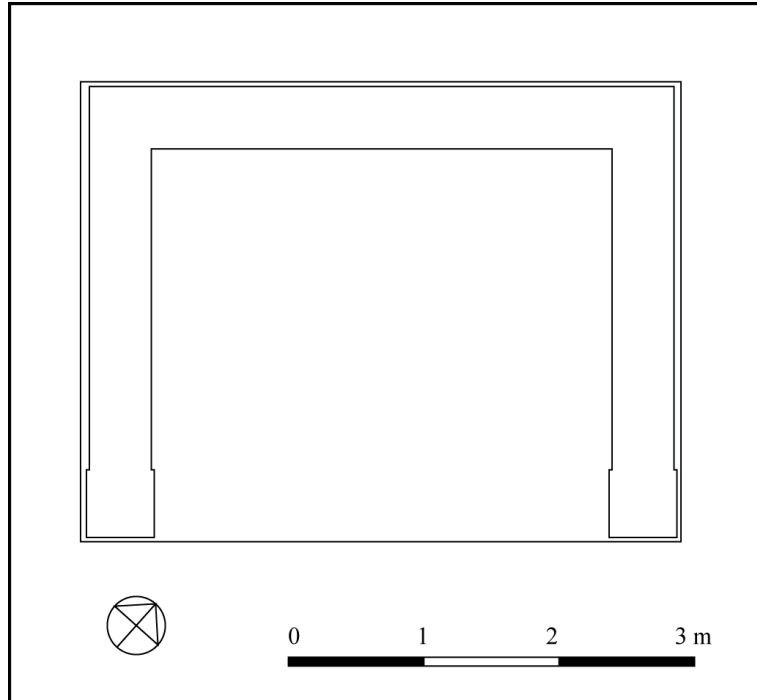

b: Podyumlu Khamosorion.

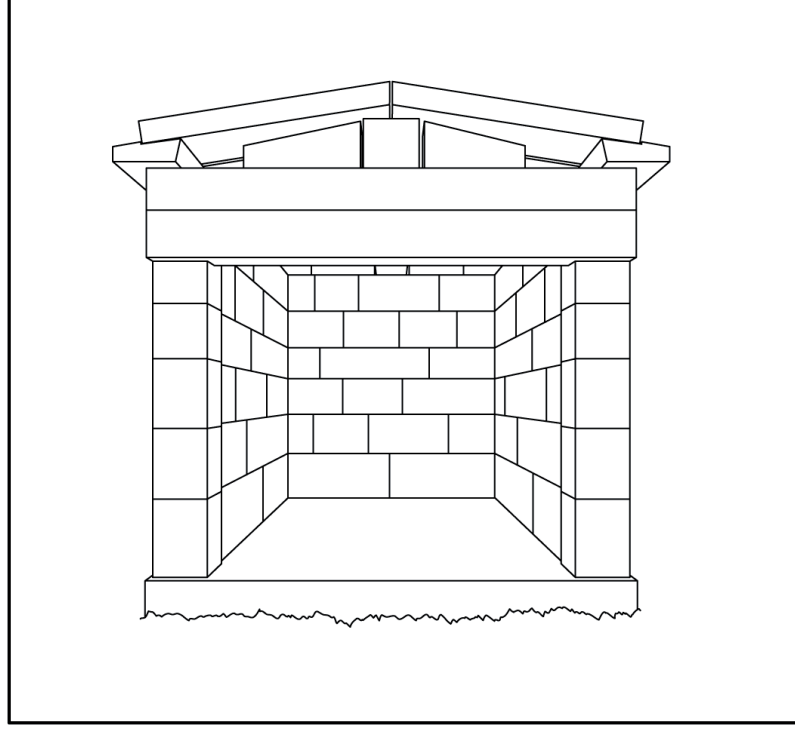
LEVHA XII

a: Anıtsal Khamosorion, Ancin Köy.

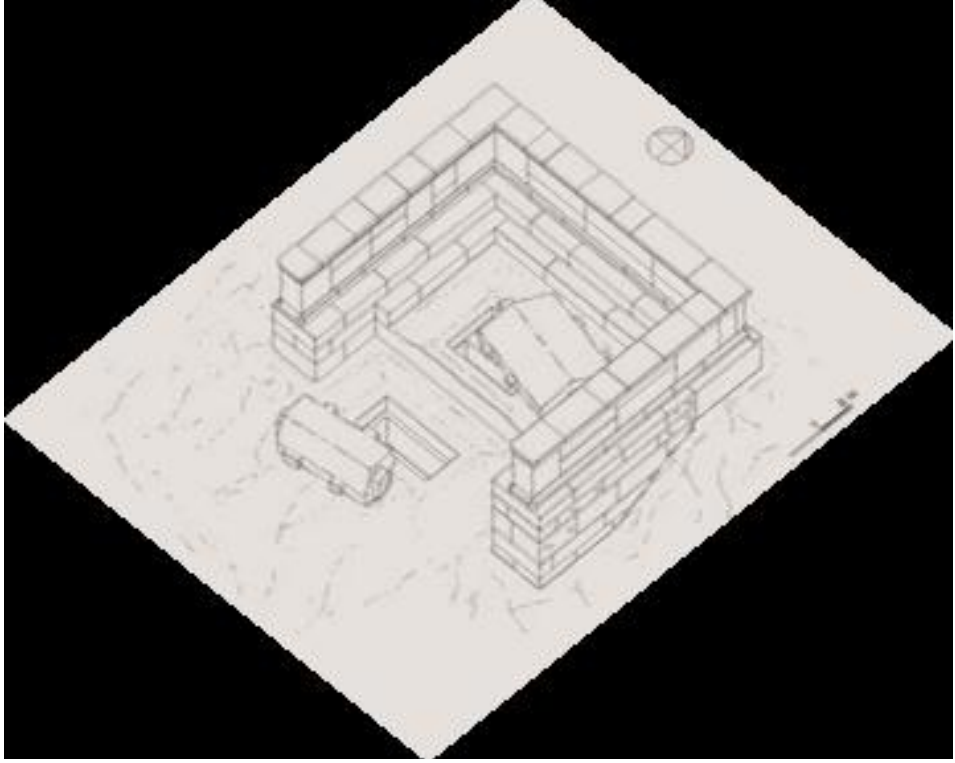
b: Anıtsal Khamosorion, Ancin Köy Plan.

a: Anıtsal Khamosorion, Ancin Köy, Rekonstrüksiyon.

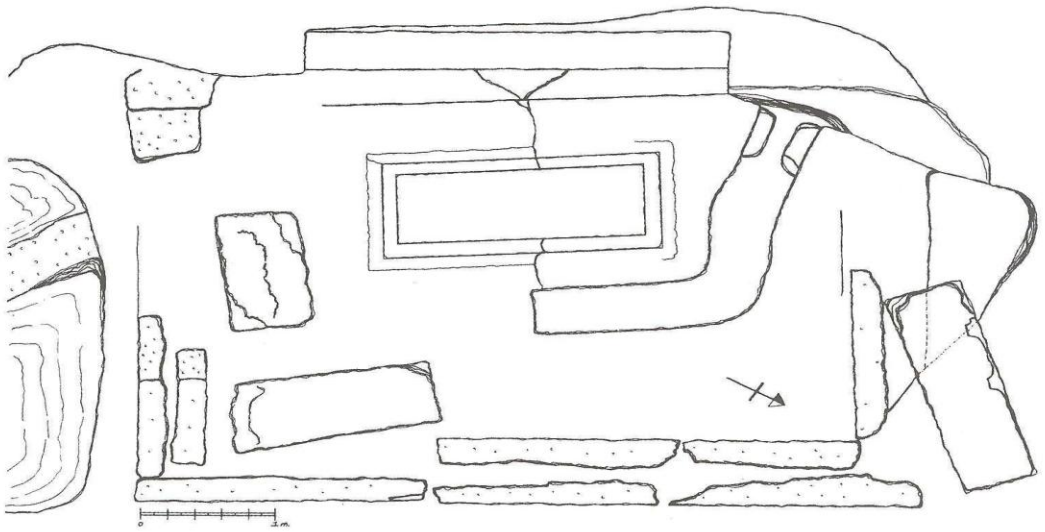
b: Anıtsal Khamosorion, Labraunda, Kalıntı Fotoğrafi.

a: Anıtsal Khamosorion, Labraunda, Rekonstrüksiyon.

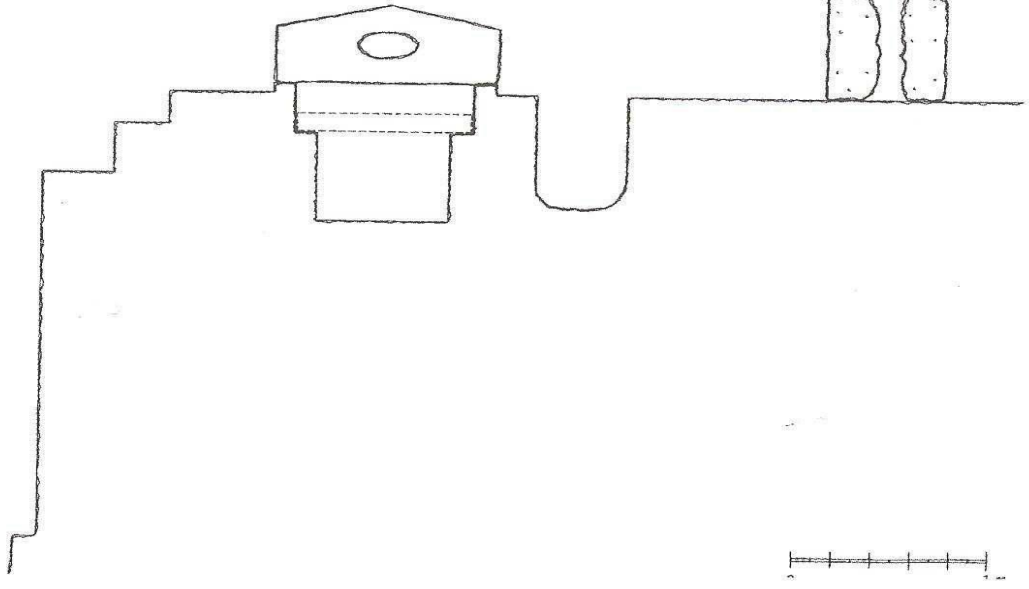
Teke Kale'de Bir Mezar

177

Çiz. 1 Anıt Mezara üstten bakış çizimi.

b: Anıtsal Khamosorion, Teke Kale, Çizim.

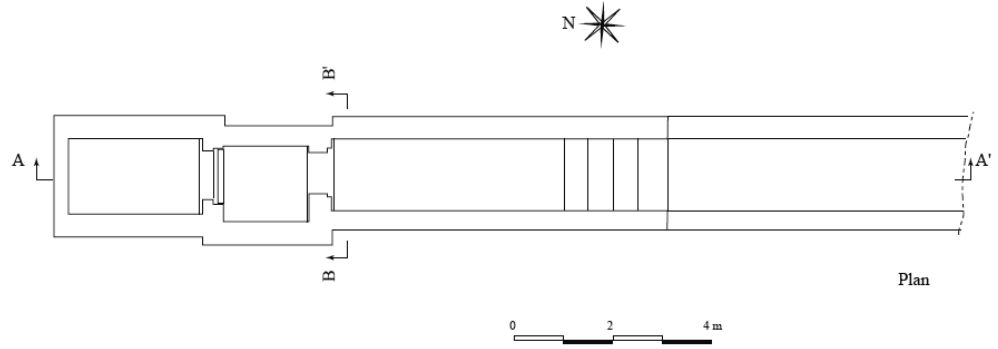
Çiz. 2 Anıt Mezarın kesit çizimi.

a: Anıtsal Khamosorion, Teke Kale, Kesit.

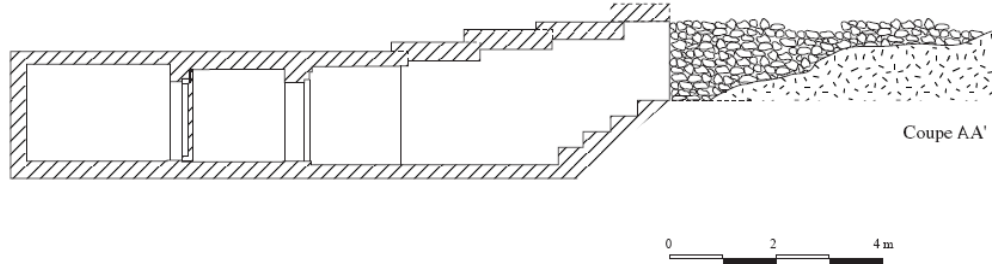

b: Alabanda Tepecik Tümlüsü, Dış Görünüş.

LEVHA XVI

a: Alabanda Tepecik Tmls, Plan izimi.

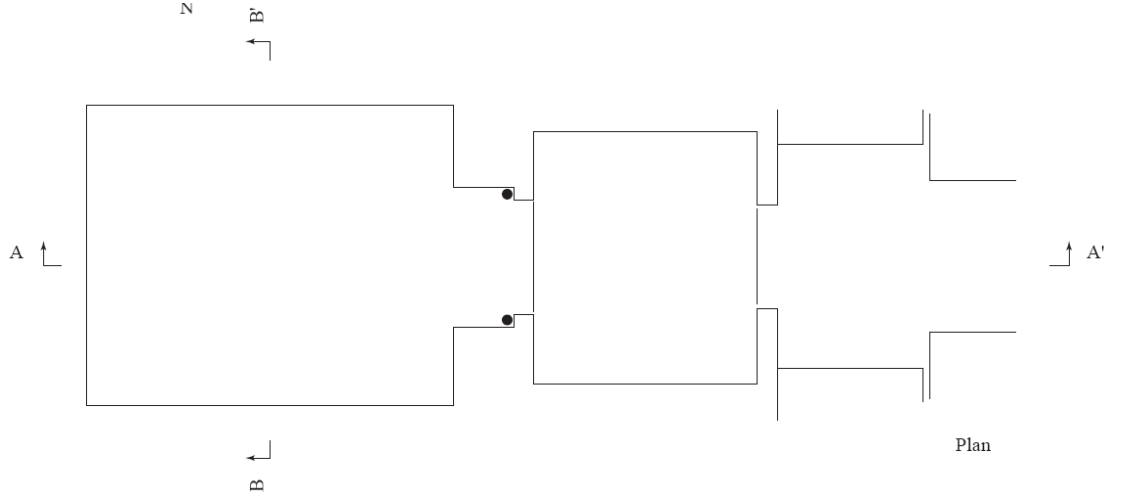

b: Alabanda Tepecik Tmls, Kesit.

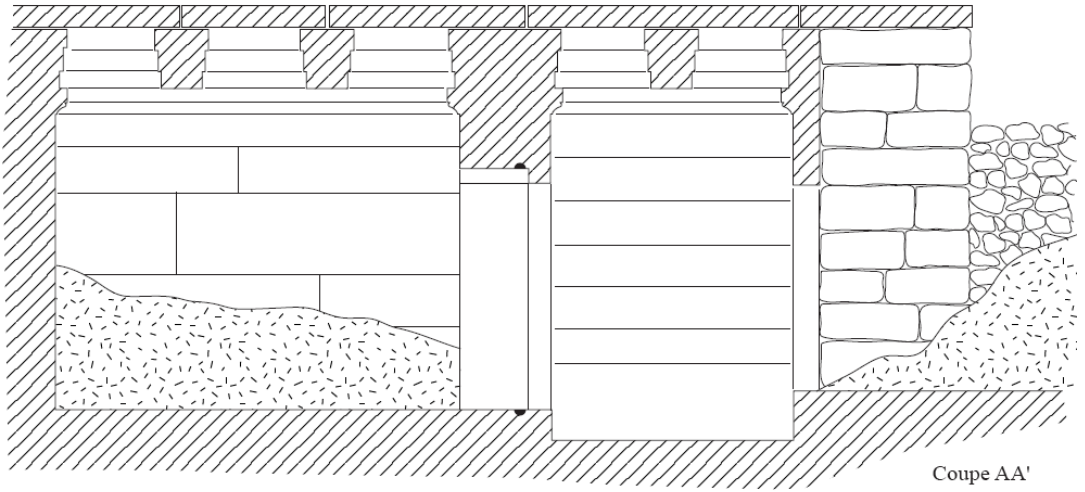
c: Alabanda Tepecik Tmls, Mezar Odası, Kapı Fotoğrafl.

LEVHA XVII

0 1 2 m

a: Alamut – Maltepe Tmls, Plan.

Relev et dessin J.-F. Pichonneau / O. Henry

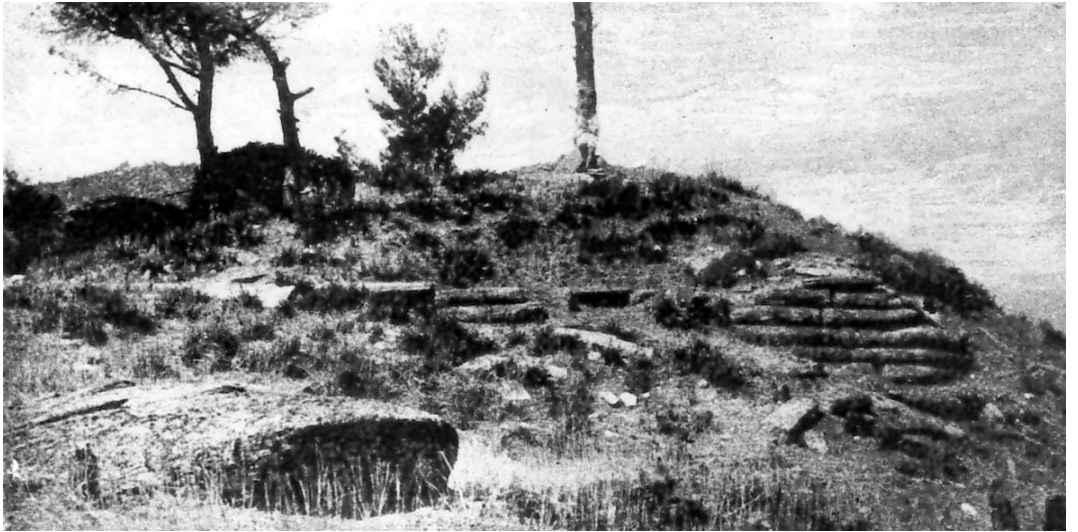
0 1 2 m

b: Alamut – Maltepe Tmls, Kesit.

LEVHA XVIII

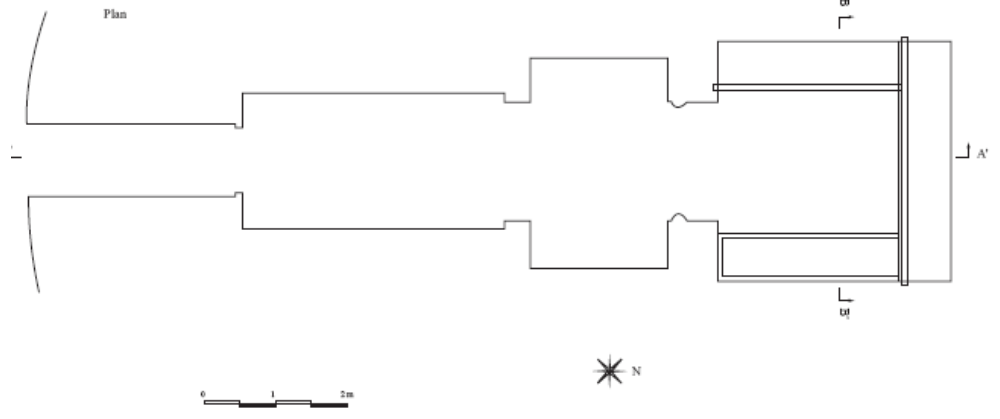

a: Alamut – Maltepe Tümlüsü, Semerdam Üst Örtüsü.

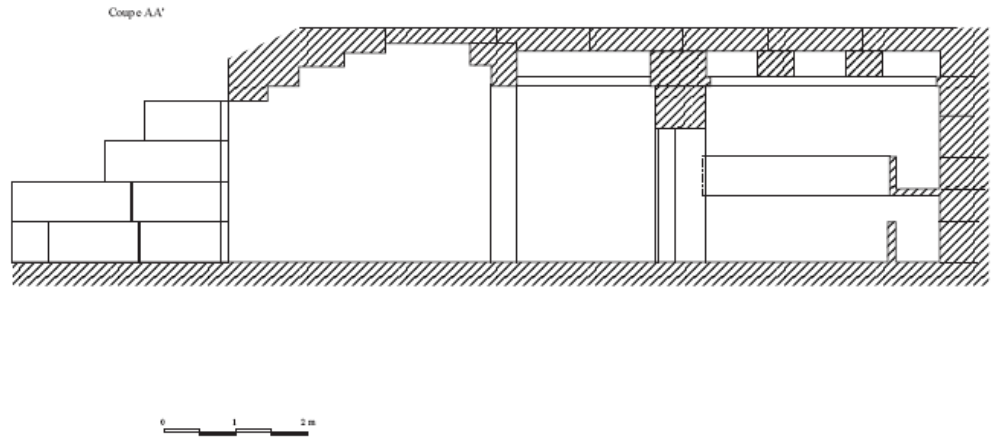

b: Altıntaş Tümlüsü.

LEVHA XIX

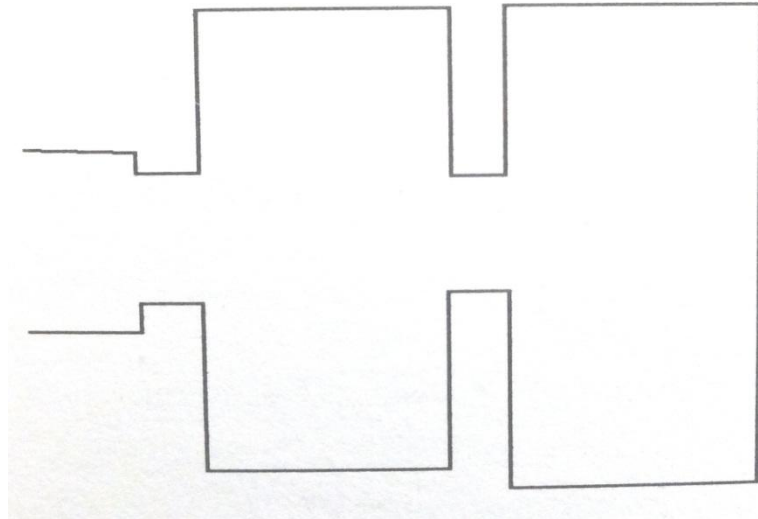
a: Altıntaş Tmls, Plan.

b: Altıntaş Tmls, Kesit.

a: Altıntaş Tmls Semerdam st örtüsü.

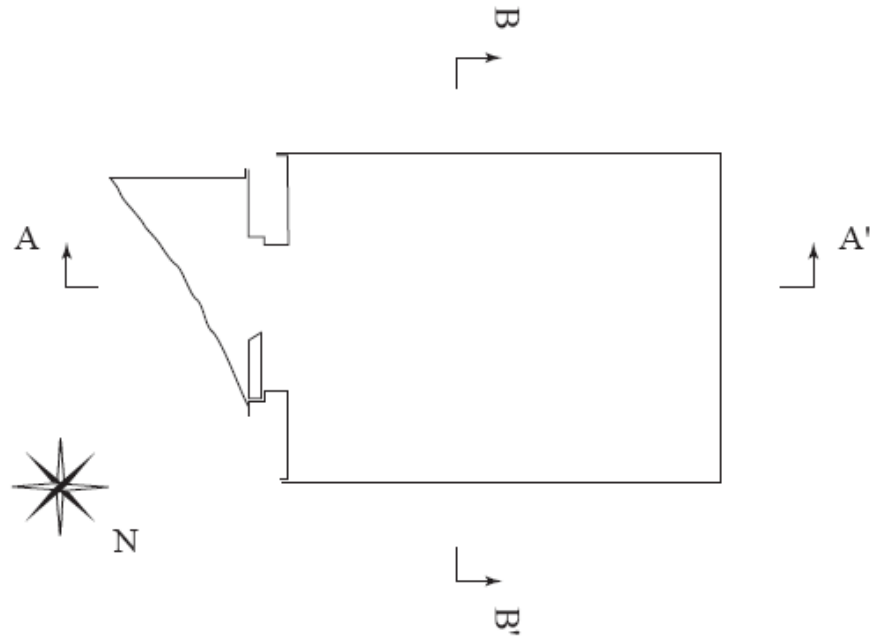

b: Araplı Tmls Plan.

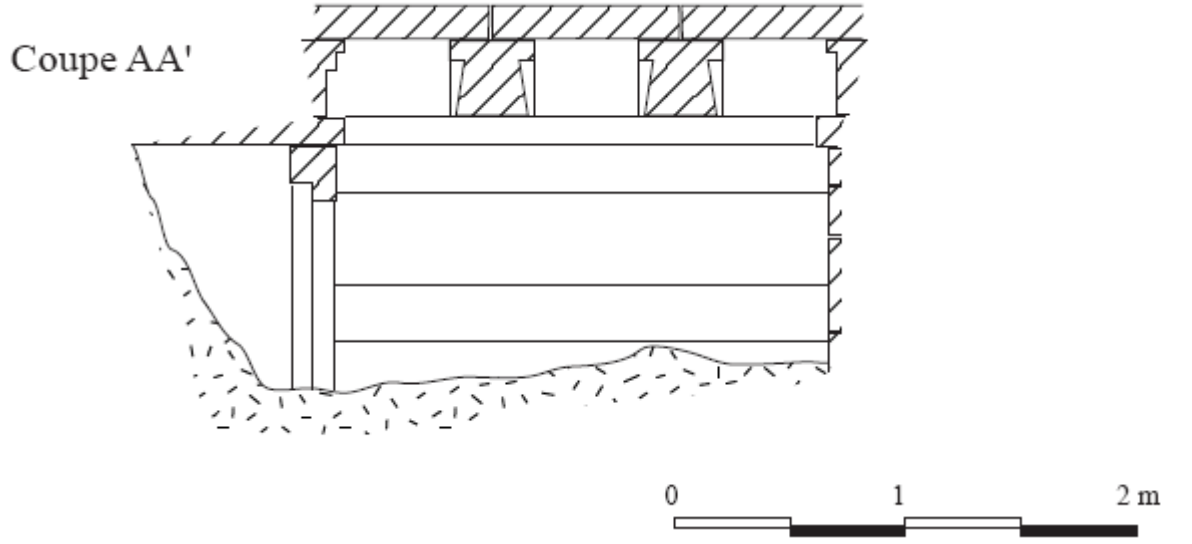
LEVHA XXI

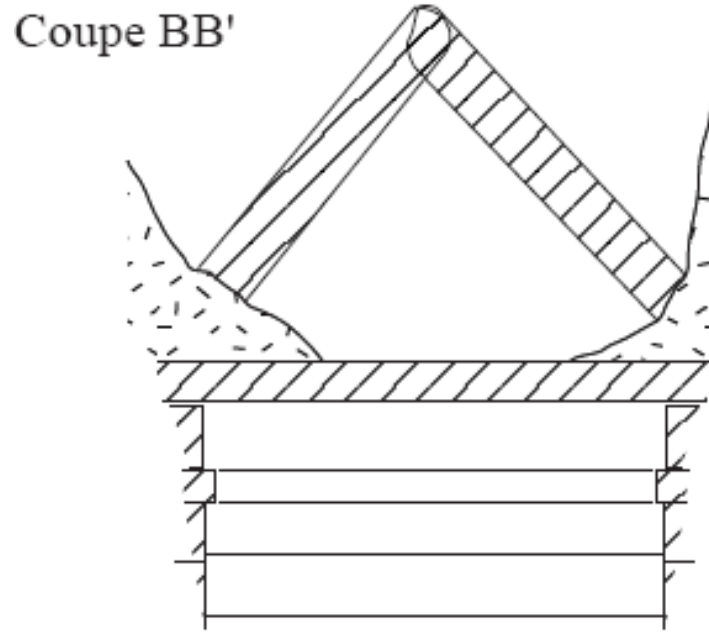
a: Harpasa Asarlık Tepe Tmls.

b: Harpasa Asarlık Tepe Tmls, Plan.

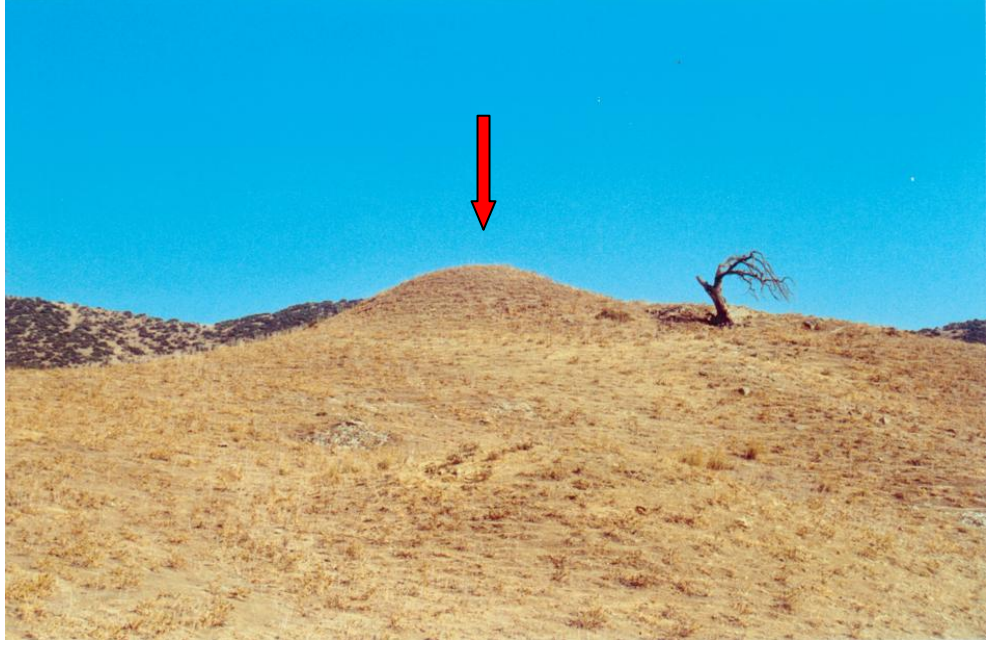

a: Harpasa Asarlık Tepe Tümölüsü, “AA” Kesiti.

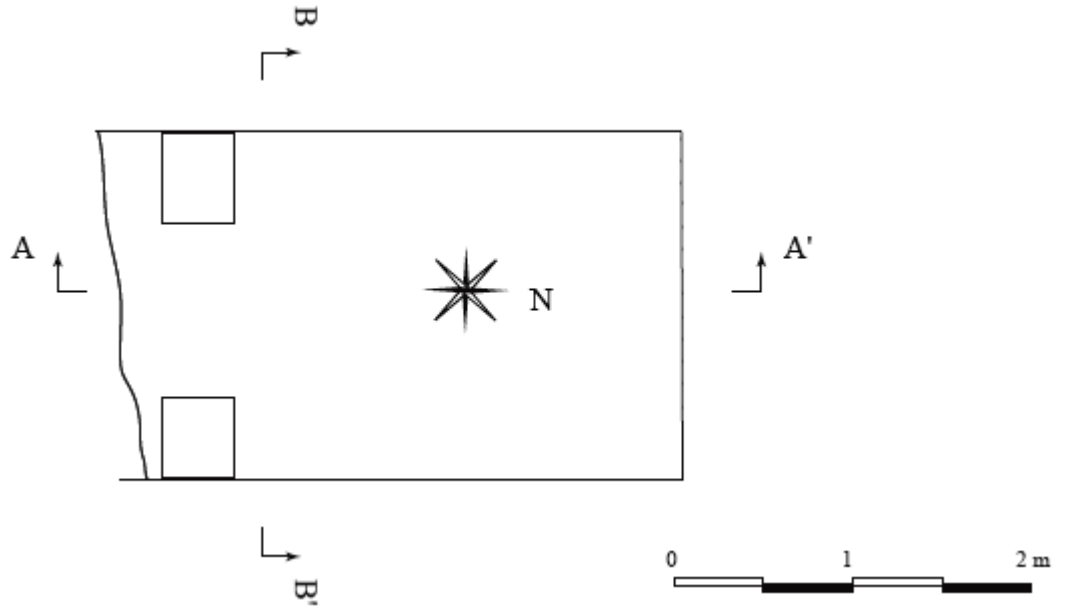

b: Harpasa Asarlık Tepe Tümölüsü, “BB” Kesiti.

LEVHA XXIII

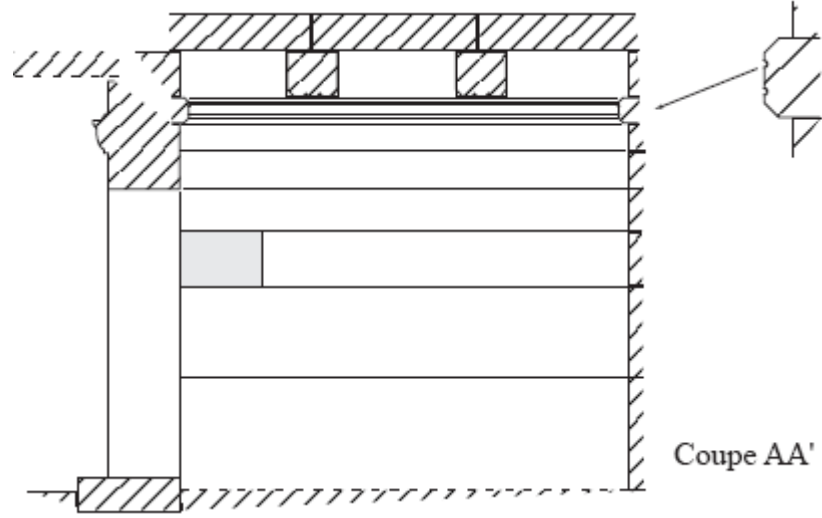

a: Harpasa Tmls.

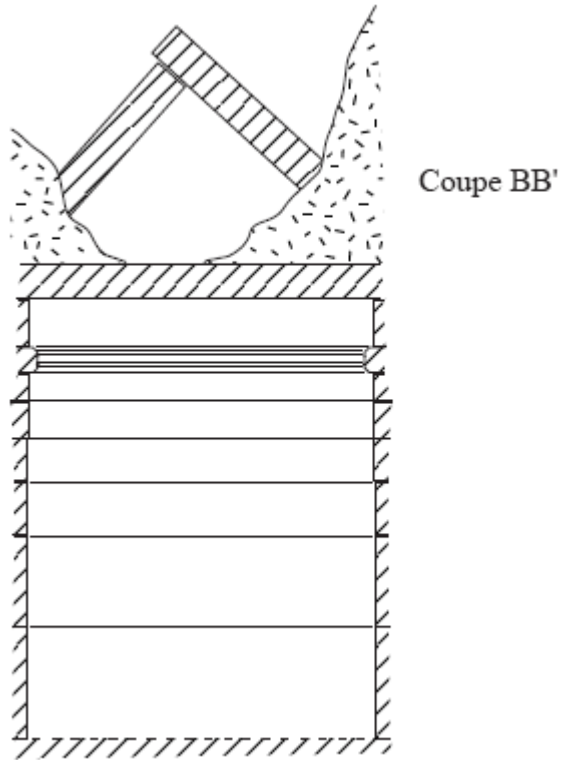

b: Harpasa Tmls, Plan.

LEVHA XXIV

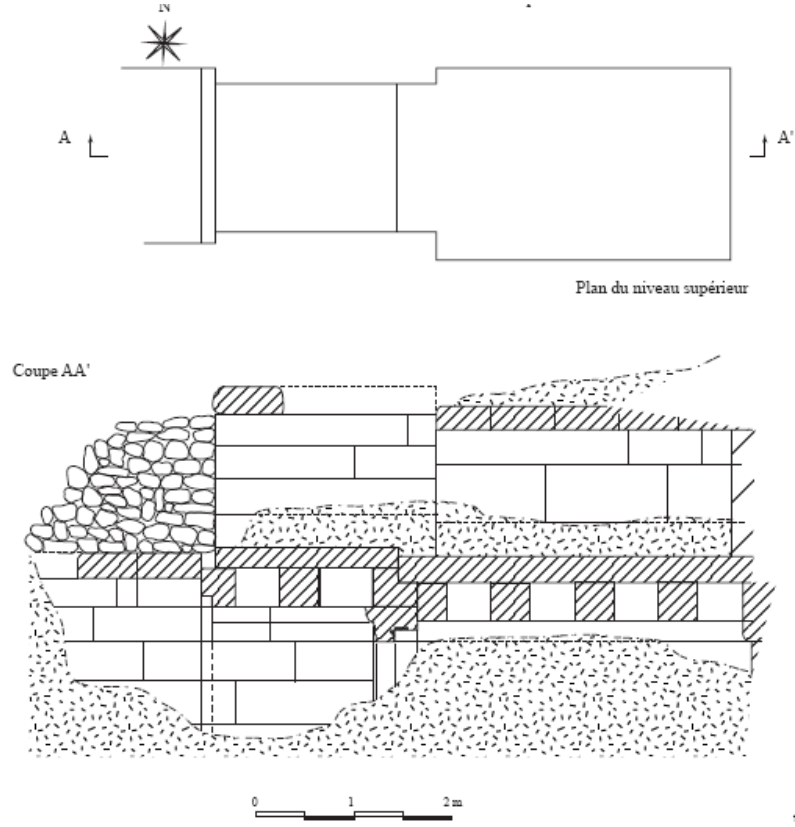

a: Harpasa Tümülsü, “AA” Kesiti.

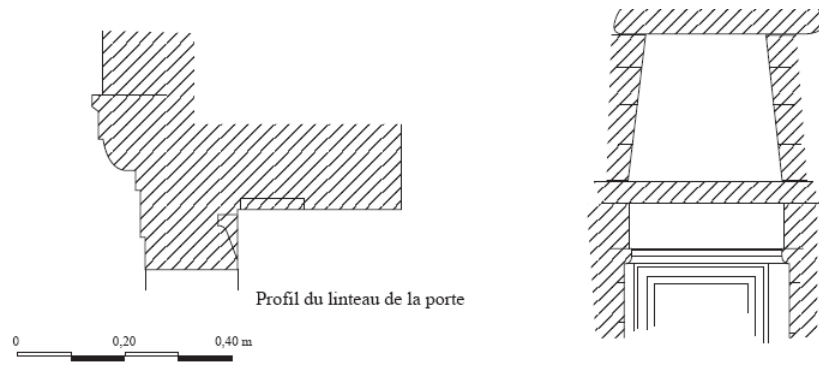

b: Harpasa Tümülsü, “BB” Kesiti.

LEVHA XXV

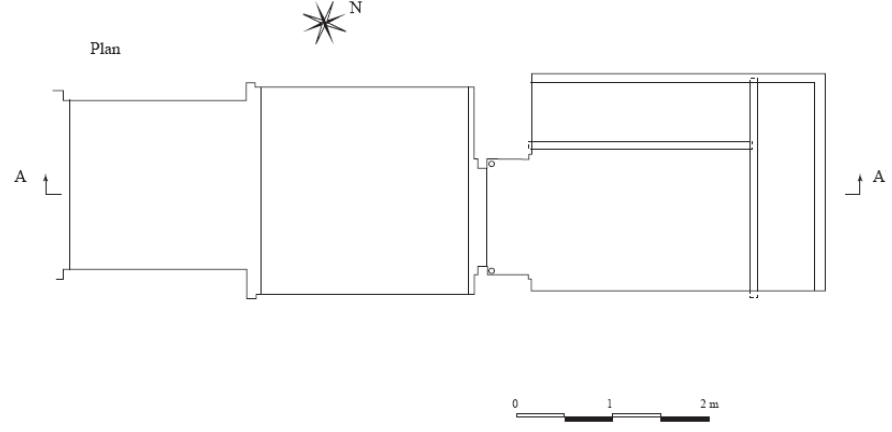

a: Hyllarima Tmls, Plan ve "AA" Kesiti.

b: Hyllarima Tmls, st Kat izimi.

LEVHA XXVI

a: Kavaklı Tümlüsü, Plan.

b: Kavaklı Tümlüsü, Sanduka Nişleri.

LEVHA XXVII

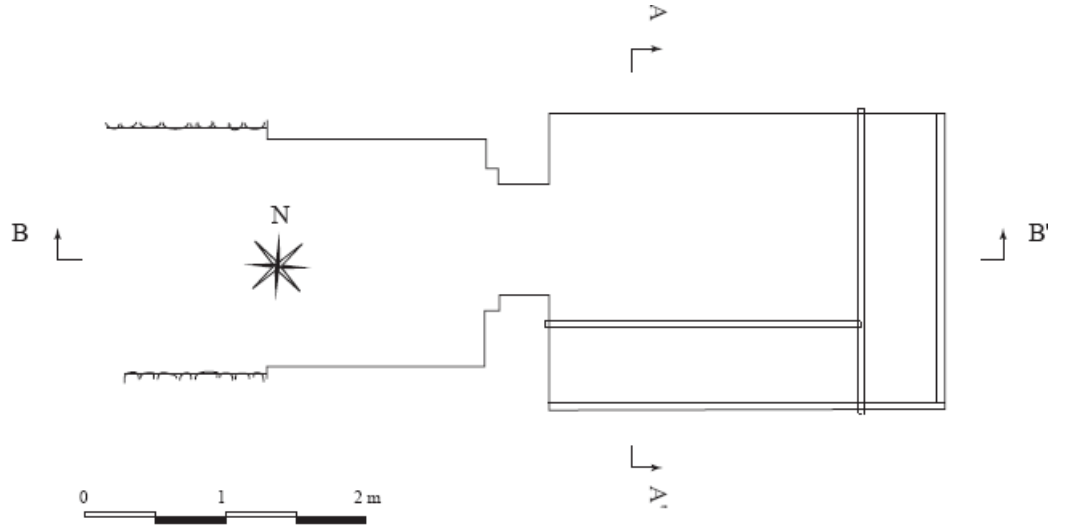

a: Kavaklı Tmls, st Kiriş Blokları.

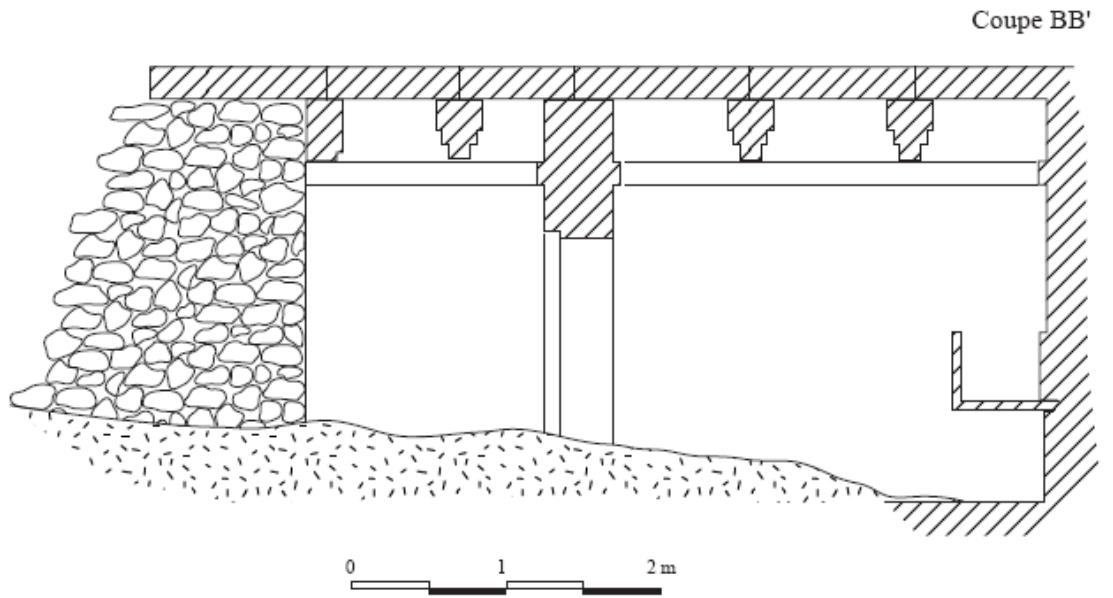

b: Kavaklı Sultanlar Tepesi Tmls.

LEVHA XXVIII

a: Kavaklı Sultanlar Tepesi Tümülü, Plan.

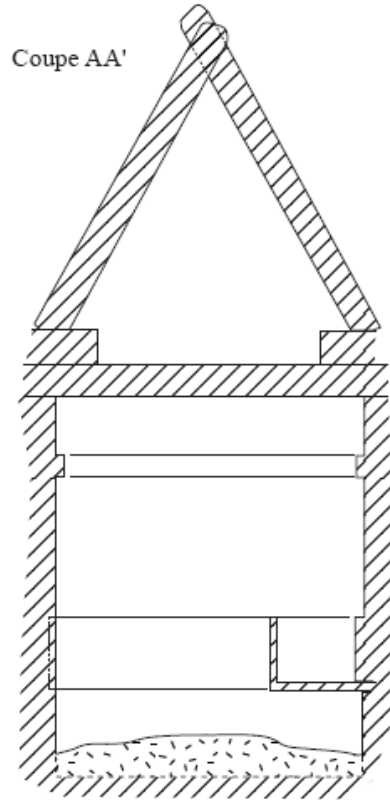

b: Kavaklı Sultanlar Tepesi Tümülü, "BB" Kesiti.

LEVHA XXIX

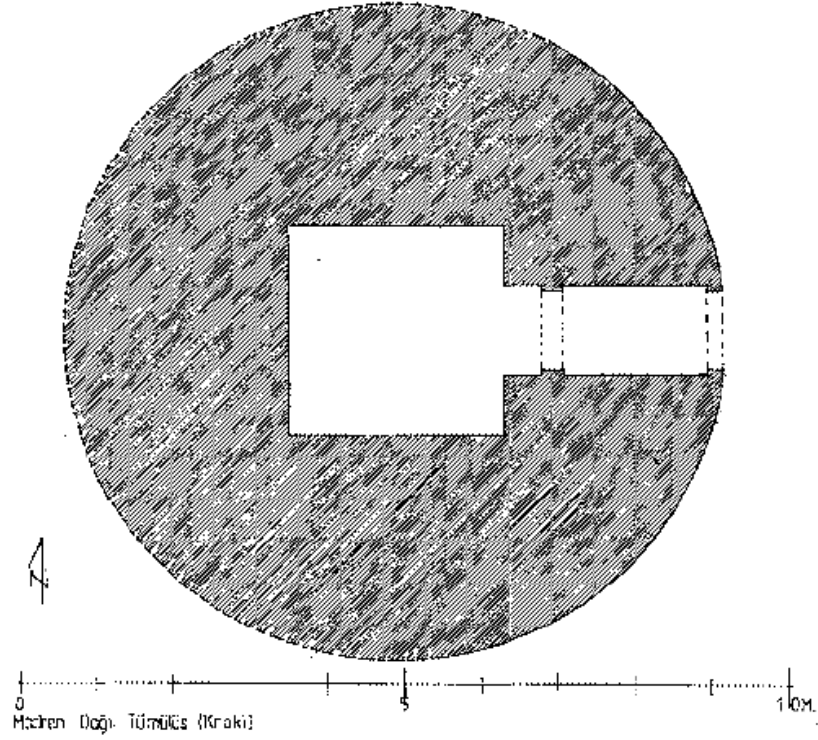
a: Kavaklı Sultanlar Tepesi Tmls, Semerdam st örtüsü.

b: Kavaklı Sultanlar Tepesi Tmls, "AA" Kesiti.

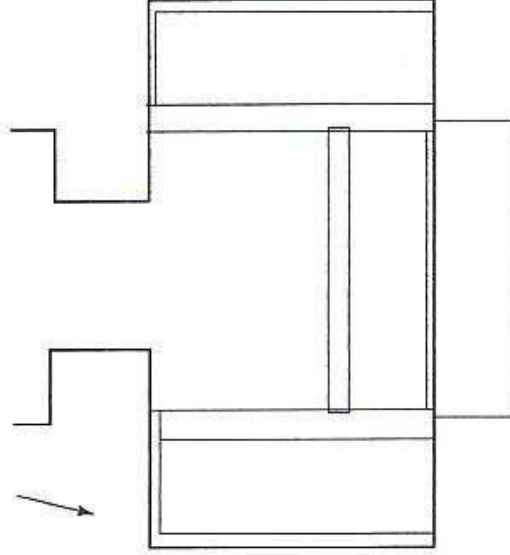

a: Murat Tepesi Tmls.

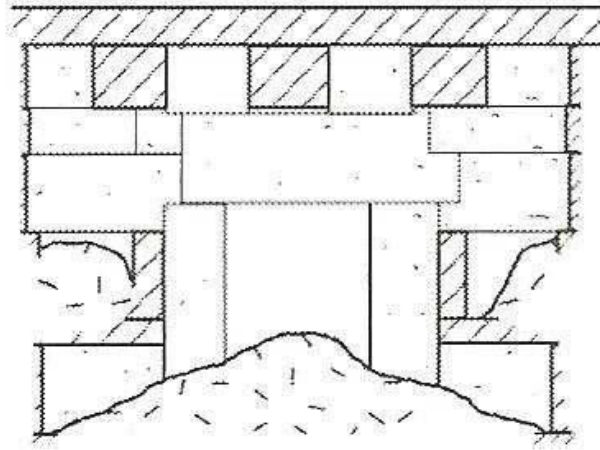
b: Murat Tepesi Tmls, Plan.

Alaçam - T01

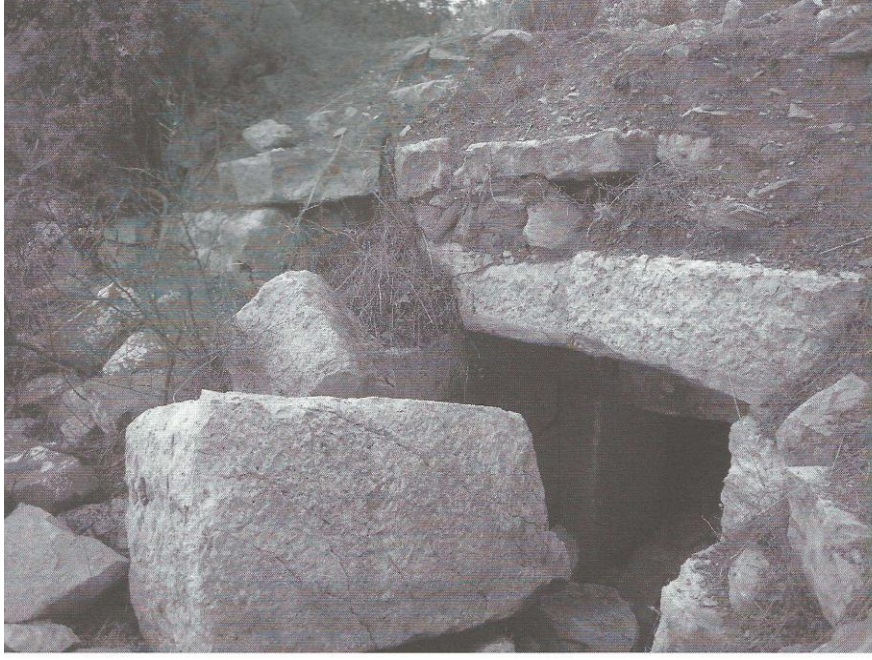

a: Alaçam YOM-1, Plan.

Alaçam - T01

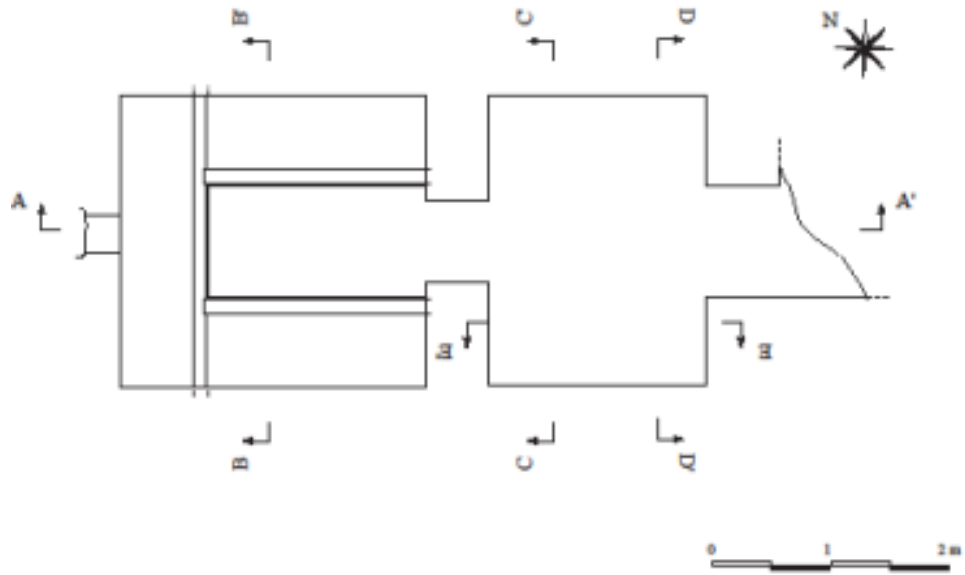
b: Alaçam YOM-1, Kesit.

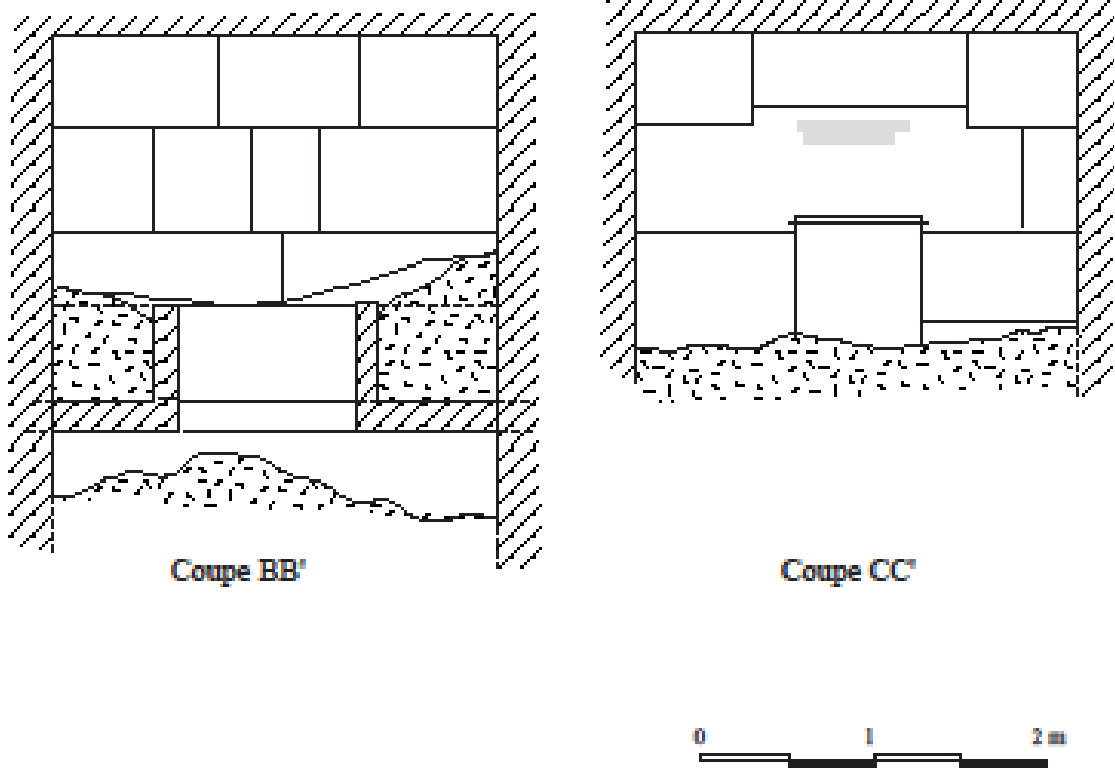
a: Alaçam YOM-2, Dış Görünüm.

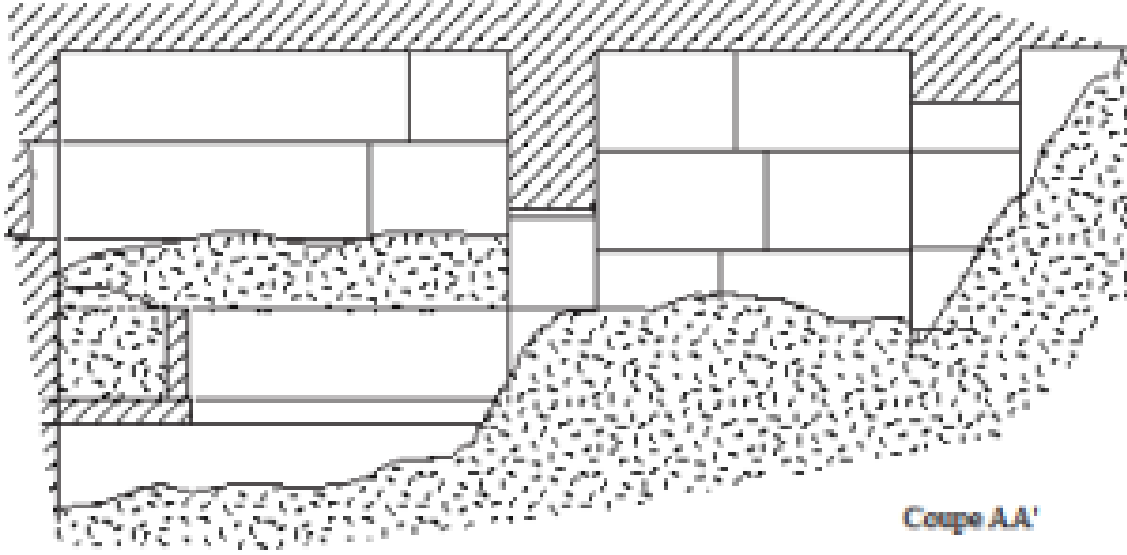
b: Alaçam YOM-2, Taş İşçiliğini Gösteren Fotoğraf.

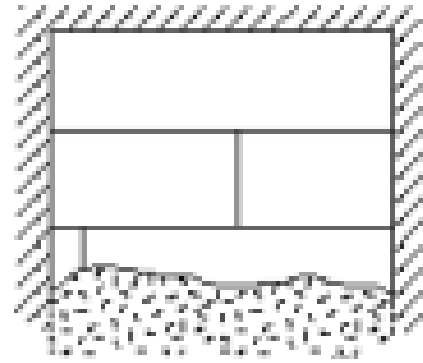
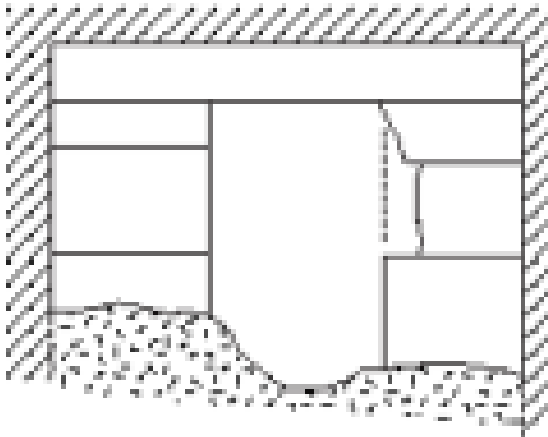
a: Alinda(MM4) YOM-3 Plan.

b: Alinda(MM4) YOM-3 “BB” ve “CC” Kesitleri.

a: Alinda(MM4) YOM-3, “AA” Kesiti.

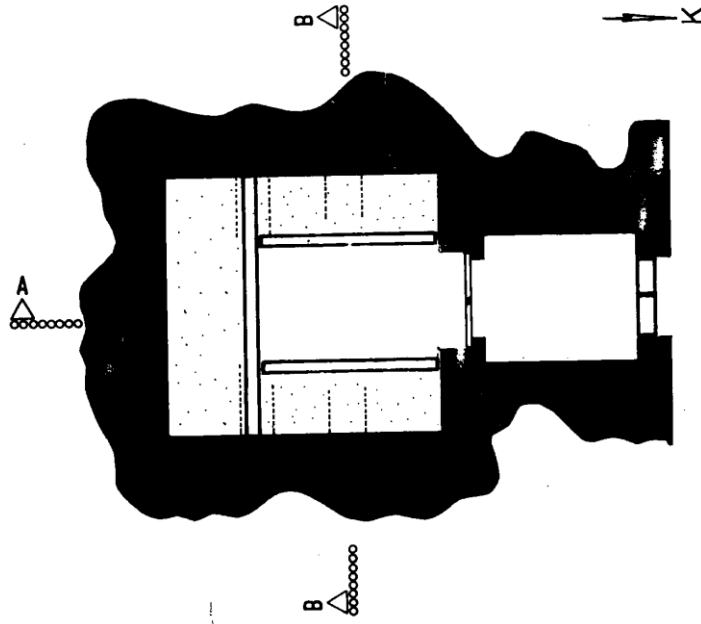

Coupe DD'

Coupe EE'

b: Alinda(MM4) YOM-3, “DD” ve “EE” Kesitleri.

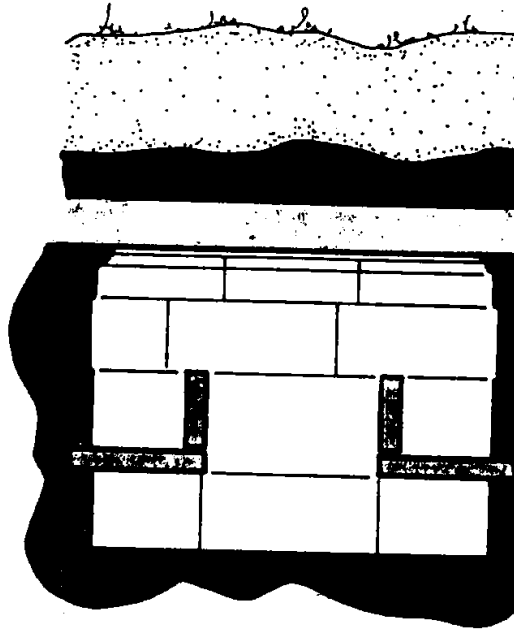
MİLAS
HELLENİSTİK YERALTI ODA MEZARI

Çizim 1
Cizim 1: P L A N

Çizim 1

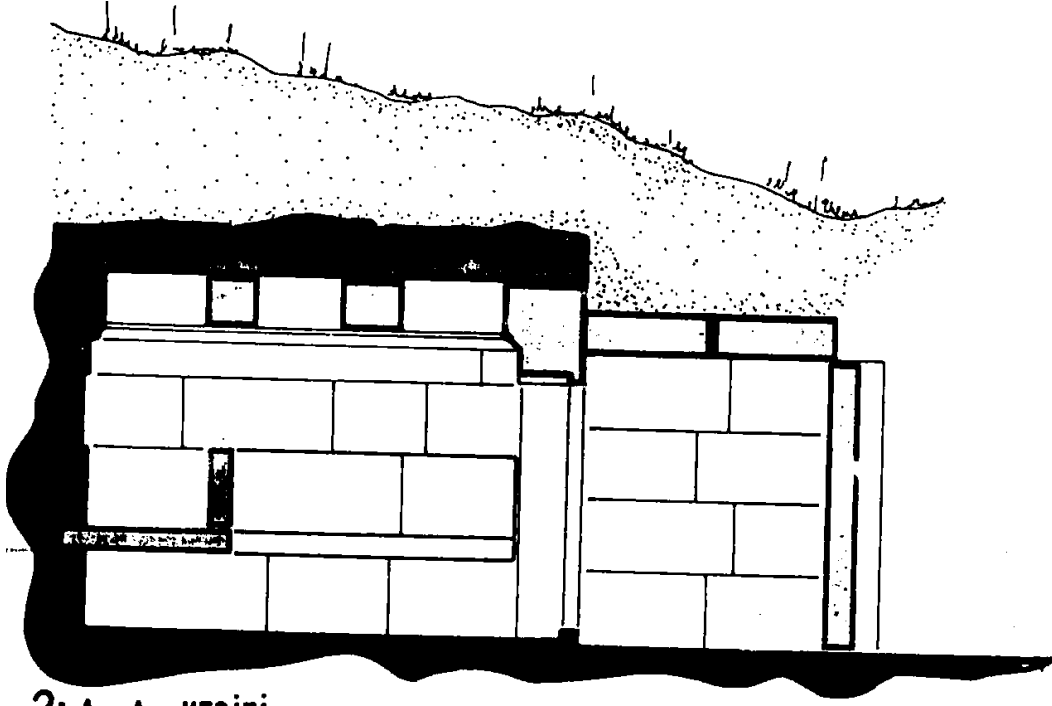
a: Beçin YOM-4, Plan.

3:B _ B KESİTİ

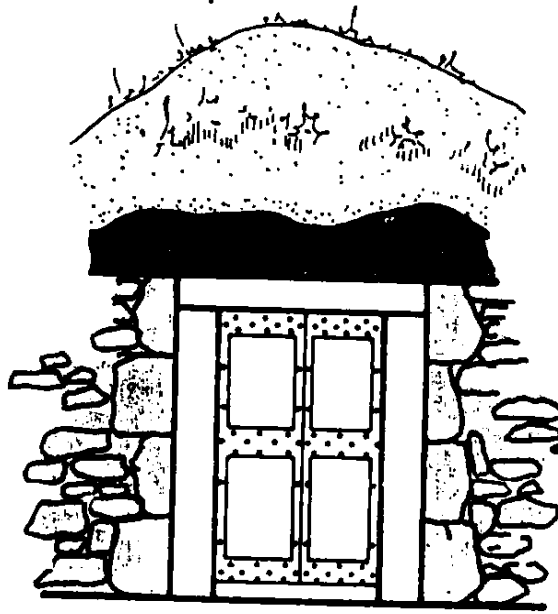

b: Beçin YOM-4, "BB" Kesiti.

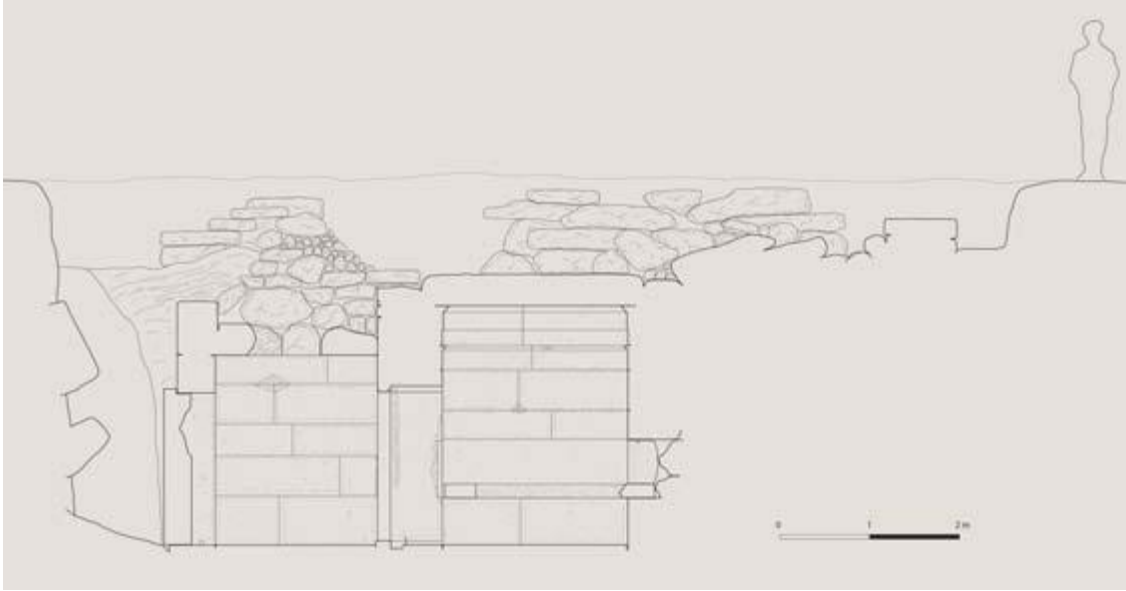
2: A - A KESİTİ

a: Beçin YOM-4, "AA" Kesiti.

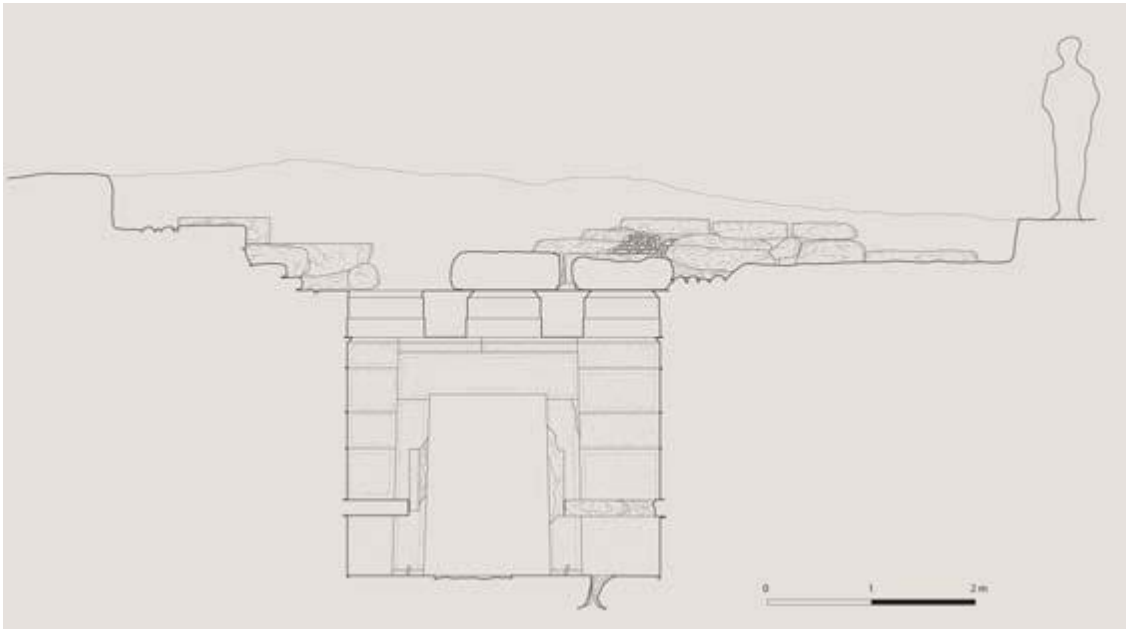

4: GİRİŞ KAPISI

b: Beçin YOM-4, Kapı.

a: Labraunda YOM-5, “AA” Kesiti.

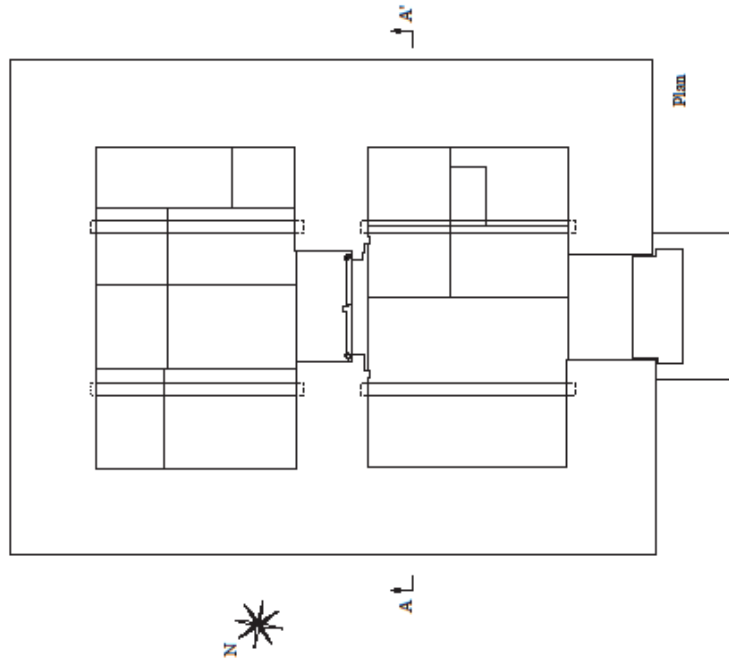
b: Labraunda YOM-5, “BB” Kesiti

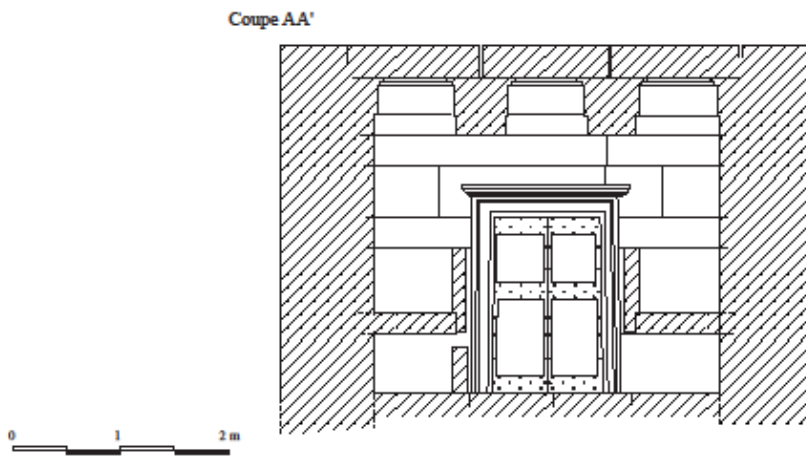
a: Labraunda YOM-5, Kapi.

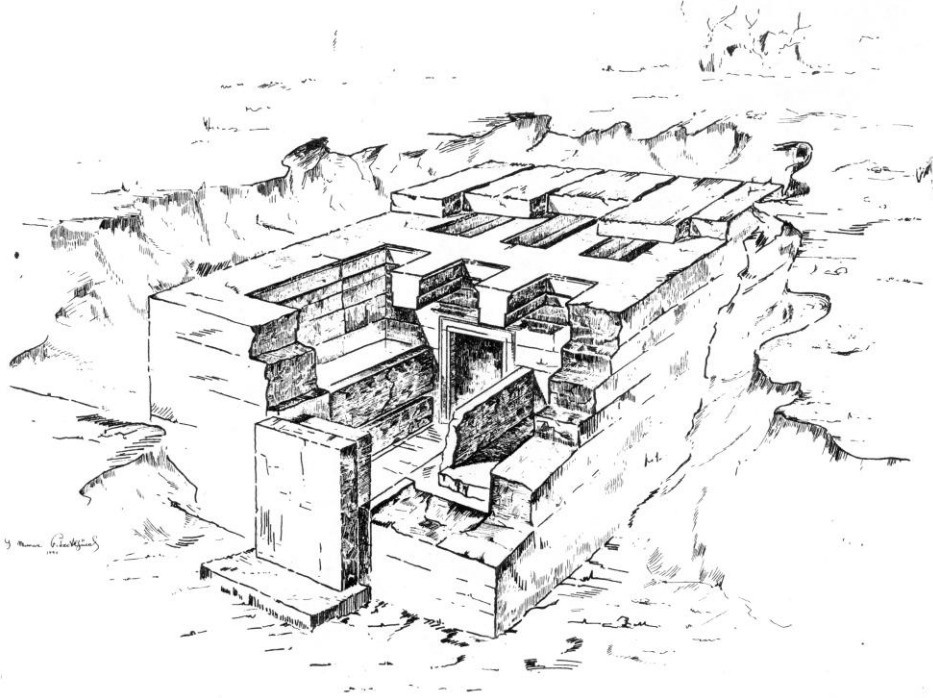
b: Labraunda YOM-5, Tavan.

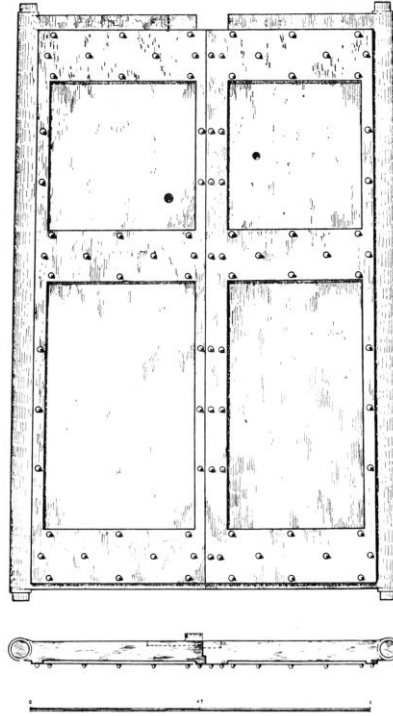
a: Mylasa Orta Okul YOM-6, Plan.

b: Mylasa Orta Okul YOM-6, "AA" Kesiti.

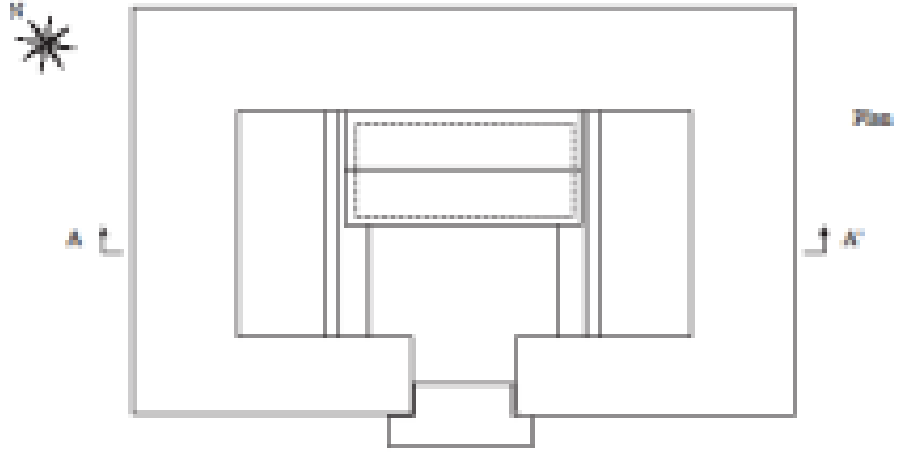

a: Mylasa Orta Okul YOM-6, Gravür.

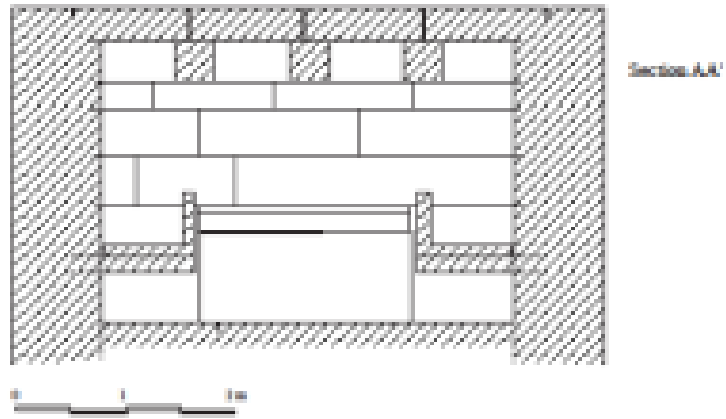

b: Mylasa Orta Okul YOM-6, Kapı.

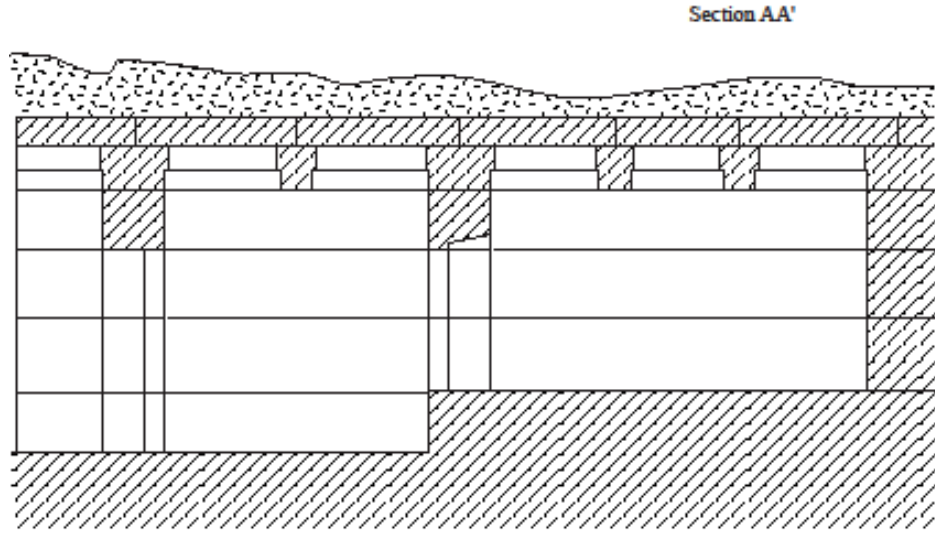
LEVHA XLI

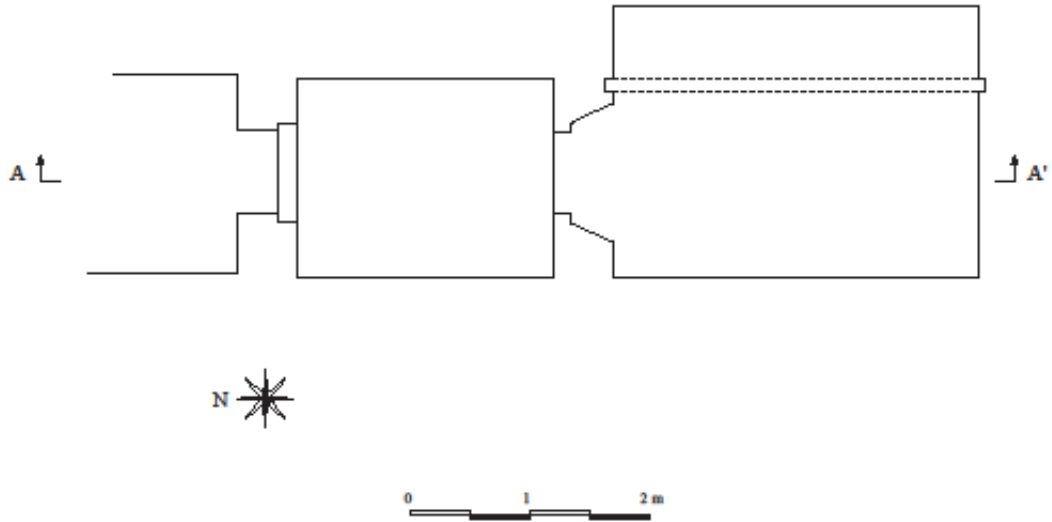
a: Mylasa-Damlacık YOM-7, Plan.

b: Mylasa-Damlacık YOM-7, “AA” Kesiti.

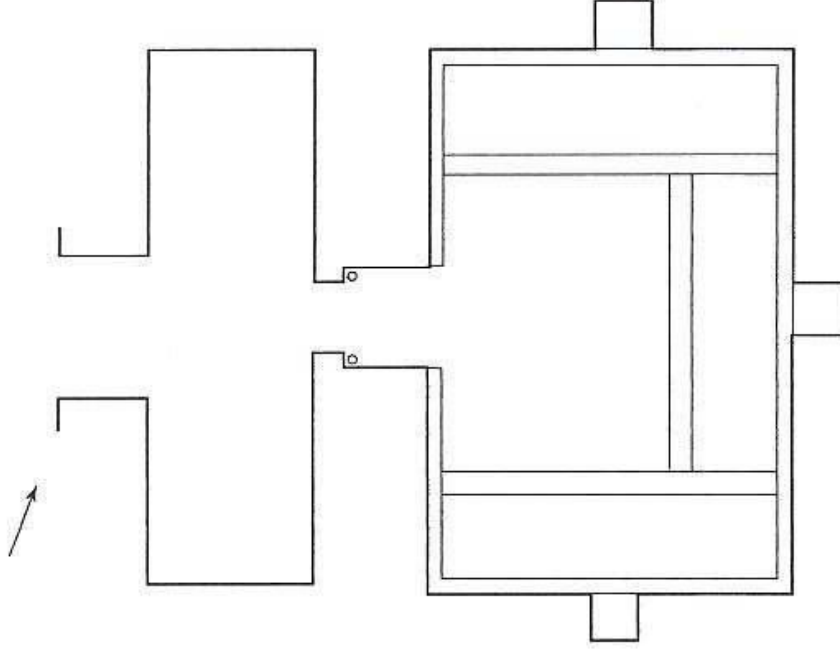

a: Mylasa YOM-8, “AA”Kesiti.

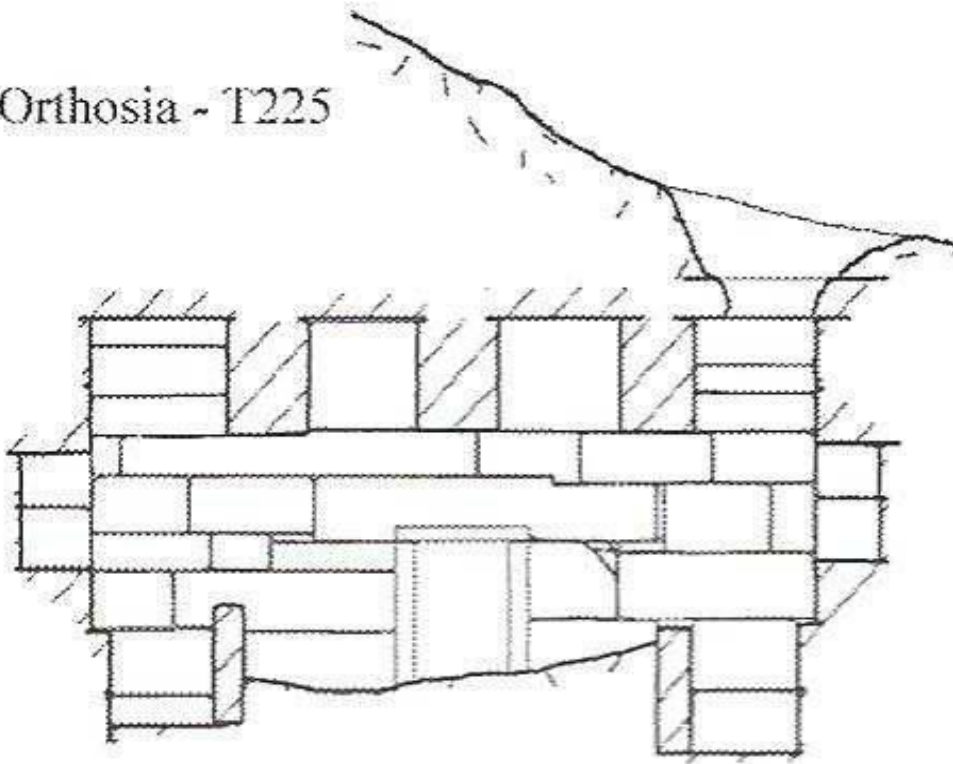
b: Mylasa YOM-8, Plan.

Orthosia - T225

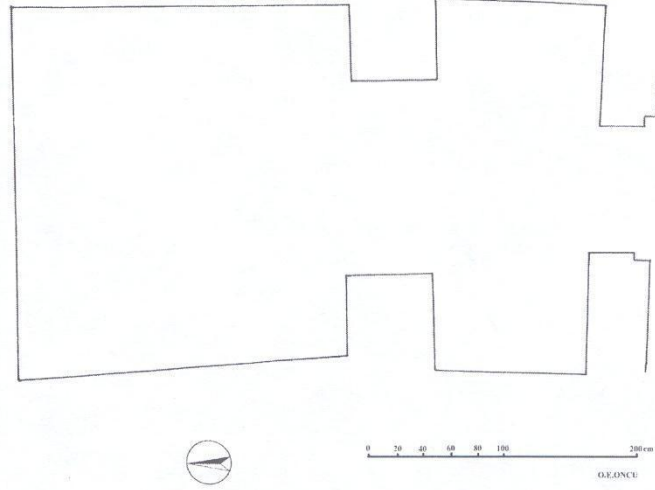

a: Orthosia YOM-9, Plan.

Orthosia - T225

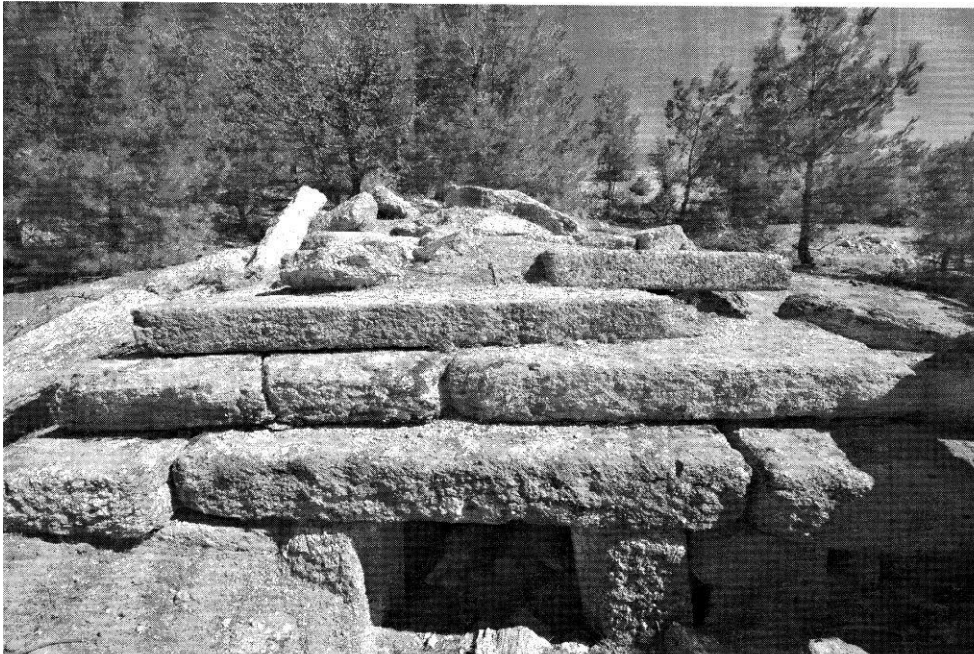

b: Orthosia YOM-9, Kesit.

Çizim 2. Teke Kale PM2 Mezarı Planı

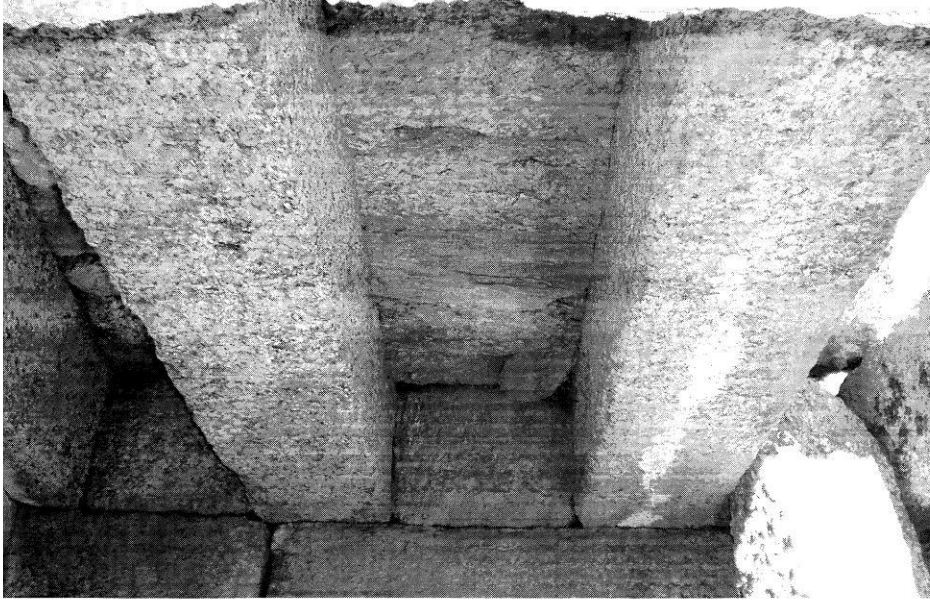
A Tekekale YOM-10, Plan.

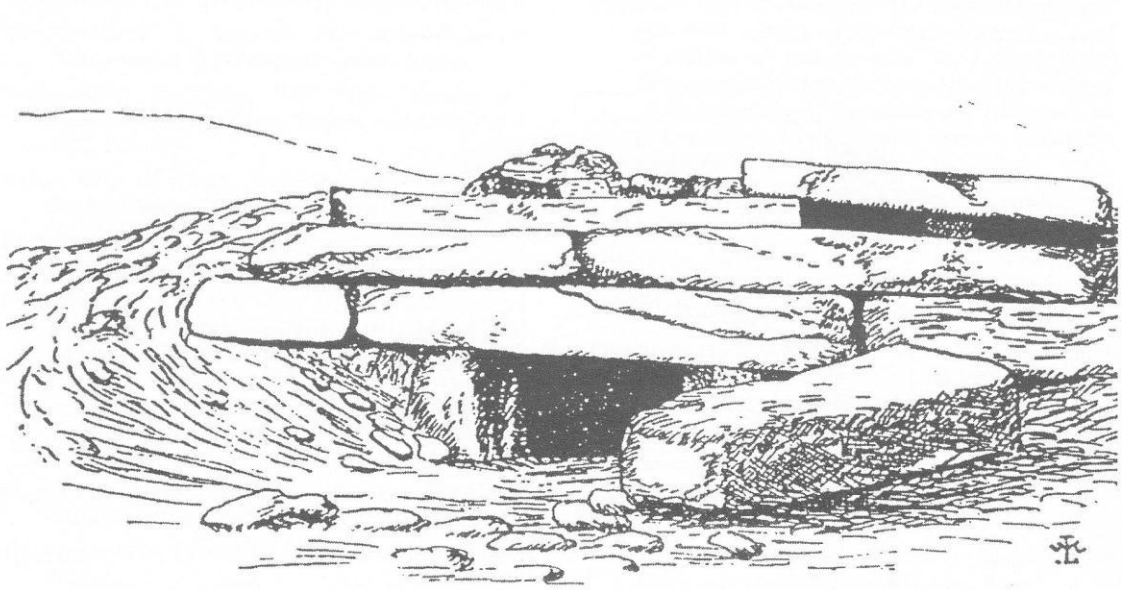
b: Tekekale YOM-10, Üstten Görünüm.

a: Tekekale YOM-10, İten Görünüm.

b: Tekekale YOM-10, Tavan Kirişleri.

a: Tekekale YOM-10, Gravür.

b: Tekekale YOM-10, Piramidal Üst Örtü.

LEVHA XLVII

a: Alabanda Oda Mezarının kent içindeki yeri.

a: Alabanda Oda Mezarının üstten görünüşü.

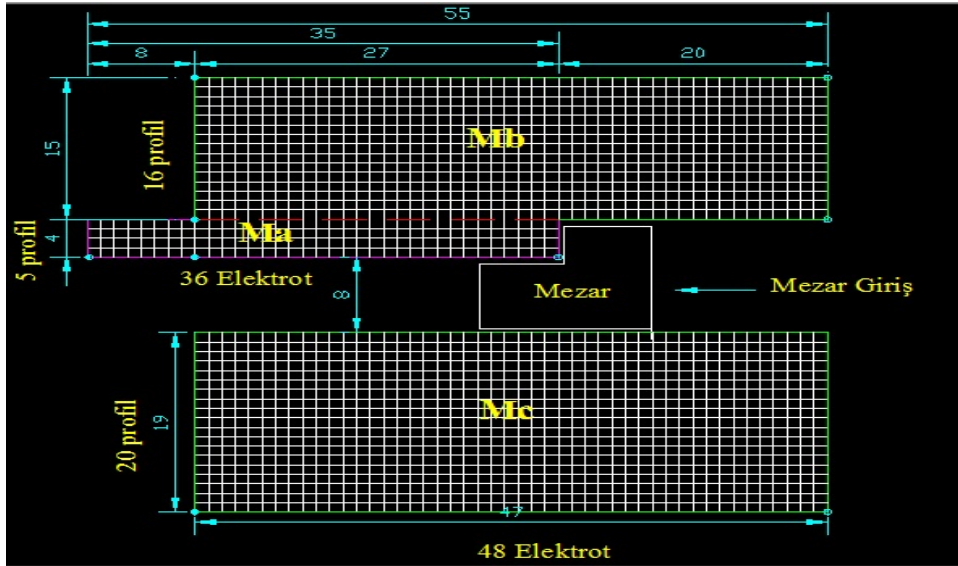
LEVHA XLVIII

a: Alabanda Oda Mezarı kazı sonrası çizim.

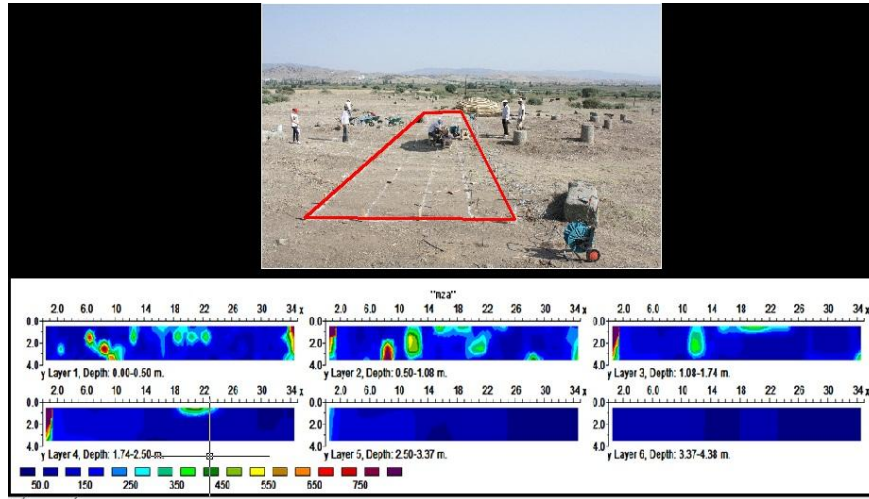

b: ARES GF çok kanallı rezistivite (elektirik) cihazı ve ekipman.

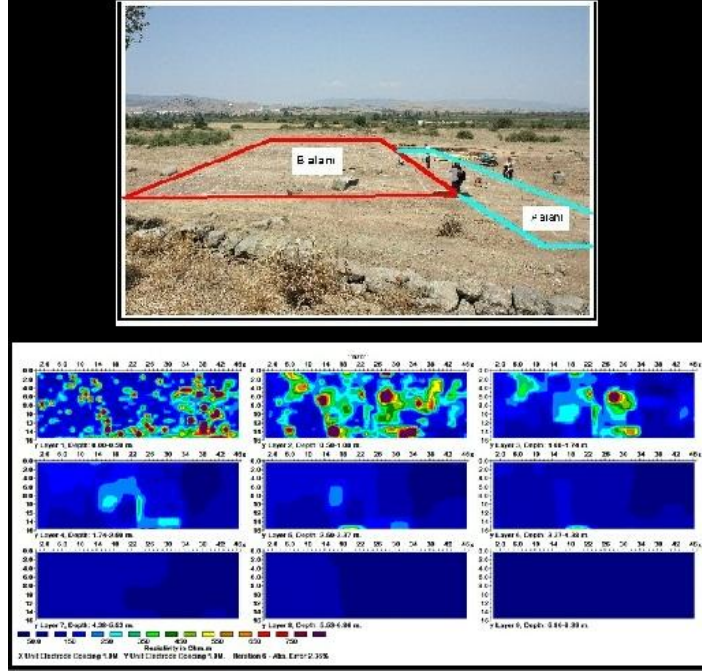
a: Jeofizik ekibi tarafından oda mezar etrafında oluşturulan karelaj.

Mezar A alanı

b: Alabanda Oda Mezarı etrafındaki A alanı rezistivite (elektirik) üstten görünüş haritaları.

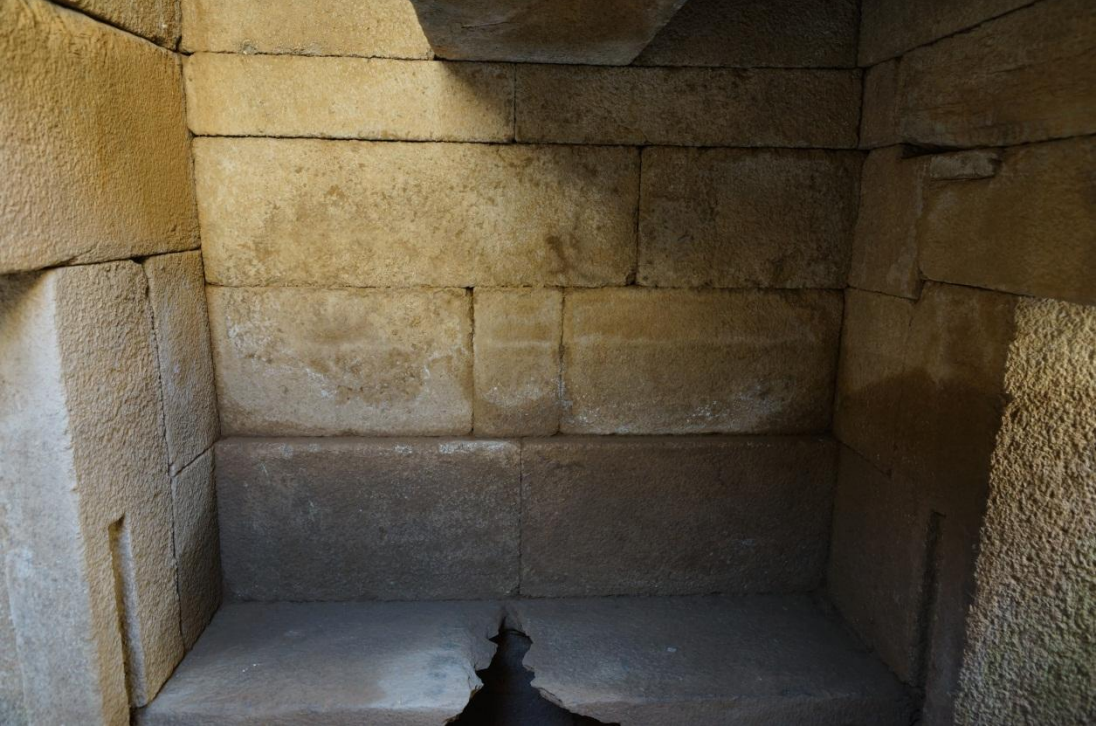
Mezar B alanı

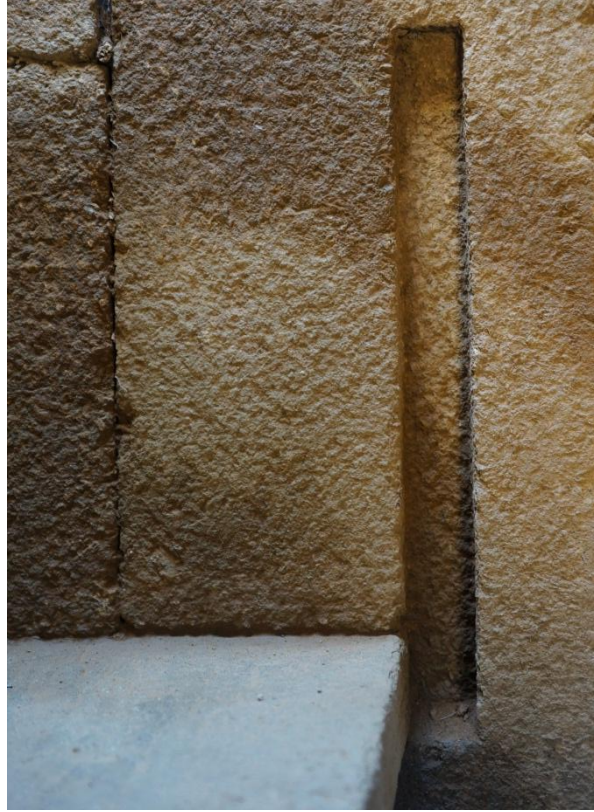
a: Alabanda Oda Mezarı etrafındaki B alanı rezistivite (elektirik) üstten görünüş haritaları.

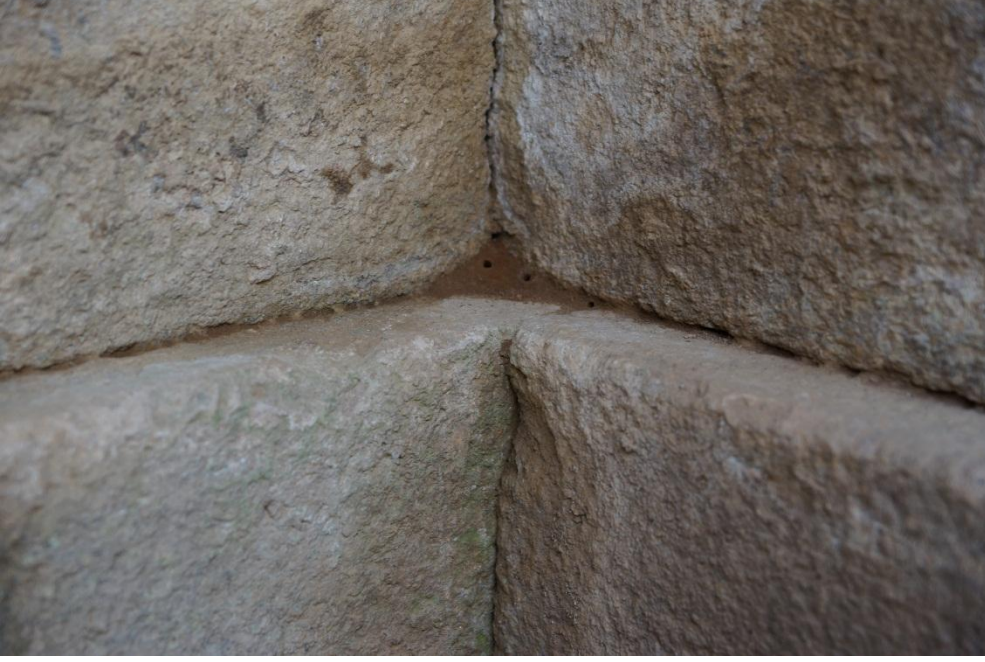
b: Oda Mezar ön oda doğu sanduka.

a: Oda Mezar ön oda batı sanduka.

b: Oda Mezar sanduka korkuluklarının duvara geçtiği nişler.

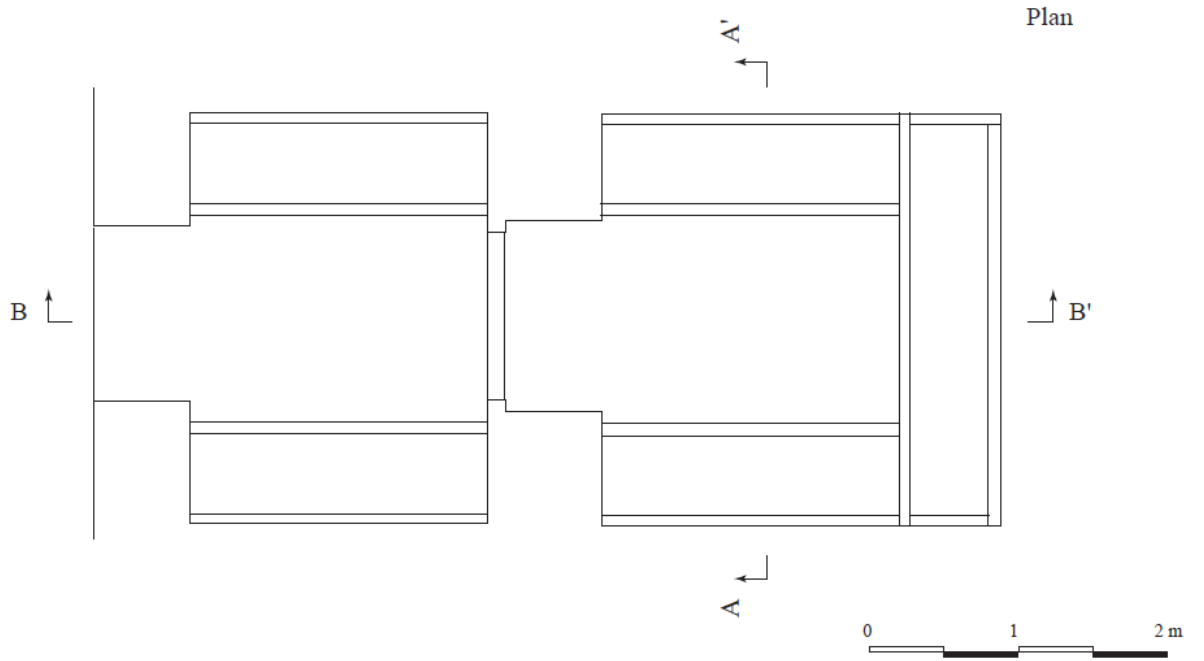
a: Oda Mezar sandukalarının duvar çıkıntıları.

b: Asıl mezar odası

a: Asıl mezar odası güney sanduka.

b: Alabanda Oda Mezarı, Plan.

a: Oda Mezar bloklarındaki sivri uçlu alet izleri.

b: Asıl mezar odası güneydoğu köşe kilitleme tekniği.

c: Ön oda kuzeydoğu köşe kilitleme tekniği.

d: Ön oda kuzey duvar üzeri kilitleme tekniği.

e: Ön oda kuzey duvar üzeri kitleme tekniği.

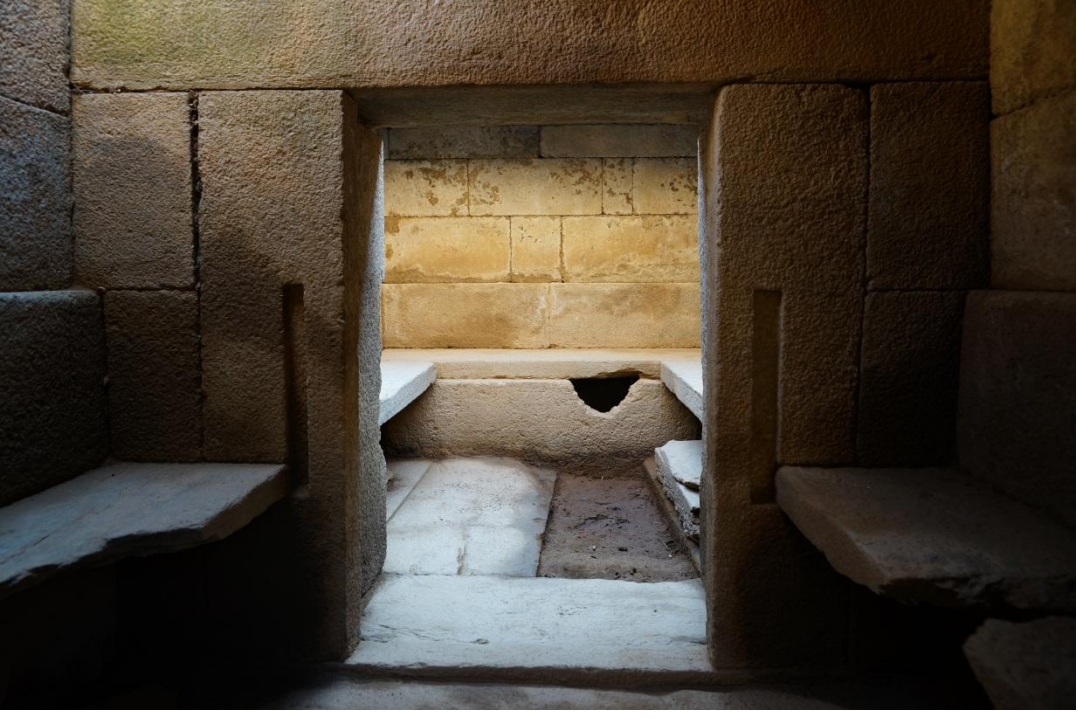
a: Karadağ Klasik Dönem sur sistemi kilitleme.

b: Karadağ Klasik Dönem sur sistemi kilitleme.

c: Oda mezar giriş kapısı.

a: Asıl mezar odasına geçişi sağlayan kapı aralığı.

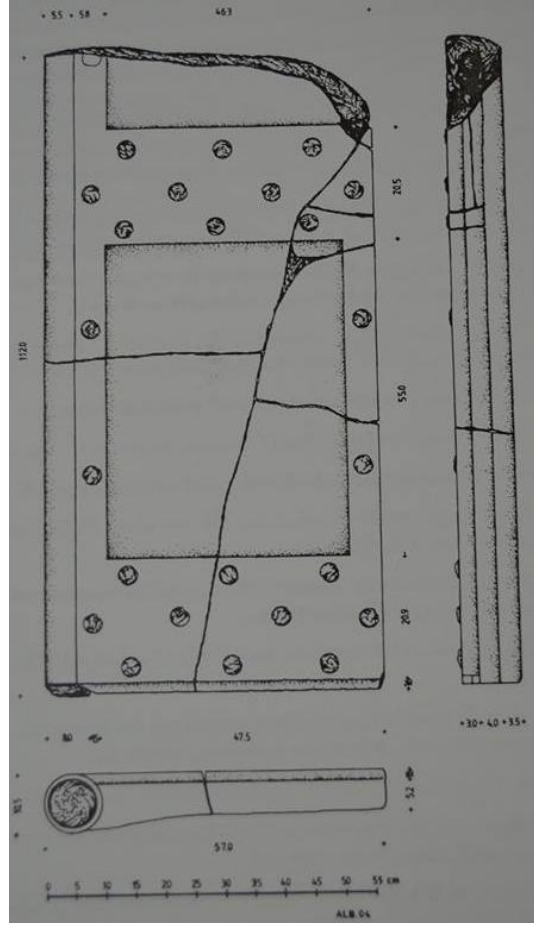

b: Asıl mezar oda kapısı üst mil yuvası.

c: Asıl mezar oda kapısı alt mil yuvası.

LEVHA LVII

a Asıl mezar odası çift kanatlı kapının ele geçmiş sol kanadı çizimi.

b: Ön oda taş giriş bloğu alttan görünüm.

a: Asıl mezar odası taş kiriş blokları üstten görünüm.

b: Oda mezar üst örtü kapama blokları.

a: Tiyatro'da bulunan ante başlığı geniş yüz.
(Av sahnesi)

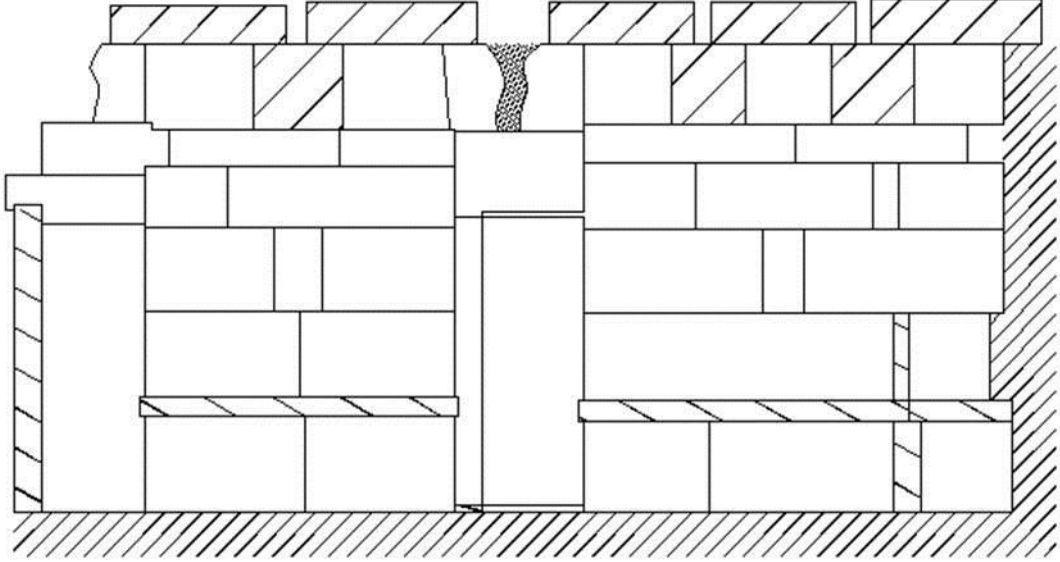
b: Tiyatro'da bulunan ante başlığı dar yüz.
(Karşılıklı iki Sphenks)

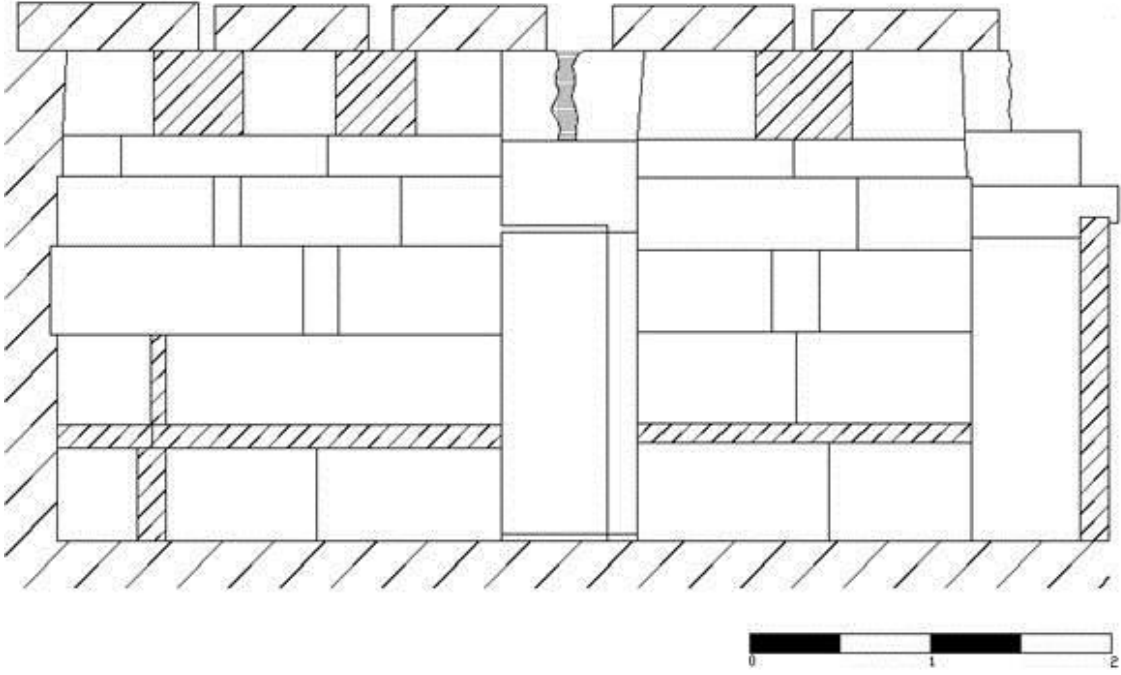
c: Tiyatro'da bulunan ante başlığı ön yüz.
(Pegasus'a binen Bellerophontes)

d: Tiyatro'da bulunan ante başlığı arka yüz.
(Griphon Kabartması)

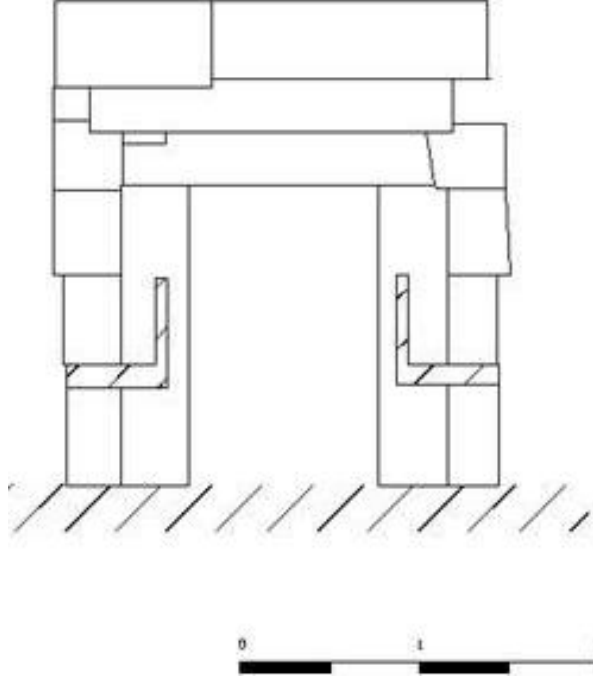

a: Alabanda Klasik Dönem Oda Mezarı “Doğu Kesiti”.

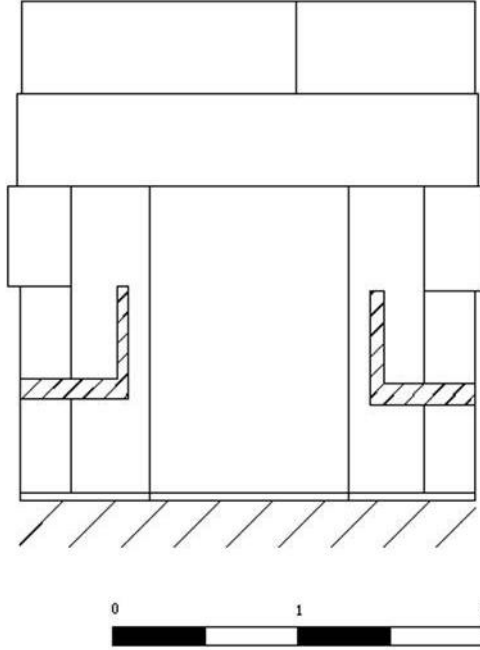

b: Alabanda Klasik Dönem Oda Mezarı “Batı Kesiti”.

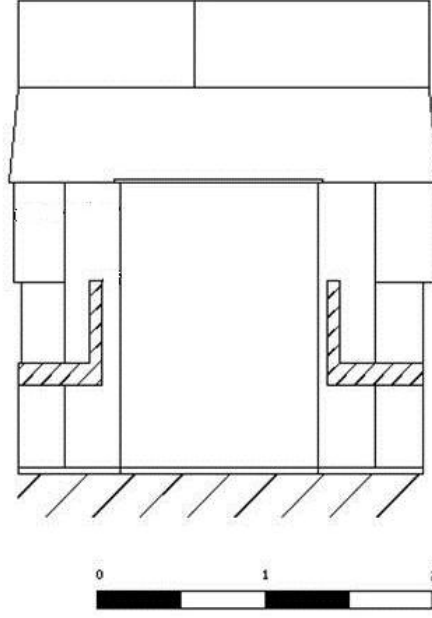
LEVHA LXI

a: Alabanda Klasik Dönem Oda Mezarı, mezara giriş kapısı kuzeyden kesit çalışması.

b: Alabanda Klasik Dönem Oda Mezarı, asıl mezar odası giriş kapısı, güneyden kesit çalışması.

a: Alabanda Klasik Dönem Oda Mezarı, asıl mezar odası giriş kapısı, kuzeyden kesit çalışması.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Emrah ÖZDEMİR
Doğum Yeri ve Tarihi : TÜRKEİ/SİNÖP – 10.08.1986

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar : 2014 Yılı Küçüktepe Höyük Kazısı
2014 Yılı Myra-Andriake Kazısı
2013 Yılı Alabanda Antik Kenti Kazısı
2012 Yılı Alabanda Antik Kenti Kazısı
2011 Yılı Alabanda Antik Kenti Kazısı
2011 Yılı Kibyra Antik Kenti Kazısı
2010 Yılı Kibyra Antik Kenti Kazısı
2009 Yılı Kibyra Antik Kenti Kazısı
2008 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazısı

Projeler :
Çalıştığı Kurumlar :

İletişim

e-posta Adresi : eozdemiradu@gmail.com

Tarih : 30.05.2014